SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA IX — MAKARSKA 1969. — BROJ 6

NADBISKUP MIHO PUŠIĆ

(prigodom 90-godišnjice života)

Poslije II Vatikanskog sabora crkvena hijerarhija ulaže velike napore da svi vjernici shvate liturgiju i u njoj djelatno vrše svoju ulogu. U prvoj polovici našega stoljeća nije bilo tako. Najrevniji su u to doba bili pojedini učenjaci i pobornici liturgijskog pokreta koji se tada bio razmahao. Kao što danas hijerarhija sve moguće čini da pobudi zanimanje za liturgiju kod klera i vjernika, tako su tada pobornici liturgijske obnove vršili upliv na hijerarhiju. Taj upliv je dosegao vrhunac pred početak svetog sabora. Na saboru je najlakše i najbrže išlo s liturgijskom problematikom, premda je upravo tu reforma bila najtemeljitija. O većini problema se je već prije dovoljno raspravljalo i moglo se lako naći određeno zajedničko stanovište.

Liturgijski pokret u Hrvatskoj imao je bolju sreću nego u mnogim evropskim zemljama. Članovi hijerarhije kod nas uglavnom su uočili put obnove pobožnosti u Crkvi. Među svima se u tom pogledu vidno istakao nadbiskup MIHO PUŠIĆ.

Pobornici liturgijske obnove kod nas osjećali su se nekako sigurnije nego u drugim zemljama, jer su vjerovali da u njemu imadu o c a i z a š t i t n i k a.

Ako se je trebalo otvoreno boriti s protivnicima koji su htjeli zaustaviti nužni razvoj liturgijske obnove, on je bio p r e d v o d n i k. To se posebno pokazalo za vrijeme one dugotrajne polemike od g. 1938. do 1940. koja se vodila u nekoliko naših časopisa, a sudjelovalo je u njoj desetak pobornika i protivnika liturgijske obnove.

Na području organizacije liturgijskog apostolata on je bio p o k r e t a č i p o k r o v i t e l j. Bio je inicijator i pokrovitelj Liturgijskog odbora (Hvar 1936), jednako i Središta liturgijskog apostolata (Opatija 1951), počasni član Interdijecezanskog liturgijskog odbora (Zagreb 1955).

Nije se bilo uvijek lako snaći u šumi raznolikih nastojanja liturgijskog pokreta. On je bio i d e o l o g koji je uspoređivao različita strujanja i pokušavao naći ispravni put. Sudjelovao je na svim predratnim liturgijskim kongresima i poslije rata na liturgijskom sastanku u Splitu g. 1954. Na svim tim zborovima, osim na kongresu u Đakovu g. 1939. držao je predavanja.

U konkretnom izražaju religije nadbiskup Pušić je prije svega l i t u r g. U njegovoj pastirskoj poslanici »Sv. Misa u životu vjernika« (štampana u Splitu g. 1940) nastojanje hijerarhije oko uzornog vršenja liturgije kod nas Hrvata doseglo je vrhunac.

Jednako kao časopis »ŽIVOT S CRKVOM« i »MOLITE BRAĆO« i naš list »SLUŽBA BOŽJA« započeo je izlaziti nastojanjem nadbiskupa Pušića.

Ovom prigodom mu za sve izražavamo zahvalnost.

Fra Jure RADIĆ

PROF. DR DRAGUTIN KNIEWALD
(1889 — 1969)

Zaslužni pionir liturgijske znanosti i liturgijskog pokreta prof. dr DRAGUTIN KNIEWALD navršio je 23. srpnja ove godine 80 godina života.

Uvaženi je profesor taj dan dočekao tiho, povučen, daleko od svake svečanosti i parade.

Na području organizacije liturgijskog apostolata on je bio pokretač i pokrovitelj. Bio je inicijator i pokrovitelj Liturgijskog odbora (Hvar 1936), jednako i Središta liturgijskog apostolata (Opatija 1951), počasni član Interdijecezanskog liturgijskog odbora (Zagreb 1955).

Nije se bilo uvijek lako snaći u šumi raznolikih nastojanja liturgijskog pokreta. On je bio ideolog koji je uspoređivao različita strujanja i pokušavao naći ispravni put. Sudjelovao je na svim predratnim liturgijskim kongresima i poslije rata na liturgijskom sastanku u Splitu g. 1954. Na svim tim zborovima, osim na kongresu u Đakovu g. 1939. držao je predavanja.

U konkretnom izražaju religije nadbiskup Pušić je prije svega liturg. U njegovoj pastirskoj poslanici »Sv. Misa u životu vjernika« (štampana u Splitu g. 1940) nastojanje hijerarhije oko uzornog vršenja liturgije kod nas Hrvata doseglo je vrhunac.

Jednako kao časopis »ŽIVOT S CRKVOM« i »MOLITE BRAĆO« i naš list »SLUŽBA BOŽJA« započeo je izlaziti nastojanjem nadbiskupa Pušića.

Ovom prigodom mu za sve izražavamo zahvalnost.

Fra Jure RADIĆ

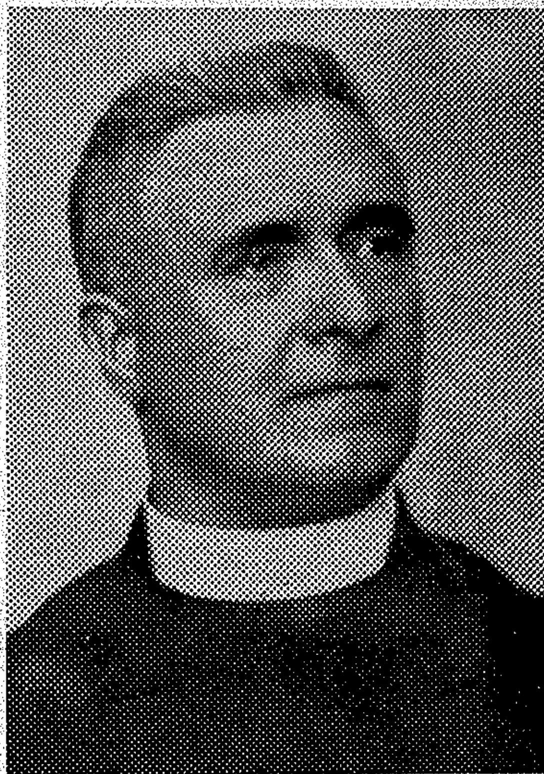
PROF. DR DRAGUTIN KNIEWALD
(1889 — 1969)

Zaslužni pionir liturgijske znanosti i liturgijskog pokreta prof. dr DRAGUTIN KNIEWALD navršio je 23. srpnja ove godine 80 godina života.

Uvaženi je profesor taj dan dočekao tiho, povučen, daleko od svake svečanosti i parade.

Uvjereni smo da povučenost profesora Kniewalda neće biti povrijeđena, ako se prigodom njegove osamdesetgodišnjice u našem časopisu kratko osvrnemo na njega i njegov rad.

Prof. Dragutin Kniewald je rođen 23. srpnja 1889. u Zagrebu. Nakon završenih gimnazijskih nauka odlazi u Rim, gdje je kao »germaničar« na Gregorijani postigao doktorate filozofije i teologije. Mladi teolog Kniewald već na studijama upoznaje tadašnje liturgijsko gibanje i oduševljava se liturgijskom obnovom.

Kao svećenik senjsko-modruške biskupije službuje najprije kao profesor na bogosloviji u Senju, a zatim djeluje kao profesor liturgike i pastoralnog bogoslovlja na Bogoslovskom fakultetu Hrvatskog Sveučilišta u Zagrebu sve do svog umirovljenja, a i nakon što je umirovljen nastavio je predavati Liturgiku.

Nakon povratka u domovinu prof. Kniewald postaje aktivan radnik na polju liturgijske obnove, posvećujući se sav liturgijskoj znanosti i praktičnom radu.

Prof. Kniewaldu dugujemo vrlo mnogo za njegov znanstveni rad ne samo na području liturgike, već i za djela iz područja pastoralne teologije, povijesti, povijesti umjetnosti i specijalne problematike bogumila.

Nije nam svrha prikazati sav rad i djelovanje prof. Kniewalda (za to bi trebalo vrlo mnogo prostora — a to ne bi smjelo ostati zaboravljeno!) na području znanosti, znanstvene publicistike i aktuelne crkveno-pastoralne problematike. Ovi naši retci ne žele drugo, nego poštovanom profesoru iskazati zahvalnost za njegov plodonosan rad kroz niz decenija.

Da prof. Kniewald nije ništa drugo napisao, već da je samo izdao svoj »RIMSKI MISAL« (izašlo pet izdanja!) i hrvatskoj mladeži predao životopis pok. Ivana MERZA, ostalo bi njegovo ime zapisano velikim slovima u našem katoličkom životu!

Kniewaldov je »Rimski misal« skoro pola stoljeća bio vjeran pratilac desetaka tisuća vjernika, koji su — zahvaljujući prof. Kniewaldu — naučili »moliti misu«, aktivno sudjelovati u nekrvnoj Žrtvi Novoga Zavjeta. Ovi su odgojeni vjernici solidno pripravljeni za veliku liturgijsku obnovu prema odlukama II. Vatikanskog Sabora.

Kniewaldov je životopis Dra Ivana Merza — ovog našeg modernog sveca, radnika i patnika — bila doista »zlatna knjiga« hrvatske katoličke mladeži. Kniewald je svojim snažnim perom, svojom erudicijom i velikim poznavanjem duše Ivana Merza približio Merza tisućama mladih ljudi, koji su — zahvaljujući prof. Kniewaldu — u svom svakodnevnom životu pošli Ivanovim putem.

Rad i djelovanje prof. Kniewalda prelazi okvire i granice naše Hrvatske. Priznati liturgijski stručnjak i pisac izlazi izvan svoje domovine, pa je radi svog priznatog rada dobio i puno priznanje: imenovan je članom pripravne liturgijske komisije za II. Vatikanski Sabor. Rad i djelovanje prof. Kniewalda u ovoj pripravnoj komisiji je bilo zapaženo, pa je i nakon početka II. Vatikanskog Sabora svojom suradnjom pomagao prilikom izrade Saborskih odluka o liturgijskoj obnovi.

Objektivna će povijest katoličke Hrvatske utvrditi ulogu i pravo mjesto prof. Kniewalda u našem znanstvenom i javnom životu, ali već i mi — njegovi suvremenici — možemo bez pretjerivanja ustvrditi, da se suvremeni hrvatski katolički pokret, život Crkve i znanstveni rad katolika u Hrvatskoj u XX stoljeću ne može pravo ocijeniti, a da se ne istakne rad i djelovanje prof. Kniewalda.

Našem dragom suradniku i zaslužnom liturgičaru u ime uredništva, suradnika i prijatelja srdačne čestitke uz toplu molitvu Euharistijskom Spasitelju i Prvosvećeniku, da prof. Kniewalda još dugo uzdrži u životu i zdravlju.

Dr. Iv.

ZNAČAJAN SUDIONIK LITURGIJSKE OBNOVE

(uz 60-godišnjicu misništva o. Joze Tinodija)

U Hrvatskoj je liturgijska obnova zapravo započela prvim izdanjem Rimskog misala u prijevodu Dragutina Kniewalda 1921. Organiziranu djelatnost liturgijski pokret kod nas izražava izdavanjem liturgijskog časopisa »Život s Crkvom« (1934—1942), a osobito održavanjem nacionalnih liturgijskih kongresa (1936, 1938, 1939, 1940, itd.).

Kniewaldov je »Rimski misal« skoro pola stoljeća bio vjeran pratilac desetaka tisuća vjernika, koji su — zahvaljujući prof. Kniewaldu — naučili »moliti misu«, aktivno sudjelovati u nekrvnoj Žrtvi Novoga Zavjeta. Ovi su odgojeni vjernici solidno pripravljeni za veliku liturgijsku obnovu prema odlukama II. Vatikanskog Sabora.

Kniewaldov je životopis Dra Ivana Merza — ovog našeg modernog sveca, radnika i patnika — bila doista »zlatna knjiga« hrvatske katoličke mladeži. Kniewald je svojim snažnim perom, svojom erudicijom i velikim poznavanjem duše Ivana Merza približio Merza tisućama mladih ljudi, koji su — zahvaljujući prof. Kniewaldu — u svom svakodnevnom životu pošli Ivanovim putem.

Rad i djelovanje prof. Kniewalda prelazi okvire i granice naše Hrvatske. Priznati liturgijski stručnjak i pisac izlazi izvan svoje domovine, pa je radi svog priznatog rada dobio i puno priznanje: imenovan je članom pripravne liturgijske komisije za II. Vatikanski Sabor. Rad i djelovanje prof. Kniewalda u ovoj pripravnoj komisiji je bilo zapaženo, pa je i nakon početka II. Vatikanskog Sabora svojom suradnjom pomagao prilikom izrade Saborskih odluka o liturgijskoj obnovi.

Objektivna će povijest katoličke Hrvatske utvrditi ulogu i pravo mjesto prof. Kniewalda u našem znanstvenom i javnom životu, ali već i mi — njegovi suvremenici — možemo bez pretjerivanja ustvrditi, da se suvremeni hrvatski katolički pokret, život Crkve i znanstveni rad katolika u Hrvatskoj u XX stoljeću ne može pravo ocijeniti, a da se ne istakne rad i djelovanje prof. Kniewalda.

Našem dragom suradniku i zaslužnom liturgičaru u ime uredništva, suradnika i prijatelja srdačne čestitke uz toplu molitvu Euharistijskom Spasitelju i Prvosvećeniku, da prof. Kniewalda još dugo uzdrži u životu i zdravlju.

Dr. Iv.

ZNAČAJAN SUDIONIK LITURGIJSKE OBNOVE

(uz 60-godišnjicu misništva o. Joze Tinodija)

U Hrvatskoj je liturgijska obnova zapravo započela prvim izdanjem Rimskog misala u prijevodu Dragutina Kniewalda 1921. Organiziranu djelatnost liturgijski pokret kod nas izražava izdavanjem liturgijskog časopisa »Život s Crkvom« (1934—1942), a osobito održavanjem nacionalnih liturgijskih kongresa (1936, 1938, 1939, 1940, itd.).

Jedan od značajnijih sudionika u liturgijskoj obnovi u Hrvatskoj je nesumljivo časni starina O. JOZA TINODI, koji je 13. travnja ove godine proslavio u Varaždinu 60. godišnjicu misništva. Budući da je dugo godina djelovao kao vjeroučitelj (i ta je njegova djelatnost zavrijedila osobitu pažnju!), osjetio je potrebu i vrijednost liturgijskog apostolata. Tako su ga praktički razlozi ponukali na proučavanje liturgije, a stečeno teoretsko znanje uključilo ga je među uglednije zastupnike liturgijskog pokreta koji se kod nas vodio u znaku Pija Parscha i Augustina Gemellia.

Svoj prvi članak naslovio je o. Joza programatski: Liturgijski pokret (»Katolički list«, 1925. g. br. 63.). Jedanaest godina kasnije piše članak opet pod istim naslovom (»Sacerdos Christi«, g. 1936, br. 5). Tako se je odmah deklarirao kao pristalica liturgijske obnove za koju ističe: »Liturgijski pokret neće ništa novo, več da u novim prilikama obnovi ono staro: život s Crkvom prvih kršćanskih generacija, kad su svi bili jedno srce i jedna duša u nauci apostola, u molitvi i u lomljenju hljeba« (Sveta misa i Pričest — jedan akt, »Kat. list«, g. 1938, br. 48).

Potrebno je istaknuti kako je o. Joza uočio mnogostruku važnost liturgijskog pokreta u ondašnjim strukturama Crkve. On posve opravdano upozorava kako se pastoralni rad u ono vrijeme usmjerio organizaciji Katoličke akcije. Stoga piše: »Današnja pastva stoji u znaku katoličke akcije, koje je smisao da pasivni katolički život podigne do aktivnoga. Ne radi li dosadašnja KA samo na periferiji? Ili se izrodi u kakvo društvo i organizaciju? Zar KA ne smije jednom stvar prihvatiti sa središta, izvora? KA mora počimati od oltara. Ne pregledajmo, da je sv. Misa najveća akcija, katolička akcija koju narod treba da ostvari. Sve drugo će iz toga slijediti; naše KA ne mogu donijeti očekivanog ploda, ako nemaju srca« (Odgajanje za slušanje sv. Mise, »Kat. list«, g. 1937, br. 28).

Očito je dakle, da je o. Jozi prva briga bila uvesti vjernike u razumijevanje sv. Mise i tako ispuniti preduvjete za aktivno i svjesno sudjelovanje od kojega on očekuje izvanredne plodove u kršćanskom životu. Tom su cilju posvećeni njegovi prilozi: Tihe svirane mise (»Kat. list«, g. 1936, br. 40), spomenuti članak Odgajanje za slušanje sv. Mise, zatim Betsingmesse (»Kat. list«, g. 1937, br. 33), Sv. Misa i Pričest — jedan akt (»Kat list«, g. 1939. br. 1). Istom su predmetu usmjereni članci: Zašto moramo točno održavati liturgijske zakone (»Kat. list«, g. 1942. br. 1) i Crkveni zbor i pjevanje

(»Duhovni život«, g. 1932, br. 5). U izdanju požeške »Dobre štampe« tiskao je knjižicu *Sveta misa* koja je 1940. doživjela svoje drugo izdanje u 40.000 primjeraka, a u njoj »u duhu liturgijske obnove donosi o. Joza pouku o žrtvi sv. Mise za najšire slojeve puka.«

Liturgijski pokret je općenito isticao da je liturgijski, dogmatski i kanonski najopravdanije dijeliti sv. Pričest pod sv. Misom. To je zastupao i o. Joza u članku *Sv. Misa i Pričest — jedan akt*. Taj je njegov članak izazvao polemiku koja se kasnije raširila u opću raspravu o »zabludama liturgijskog pokreta«. Radić se na nju osvrće riječima: »Njegova (tj. o. Joze) apologija je sama enciklika »Mediator Dei« koju je Pio XII objelodanio deset godina nakon te polemike.«

Najvažnije je djelo o. Joze u liturgijskoj književnosti njegova *Liturgika* (Mostar 1932). Izdao je samo prvi dio: »Sveti čini«, dok drugi dio pod imenom »Crkvena godina« nije objavio. Knjiga je podijeljena na »Opći dio« (1—78 str.) i »Posebni dio« (str. 79—241). U općem dijelu obrađuje glavne liturgijske pojmove: štovanje, molitva, liturgijski znakovi, liturgijski jezik, crkva, oltar, crkveno odijelo, znakovi časti i vlasti te crkvene boje. U posebnom dijelu donosi širu obradu časoslova, sv. Mise i sakramenata. U predgovoru je o. Joza najavio da je njegova knjiga »skoro više povijest sv. obreda nego sama liturgija, jer se pomoću povijesti sv. obredi mogu najuspješnije prikazati«. Doista se ne upušta u razlaganje rubricističkih pojedinosti. Iz današnje bi se perspektive moglo prigovoriti da knjizi nedostaje dogmatska osnovica i misterijska razjašnjenja, ali to je u ono vrijeme bilo općenito zanemareno. S druge strane djelo ima izvjesnu prednost pred sličnim spisima u ono vrijeme jer paralelno s obredima Zapadne Crkve obrađuje i obrede Istočne Crkve, štoviše i obrede mezorapske, ambrozijanske, dominikanske i drugih liturgija. Glavna je karakteristika ove knjige, tvrdi Radić, u tome što je to »LITURGIKA LITURGIJSKE OBNOVE«. U njoj su naglašene one ideje koje je propagirala liturgijska obnova, jer se u knjizi posebno raspravlja o gajenju duha zajednice (str. 10.), o odnosu privatne i liturgijske molitve (str. 17); o tihim, recitiranim i pjevanim misama (str. 32—37), o sudjelovanju vjernika kod sv. Mise (str. 92), o Pričesti vjernika kod sv. Mise (174—176) i dr.

Nakon ovog sumarnog osvrta na rad u liturgijskoj književnosti i liturgijskoj obnovi u Hrvatskoj ovog uglednog jubilarca, možemo prenijeti sud o. Radića prema kojem je liturgijski rad o. Joze osobito značajan u populariziranju litur-

gije u duhu liturgijske obnove (str. 189) što je posebno očito u pastoralnoj primjenjivosti podložnoj uvijek aktuelnom cilju, naime, djelatnom i svijesnom sudjelovanju vjernika u liturgijskim slavljenjima (str. 190). Tomislav Šagi-Bunić opet u osvrtu na Radićevu knjigu (»Svesci Kršćanska sadašnjost«, br. 6/67, 74) opravdano ističe: »Danas kad već beremo neke plodove liturgijske obnove... svaki bi morao imati pred očima imena kao što su: isusovac Milan Pavelić, kanonik dr. I. Delalle, franjevac Josip Tinodi, dr. Franjo Šeper... i dr.«

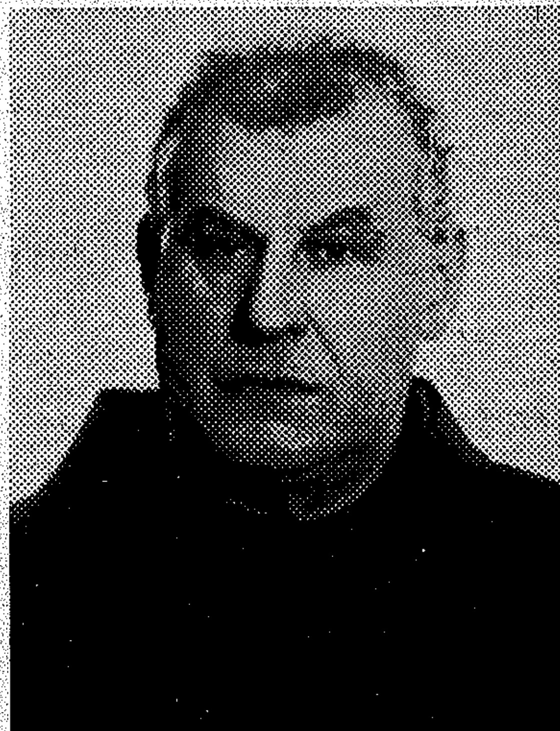
Opravdano je stoga prigodom dijamantnog jubileja o. Joze da se barem na ovakav skroman način sjetimo njegove plodne i zapažene uloge u liturgijskom pokretu u Hrvatskoj.

Emanuel Hoško

O. PETAR VLAŠIĆ
(*1883-†1969)

Umro je u Dubrovniku 5. kolovoza, u 86. godini života. Rodio se u Veloj Luci, na Korčuli, 1883. U franjevački je Red stupio 1899., a za svećenika je ređen 1906. Bio je kao franjevac 70 godina, a kao svećenik 63 godine na Kristovu Sionu, proslavivši Zlatnu i Dijamantnu sv. Misu.

O. Petar Vlašić vrlo je krupna figura u franjevačkom perivoju, jer je dvaput bio PROVINCIJAL u Provinciji sv. Jeronima i VIZITATOR drugih provincija. Popeo se na vrhunac u krugu svoje braće, jer je bio uzoran redovnik, vjeran sin asiskog Sirotana. I kao svećenik dostojanstveno je — svojim svećeničkim kreposnim životom i revnim apostolskim radom svjedočio za Krista i njegovu Crkvu. Stoga su ga visoko cijenili i poštivali svi crkveni krugovi, a beogradski Nadbiskup, preuz. o. R. Rodić imenovao ga je za KONZULTORA beogradske nadbiskupije.

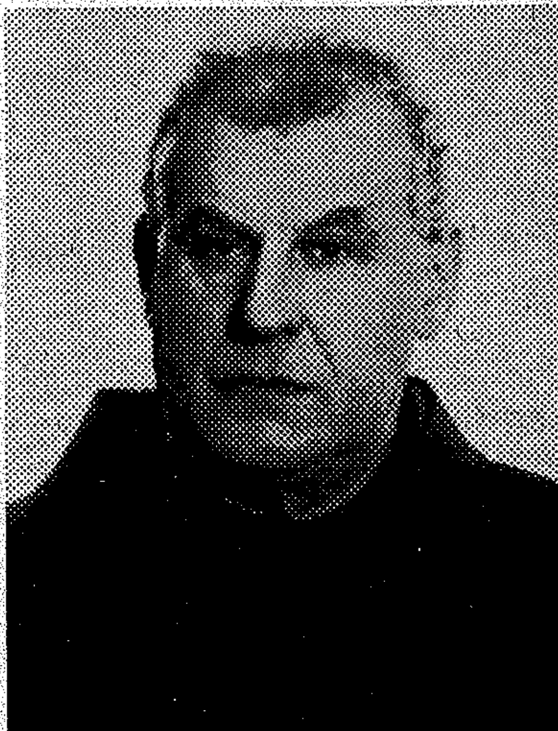
gije u duhu liturgijske obnove (str. 189) što je posebno očito u pastoralnoj primjenjivosti podložnoj uvijek aktuelnom cilju, naime, djelatnom i svijesnom sudjelovanju vjernika u liturgijskim slavljenjima (str. 190). Tomislav Šagi-Bunić opet u osvrtu na Radićevu knjigu (»Svesci Kršćanska sadašnjost«, br. 6/67, 74) opravdano ističe: »Danas kad već beremo neke plodove liturgijske obnove... svaki bi morao imati pred očima imena kao što su: isusovac Milan Pavelić, kanonik dr. I. Delalle, franjevac Josip Tinodi, dr. Franjo Šeper... i dr.«

Opravdano je stoga prigodom dijamantnog jubileja o. Joze da se barem na ovakav skroman način sjetimo njegove plodne i zapažene uloge u liturgijskom pokretu u Hrvatskoj.

Emanuel Hoško

O. PETAR VLAŠIĆ
(*1883-†1969)

Umro je u Dubrovniku 5. kolovoza, u 86. godini života. Rodio se u Veloj Luci, na Korčuli, 1883. U franjevački je Red stupio 1899., a za svećenika je ređen 1906. Bio je kao franjevac 70 godina, a kao svećenik 63 godine na Kristovu Sionu, proslavivši Zlatnu i Dijamantnu sv. Misu.

O. Petar Vlašić vrlo je krupna figura u franjevačkom perivoju, jer je dvaput bio PROVINCIJAL u Provinciji sv. Jeronima i VIZITATOR drugih provincija. Popeo se na vrhunac u krugu svoje braće, jer je bio uzoran redovnik, vjeran sin asiskog Sirotana. I kao svećenik dostojanstveno je — svojim svećeničkim kreposnim životom i revnim apostolskim radom svjedočio za Krista i njegovu Crkvu. Stoga su ga visoko cijenili i poštivali svi crkveni krugovi, a beogradski Nadbiskup, preuz. o. R. Rodić imenovao ga je za KONZULTORA beogradske nadbiskupije.

Osim svoga redovničkog i svećeničkog života i rada, o. Petar Vlašić odlično se istakao: kao PROFESOR teologije u Dubrovniku za biblijske predmete, i kao vrlo plodan PISAC čitavog niza liturgijskih i homiletičkih djela. Tako je objelodanio 1921. u Dubrovniku EVANĐELISTAR, te kasnije: BOŽIĆNI OFICIJ, OBREDI VELIKE SEDMICE, OFICIJ ZA MRTVE, MALI OFICIJ BDM, BOGOSLUŽBENIK, NOVI OBRED VELIKE SUBOTE...

Bio je UREDNIK RIJEČI BOŽJE na kojoj je objelodanio čitave serije PROPOVIJEDI za razne crkvene godišnje dobi, propovijedi MARIJANSKE i SVETACA. Njegove su propovijedi temeljito obrađene sa bogatim biblijskim sadržajem kao da su pisane poslije II Vatikanskog Koncila. Njegov je stil jasan; sadržaj propovijedi je jezgrovit, bez bogate rječitosti Totha ili Sheena, ali su pune biblijske istine, sa uzornim pregledom sadržaja — pa su ih propovijednici rado prihvatili za svoje propovijedi.

On je objelodanio i svoje putopisne doživljaje u SVETOJ ZEMLJI: to mu je djelašce odlično, jer je plod njegova i uma i srca, njegove čiste i serafinske ljubavi prema Isusu i Mariji, prema Svetim Mjestima kuda su stupale Njihove svete noge.

O. Pero mnogo je napisao, mnogo i ispravno, uvijek vjeran autentičnom nauku Crkve u svim pitanjima. Kad su se pojavila njegova SUVREMENA BIBLIJSKA PITANJA — To je bila senzacija u krugovima kat. inteligencije, jer je, kao STRUČNJAK - PUBLICIST pobio antikatoličke teze na sektoru biblijskome sa strane protestantskih racionalista i modernista. Njegova je veličina kao stručnog bibliciste što je uvijek bio na liniji katoličke ortodoksije, ali koju je uvijek branio na području biblicističkom — ZNANSTVENIM aparatom.

Umro je — kako su ga Dubrovčani od miline zvali — Padre Pero kao REDOVNIČKI I SVEĆENIČKI VELIKAN, jer je u redovničkom životu vjerno slijedio ZVIJEZDU IZ ASIZA, a u svećeničkom zvanju revno je nastupao kao misionar i konferencijer, odličan propagandist ne samo perom — u velikom broju djela — već i govorom kao pučki misionar i gradski konferencijer, izgarajući za slavu Krista i Marije. U tom je njegova veličina moralna, velika baština za mladu generaciju serafinske Hrvatske.

Pokopan je u Dubrovniku, na Dančanama. Bio sam prisutan sprovodu. Crkvica je bila puna, kao i dvorište, njegovih štovatelja. Sprovod je obavio preuz. Biskup dr S. Pernek. Nad otvorenim grobom od velikog i dragog pokojnika opro-

stila su se tri Provincijala — — koji su istakli velike odlike i zasluge o. Pere Vlašića, a sva tri su se složila da je on bio — BLAGA SERAFINSKA DUŠA, PUN FRANJINA DUHA, VJERAN SVOME SVEĆENIČKOM ZVANJU KOJE JE VJERNO ČUVAO I DO SMRTI ČISTO I ČASNO OČUVAO. UŽIVAO VJEČNI POKOJ U SVJETLU KRISTOVU!

Fra Krsto Kržanić

KNEZ MIRA

Božić mi smatramo i velikim blagdanom mira. Oči su cijeloga svijeta uprte u nj, čeznutljivo traže i iščekuju da ljudskome srcu zablista pred očima pravi pojam mira, prava stvarnost mira, da netko objavi što obuhvata mir koji treba i traži čovjek i gdje se on može naći. Potrudit ćemo se da nešto saznamo iz onoga što nam o miru govori Sv. pismo Staroga i Novoga zavjeta.

Za mir biblijski jezik ima dvije riječi, zapravo dva srodna pojma koja ipak prikazuju dvije sasvim različite stvarnosti ljudskoga mira. A to su *menûhâ* (h) i *šalôm* koje će grčki prevodioci također dobro razlikovati, jer će prvu prevesti *anapausis* a drugu *eirene*. Tu će razliku poštovati i latinski prevodilac (sv. Jeronim) pa će prvu prevesti *requies*, i drugu *pax*. One se vrlo često susreću u knjigama jednog i drugog zavjeta i uvijek označuju veoma važne blagodati za čovjeka. To nam kaže da im nadahnuti pisci daju veliku važnost, ili, drugim riječima, da smatraju da sadrže veoma važnu istinu za čovjeka, da mu svjetlom objave otkrivaju nešto što je od najveće važnosti za nj. O prvoj govori jedan članak iz pera Georga Braulika, a drugoj isto tako jedan članak iz pera Paula Mikata. Oba su publicirana u katoličkoj reviji njemačkog katoličkog *Bibelwerka* iz Stuttgarta, *Bibel und Kirche,* 23 (1968), 3. sv. str. 75—80. Sažet ćemo njihove glavne misli. Počet ćemo s prvom riječi menûhâ(h) koju nije tako lako prevesti na hrvatski, jer označuje stanje konačnog pokoja i smirenja uslijed udovoljenja svim uvjetima i zahtjevima života. A da li se to uopće može naći u životu čovjeka na zemlji? A kad se ne može naći, dali se uopće može zamisliti u čemu bi se zapravo moralo sastojati?

Neki će nam približan pojam o tome dati nadahnuti autor knjige PZ. U 12. gl. red. 9—12: »Još niste stigli do stalnoga boravka (menûhâ(h) na btaštinu koju vam poklanja

stila su se tri Provincijala — — koji su istakli velike odlike i zasluge o. Pere Vlašića, a sva tri su se složila da je on bio — BLAGA SERAFINSKA DUŠA, PUN FRANJINA DUHA, VJERAN SVOME SVEĆENIČKOM ZVANJU KOJE JE VJERNO ČUVAO I DO SMRTI ČISTO I ČASNO OČUVAO. UŽIVAO VJEČNI POKOJ U SVJETLU KRISTOVU!

Fra Krsto Kržanić

KNEZ MIRA

Božić mi smatramo i velikim blagdanom mira. Oči su cijeloga svijeta uprte u nj, čeznutljivo traže i iščekuju da ljudskome srcu zablista pred očima pravi pojam mira, prava stvarnost mira, da netko objavi što obuhvata mir koji treba i traži čovjek i gdje se on može naći. Potrudit ćemo se da nešto saznamo iz onoga što nam o miru govori Sv. pismo Staroga i Novoga zavjeta.

Za mir biblijski jezik ima dvije riječi, zapravo dva srodna pojma koja ipak prikazuju dvije sasvim različite stvarnosti ljudskoga mira. A to su *menûhâ* (h) i *šalôm* koje će grčki prevodioci također dobro razlikovati, jer će prvu prevesti *anapausis* a drugu *eirene.* Tu će razliku poštovati i latinski prevodilac (sv. Jeronim) pa će prvu prevesti *requies,* i drugu *pax.* One se vrlo često susreću u knjigama jednog i drugog zavjeta i uvijek označuju veoma važne blagodati za čovjeka. To nam kaže da im nadahnuti pisci daju veliku važnost, ili, drugim riječima, da smatraju da sadrže veoma važnu istinu za čovjeka, da mu svjetlom objave otkrivaju nešto što je od najveće važnosti za nj. O prvoj govori jedan članak iz pera Georga Braulika, a drugoj isto tako jedan članak iz pera Paula Mikata. Oba su publicirana u katoličkoj reviji njemačkog katoličkog *Bibelwerka* iz Stuttgarta, *Bibel und Kirche,* 23 (1968), 3. sv. str. 75—80. Sažet ćemo njihove glavne misli. Počet ćemo s prvom riječi menûhâ(h) koju nije tako lako prevesti na hrvatski, jer označuje stanje konačnog pokoja i smirenja uslijed udovoljenja svim uvjetima i zahtjevima života. A da li se to uopće može naći u životu čovjeka na zemlji? A kad se ne može naći, dali se uopće može zamisliti u čemu bi se zapravo moralo sastojati?

Neki će nam približan pojam o tome dati nadahnuti autor knjige PZ. U 12. gl. red. 9—12: »Još niste stigli do stalnoga boravka (menûhâ(h) na baštinu koju vam poklanja

Yahweh, vaš Bog. Kad prijeđete preko Jordana i kad se nastanite u zemlju koju vam Yahweh, vaš Bog, poklanja u baštinu i kad vam dade da otpočinete jednom zauvijek (heniyah) od smetnja svih vaših neprijatelja koji se nalaze oko vas tako da budete mogli živjeti bez ikakva straha, tada ćete donositi sve ono što sam vam naredio: svoje paljenice, žrtve, desetine, uzdignute darove svojih ruku i sve ono najodabranije što ste zavjetovali Yahwehu, na mjesto na kojemu će po odabranju Boga boraviti njegovo ime. Tu ćete držati žrtvene gozbe i spremati veselje pred Yahwehom, vašim Bogom, vi, vaši sinovi, vaše kćeri, vaši robovi, vaše ropkinje i levit koji stanuje u vašem okrugu, jer on nema ni dijela ni baštine s vama.«

U pasusu imamo glavne elemente konačnog pokoja i smirenja na zemlji. Čovjek je svoj na svome (posjed Obećane zemlje). Nitko mu ne ugrožava život, nitko mu ne smeta. On živi u potpunoj sigurnosti. Ima svega obilato za život, jer može doći pred svoga Boga da mu na tome zahvali i da sprema slavlje uz žrtvene gozbe sa svom svojom obitelji, robovima i levitima koje je on dužan uzdržavati. To je bila kulminacija, vrhunac umjerenog obiteljskog blagostanja. U tome su sadržani i svi ostali uvjeti obiteljskog idealnog života, jer je Israelac upravo radi njih dolazio zahvaliti svome Bogu u njegovu svetištu. Taj je znak blagostanja i zadovoljstva na zemlji istaknut i u 7. retku istoga poglavlja: »Tamo ćete gozbovati pred Yahwehom, vašim Bogom, i spremati veselje sa svim onim što će vaše ruke donijeti na poklon, vi i vaše porodice, za sve ono u čemu vas je blagoslovio Yahweh, vaš Bog.«

Iz biblijske povijesti znamo da je israelski narod postigao takvo stanje pod Salomonom, ali samo djelomično jer je bilo veoma kratkog vijeka, nije se produljilo kroz naraštaje. Prema I Kr. 8,56 sam je Salomon odao to priznanje israelskome Bogu: »Neka se blagoslivlje Yahweh koji je dao konačni pokoj i smirenje (menûhâ(h) svome narodu, Israelu, tačno prema onome što je obećao. Nijedna od riječi koje je on zadao na dobro preko svoga sluge Mojsija nije propala.«

Sva je ostala povijest Izabranoga naroda u Obećanoj zemlji, možemo reći, povijest smetnji, ratova, uznemiravanja, poraza, bijeda i nevolja ropskog života, podređenosti poganskim vladarima, i slično. No, o tome ne mislimo govoriti. Pred nama je samo zadatak da pomoću nadahnute riječi raščistimo pojam blagodati mira za čovjeka. Vidjeli smo kako

je ona zamišlja ovdje na zemlji. Ali čovjek osjeća u sebi da je on biće koje će prekoračiti granice vremena. Ne nađe li on svoj konačni pokoj i smirenje iznad tih granica, sav će i njegov zemaljski život biti ispunjen nemirom i tjeskobom. Za nj je tada nemoguć miran život na zemlji.

O tom iznadvremenskom pokoju i smirenju govori sv. Pavao u poslanici Hebrejima, 3, 7-4, 11. On se oslanja na ps. 94(95), 11 gdje opet nalazimo riječ menûhé(h) koja označuje stalni boravak u Obećanoj zemlji sa svim uvjetima o kojima smo malo prije govorili. To je bio konačni pokoj i smirenje koje je Bog bio obećao svome narodu i koje mu je bio spreman dati na zemlji. Sv. Pavao ističe da postoji još jedna takva Božja *menûhâ(h)*, specifično njegova, ali ne na zemlji nego negdje kod njega, na nebesima kako se ono mi izražavamo. U 4, 9 kaže: »Prema tome, preostaje Božjemu narodu neki subotni počinak.« On će i pobliže označiti taj konačni Božji pokoj i smirenje na nebesima. On se nalazi kod Boga, jer je to pokoj i smirenje u koje je ušao sam Bog što je dovršio djelo stvaranja. Djelo će stvaranja za svakoga čovjeka biti dovršeno onda kad on ispuni na zemlji svoju zadaću prema volji Božjoj i na taj način zasluži ući u konačni Božji pokoj i smirenje zauvijek. Zato kaže u 10. retku istoga poglavlja: »Jer tko je ušao u njegov konačni pokoj i smirenje (anapausis), i sam je otpočinuo od svojih djela, kao i Bog od svojih.«

Ovaj počinak nećemo opisivati, jer nismo u stanju ni da progovorimo o njemu. A i Sv. pismo nam ga prikazuje samo slikovito, ili još bolje reći tipično. To će biti nešto što će zadovoljiti sve plemenite i neutažive želje ljudskoga srca, što će biti pokoj, smirenje i zadovoljstvo koje Bog može pružiti ljudskome srcu, kao što je imao biti pokoj, smirenje i zadovoljstvo koje je Bog htio pružiti svome narodu u Obećanoj zemlji za ovaj zemaljski život. O njemu govori sv. Augustin u svojoj knjizi *De Civitate Dei*, 22, 30: »Njegov svršetak (sedmoga dana) neće biti večer, nego Gospodnji dan (dominica dies - nedjelja) kao osmi, vječni dan koji je posvećen Kristovim uskrsnućem. A ovo će omogućiti ne samo pokoj duše nego i tijela. Tada ćemo praznikovati i promatrati, promatrati i ljubiti, ljubiti i hvaliti. Da! To će biti konačni cilj, ali bez konca.«

Nada ovakva cilja, pače i sigurnost može donijeti čovjeku na ovoj zemlji blagodat pravoga mira, konačni pokoj i smirenje u životu uz one druge uvjete o kojima smo govorili

Ovime bi bilo opisano kratkim i veoma nesavršenim crtama ono što predstavlja mir za čovjeka u vremenu i u vječnosti.

Da li ga čovjek može postići? Na drugome svijetu, bez ikakve sumnje. No, da li ga može postići i na ovome? Ni tu ne može biti nikakve sumnje. Već nam navedena mjesta govore o činjenici da ga je Bog spreman udijeliti čovjeku, pače i da mu ga želi udijeliti. Ali, o tome nam govore i mnoga druga mjesta. Zadovoljit ćemo se time da upremo prstom na činjenicu da se Spasitelj rađa na ovoj zemlji kao kralj ljudi, ali kao božanski kralj vremena i vječnosti, tj. pun neizmjernoga veličanstva ali i neizmjerne moći. On je preuzeo na sebe brigu o čovjeku, upravlja njime i zato mora ići za njegovim dobrom. On mora ići za tim da mu donese mir, jer je to nužni uvjet dobre i uviđavne uprave. S druge strane, Kristove su mogućnosti Božje mogućnosti, tj. neizmjerne. Prema tim mogućnostima on može pribaviti mir čovjeku, i on će mu ga pribaviti, jer je to njegov vladarski zadatak. Krist je, dakle, došao i s tim ciljem.

Bog, dakle, hoće da udijeli mir čovjeku na zemlji. Dolazak je Kristov isključio svaku sumnju u to, pa i onu metafizičku. Zašto onda čovjek u svome životu na zemlji ne posjeduje tu veliku blagodat? Gdje je njegov konačni pokoj i smirenje u vremenu i u vječnosti?

Dolazimo do pravoga razloga koji će nam otkriti opet Božja riječ. On će biti sadržan u pojmu riječi šalôm.

Ova riječ sadrži mnogo toga i poprima razna značenja na raznim mjestima isto kao i grčka riječ *eirene* i latinska *pax*. Često joj se područje značenja zamjenjuje s onim riječi *menûhâ(h)* i tako se često brkaju pojmovi na štetu jasnoće u sadržaju Božje riječi. Za naš cilj ona ima samo jedno značenje, i to sasvim određeno: izmirenje. To je izmirenje između Boga i čovjeka koji je uvrijedio svoga Boga i time postao njegovim neprijateljem. To je uspostavljeni mir između Stvoritelja i njegova stvora. U tome je smislu upotrebljava evanđelje, u tome i sv. Pavao, i to neprestano.

Evanđelje se upravo otvara s njom, jer je u njoj sažeta cjelokupna zadaća Kristova na zemlji, ono zašto je Spasitelj došao na zemlju. On je došao da donese čovjeku najveću blagodat, blagodat mira. On je došao da privede čovjeka njegovu konačnom cilju u kojemu on nalazi konačni pokoj i smirenje. No, put je do toga bio dug, moramo reći da je bio neizmjeran i da ga čovjek nikakvim ljudskim ni bilo kojim

stvorenim silama nije mogao prevaliti. Da će on biti prevaljen, najavljeno je odmah u prvome času kad se Krist pojavio, kako smo već rekli. Anđeli su svojim pijevom nad njegovom kolijevkom saopćili tu najradosniju vijest cijelome čovječanstvu: »Slava Bogu na visini i na zemlji izmirenje *(eirene - šalôm)* ljudima koji su po volji (Bogu)« (Lk. 2, 14). Došao je Spasitelj na zemlju da izmiri ljude s Bogom, da oni postanu ponovno predmetom njegove dobre volje, ljubavi i dobrote, da im se njegovo srce može širom otvoriti i udijeliti sve što je Bog u svojoj neizmjernosti u stanju udijeliti onima koje istinski i božanski voli. Tu će istinu zanosno najavljivati i osvjetljivati sv. Pavao u svojim brojnim poslanicama. Zadovoljit ćemo se s poslanicom Efežanima, 2, 14-18: »On je, naime, naš mir. On koji je od oba (naroda) učinio jedan time što je svojim tijelom srušio ogradu koja ih je rastavljala da od dvojice stvori svojim posredovanjem jednog jedinog novog čovjeka i time uspostavi mir (izmirenje) i da onda oba kao jedno tijelo izmiri s Bogom preko križa poslije nego li je svojim posredovanjem zadao smrtni udarac neprijateljstvu. On je došao i navijestio je mir (izmirenje) vama koji bijaste daleko i mir onima koji su bili blizu, jer njegovim posredovanjem imamo pristup i jedni i drugi k Ocu u jednome Duhu.«

Šalôm je dakle uvjet da čovjek i u vremenu i u vječnosti dođe do *menûhâ(h)*. Za vječnost nitko ne sumnja. No, da li je *šalôm* i preduvjet za zemaljsku *menûhâ(h)*, nije svakome jasno. Tu nam dolazi u pomoć nadahnuta riječ. Poslužit ćemo se onom tipičnom. Zašto Israelci nisu došli do spomenute blagodati u svome životu u Obećanoj zemlji nego samo zakratko pod Salomonom? Njihovi odnosi prema njihovu Bogu nisu bili ispravni. To nam svjedoči ex professo ps. 105(106), 106(107), 77(78), 80(81), i mnogi drugi. Možemo reći da povijesne njige Samuelove, Kraljeva i Dnevnika (Ljetopisa) imaju jedini cilj da istaknu tu najvažniju istinu za Izabrani narod. Tu imamo jedan orijaški i nepobitni dokaz za našu tvrdnju u objavljenoj riječi Božjoj. Tu sada nadolazi akcija, rad proroka, nadahnutih pisaca, pa i drugih Božjih muževa koji su nastojali dovesti Izabrani narod do toga da se izmiri sa svojim Bogom eda onda bude mogao uživati njegove blagodati. Oko toga se vrti cijela biblijska povijest SZ, možemo reći. Do nekog je izmirenja dolazilo i Israelci bi tada okusili nešto od onoga što je njihov Bog njima u svojoj *menûha(h)* bio spremio. No, savršeno je izmirenje moglo doći samo s Kristom.

Postavljamo pitanje: kad je nadošlo to savršeno izmirenje, zašto čovjek sada na zemlji ne uživa blagodati Božje *menûhâ(h)*? Odgovorit ćemo veoma lako. Savršeno je izmirenje nadošlo, ali ga ljudi često ne koriste, ne ostvaruju ga za sebe.

Mi shvaćamo vrlo dobro da čovjek koji je u nemiru s Bogom ne može zahtijevati njegove blagodati u svome životu. A dobro je da ih i ne uživa, da osjeti svu poteškoću nemira u životu na zemlji, jer ga Bog time vodi da dođe mučnim i trnovitim putem do blagodati vječnoga mira u drugome životu. To je mnogo važnije za nj i cijena koju on plaća za to je sasvim neznatna. Jao ga se onome koga Bog pušta da uživa blagodati prividnog mira, pokoja i smirenja u svome životu a u nemiru je s Bogom. Takva je Bog napustio zauvijek!

Ono što je rečeno za čovjeka, vrijedi za zajednicu ljudi, za razne narode, za cijelo čovječanstvo. Jednaki su odnosi Božji prema pojedincima i prema grupama. Ovo moramo shvatiti svi. Mogućnost takva uređenja odnosa među ljudima koje će donijeti svima istinske blagodati najnepatvornijega mira postoji, ona je na dohvat čovjeku. Što je on ne uživa, krivnja je na njemu. On nije izmiren s Bogom i njemu i narodima uskraćuje svoju blagodat.

Moramo zato svi uprijeti svoj pogled u onoga koji ne samo može raditi oko mira ili mu nešto pridonijeti, nego koji je Knez, Gospodar, Bog, Posjednik mira na zemlji i u vremenu i u vječnosti a koji je zablistao čovječanstvu u betlehemskoj špilji u svemu svom neizmjernom božanskom svjetlu, prihvatiti objeručke njegovo posredovanje, preko njega doći do potpunog izmirenja s Bogom, pa će ne samo pojedinci sebi stvoriti svoju *menûhâ(h)*, svoj konačni pokoj i smirenje i u vremenu i u vječnosti, nego će i narodi i cijelo čovječanstvo doći konačno do onoga za što se toliko muči a uvijek uzalud. Za pojmove nas ljudi koji se vladamo prema povijesti čovječanstva to izgleda nešto ogromno veliko a zato i nedostiživo. Ali uzmimo u obzir da Onaj koji dolazi k nama ima uza se svemoć a po tom i neizmjerne mogućnosti i da se izjavio jamcem da će do toga doći.

o. Ivan Štambuk

FARIZEJSKI KVASAC

NA SABLAZAN SVIJETU

Veličanstveni II Vatikanski Sabor i njegovi dekreti, koji odražavaju očito djelovanje Duha Svetoga, pobudili su pažnju i divljenje u čitavom svijetu, i izvan krugova Katoličke Crkve. Crkva je zasjala u punini sjaja. Sa svih strana čulo se, da je Crkva postala svjetionik na čvrstoj pećini u tamnoj noći — u nemirnom, opasnom moru sadašnjice. U ovom razjedinjenom svijetu, svijetu blokova, svečanih deklaracija o čovječanskim pravima pojedinaca i naroda, a istovremenih nasilnih obaranja zakonitih vlada, ratovanja bez objave rata. Svijet izvan Crkve se nadao da će Kristova Crkva svojom monolitnošću i jasnoćom nauke, jedinstvenim duhom (terribilis ut castrorum acies ordinata — Cant 6, 4) ujediniti sve pozitivne snage svijeta u borbi za mir, pravdu i sigurnost.

Uplašio se Sotona za svoju žetvu. Ubacio je sjeme kukolja na pšeničnu njivu. Podigao oluju i zemljotrese... Našao je u krugu Crkve svoje rušilačke pomoćnike, koji su u ovčjem runu sakrili svoju vučju prirodu (Mt 7, 15) te iznutra počeli razarati kraljevstvo Božje i u dušama pojedinaca i kao vanjsku - vidljivu zajednicu.

U ime »slobode« djece Božje počeli su razorno rušiti red i harmoniju u božanskoj obitelji. Umjesto da ih svijest slobode potakne da očuvaju red i jedinstvo, monolitnost i disciplinu — kao punoljetni i svijesni, oni su postali rušitelji, kočnica i sablazan i vjernima i onima izvan Crkve.

Nastale su dvije krajnosti tih destruktivnih elemenata: krajna reakcija i krajna destruktivna anarhija, iako pod zvučnim nazivom »progresista«. Prvi bi htjeli da postane Crkva petrefakt ili komad starog, iako lijepog klasičnog namještaja, kome se divimo, ali koji nema životne snage niti se može uključiti kao aktivni, živi činilac u suvremeni svijet. Drugi pak bi htjeli srušiti sve što je bilo, kritizirajući na sva usta sve dosadašnje, često se pozivajući na potrebu obnove one pradavne Crkve — iz embrija. Zaboravljaju, da bez juče nema ni danas ni sutra. Da bez korijenja nema ni stabla ni ploda. Da je Crkva živ organizam, sastavljen iz ljudi, koji su uvijek djeca svoga vremena, uvijek nesavršeni... I baš zbog toga Crkva kao organizam, živi organizam mora stalno da se razvija, ispravlja, usavršava... Ali bez anarhije i nasilja spolja, nego sudjelovanjem s inspiracijama Duha Svetoga, duše Crkve, i pod vođstvom zakonite crkvene vlasti, kojoj jedinoj

je data garancija nepogrješivosti. Da, treba znati sjediniti vječno i vremenito, stalno i prolazno, suštinu od promjenljivih vanjskih oblika.

I jedni i drugi su vrlo aktivni — ali i destruktivni. Na sablazan su svijetu, i onom čestitom — »malenom« — u Crkvi i onom dobronamjernom izvan Crkve. Kakva šteta!

Svi oni tvrde, viču na sav glas, da se bore za istinu i Crkvu. A Krist je rekao: »Tko vas sluša, mene sluša. Tko vas prezire, mene prezire. Tko prezire mene, prezire onoga, koji me je poslao.« (Lk 10, 16). Papa kao zakoniti učitelj i »pećina« naučava, upozorava, bodri i opominje... A ovi i oni ne slušaju! Hoćemo li s njima ili s Kristom?

Mnogi inovjerci, koji su ranije tako oduševljeno prihvatili poziv Crkve kroz poruke II Vatikanskog Sabora, danas se povlače — žalosni i razočarani. Govore: »Nadali smo se naći kod vas moralnu potporu, sigurnost... A sada je u vašim redovima toliko anarhije, toliko destruktivnosti — relativnosti — nesigurnosti. U pitanju su često naše svetinje, zato se povlačimo...«

PO NJIHOVIM PLODOVIMA

»Svako se naime stablo prepoznaje po svome rodu. Ne beru se s trnja smokve ni s drače grožđe...« (Lk 43-45).

Razotkrile su se i razgoličile ove savremene pojave. Pojave u redovima pripadnika Crkve. Već bi skoro mogli postaviti pitanje jesu li uopće još istinski pripadnici — članovi Crkve. Nisu li odumrle — suhe grane? Rak i guba na živom organizmu? Kukolj na Božjoj njivi?... Govorilo se o »reformi«. Svaka reforma treba da dovodi do nečeg savršenijeg, boljeg. A što nam je donijela ova samozvana »reforma« protiv zakonite reforme Crkve? Pa neka se ona naziva »antikoncilska« ili »progresivna« reforma! Donijela je nered, anarhiju, nasilja. Da istinska nasilja — i protiv zakonitih nosilaca crkvene vlasti — reda u Crkvi, i nasilnog sprječavanja redovne pastve zauzimanjem crkava ili rušenjem redovničke stege! Ubijanjem kršćanske ljubavi sijanjem razdora i neposlušnosti u samoj Crkvi!

Imaju li Kristova duha oni kojima je u ime reforme postao suviše težak i celibat i redovnička stega? Koji su zaboravili na poniznost i poslušnost?! Zaboravili, da je temelj kršćanstva odricanje sebe i svega što je u suprotnosti sa zakonom Božjim, što je samo tjelesno.

Nije li Krist rekao, da je samo onaj njegov učenik, tko uzme svoj križ (valjda ne treba istom tumačiti što znači ovdje riječ »križ«) i ide za Njim — po križnom putu — prema Kalvariji i prijeko Kalvarije (cf Mt 10, 38; 16, 24-28; Mk 8, 34).

Kažu da su Kristovi, a postao im je težak križ, kojega su svojevoljno prihvatili, dok su još znali prisluhnuti glasu Duha Svetoga.

Pozivaju se na »prvu Crkvu«, a apostoli i učenici napustili su sve: i kuće i čamce, žene i djecu, i stavili se bezrezervno u službu svome Spasitelju i Učitelju. Vjerni i ustrajni sve do svoje mučeničke smrti... A koliko trpljenja i odricanja u neprekidnom apostolskom radu! Treba samo malo prolistati po Djelima apostolskim i poslanicama. Pogotovo poslanicama apostola Pavla!

Umjesto, da priznaju da su kukavice i dezerteri, oni žele svojim nasiljem i galamama zadobiti simpatije masa — a sebi osigurati udoban život. Udoban na račun zajednice, vjernika i Crkve!

Tragično je, da se čak u vjerskim novinama ponekad ovi jadnici prikazuju kao neki heroji. Da se često čak nadležni ustručavaju imenovati ih pravim imenom. Tako se dobri priprosti vjernici dovode u iskušenje. A svi redom, oni u Crkvi i oni izvan Crkve, dobronamjerni, u zabludu!

Ne želimo mi ni inkviziciju ni koncentracijske logore. Ali tražimo, da se svaka stvar postavi na pravo mjesto. Da se protiv zaraze blagovremeno preduzmu potrebne mjere — samoodbrane i preventive. Svatko ima ne samo pravo nego dužnost čuvati se zaraze. A oni jadni dezerteri neka imaju barem toliko poštenja, da se sami izdvoje, kad već ne žele ili nisu više sposobni ići s Kristom i s križem po križnom putu života! Ali to je jedini put koji vodi u ŽIVOT!

NAŠE DOMAĆE SABLAZNI

Kod nas, Bogu hvala, nema tih negativnih i razornih pojava, kako je to slučaj u zapadnim katoličkim zemljama, koje su nekada prednjačile u uzornom vjerskom životu i odličnoj crkvenoj organizaciji, u mnoštvu svećeničkih i redovničkih zvanja, u karitativnoj i misijskoj djelatnosti. Prošli smo kroz skupu školu života, pa i prilike ne dozvoljavaju takav »sport« na duhovnom i crkvenom polju. No, da se ne bi uznosili nekim farizejskim hvalisanjem pojavljuju se sporadično i kod

nas takvi, nekada nečuveni, problemi. Negativne pojave kod pojedinaca i nekih zajednica. Zato treba prisluhnuti upozorenju apostola Petra (1 Petr 5, 6-11) dok je vrijeme.

Ovdje bi želio spomenuti samo nešto u vezi sa sadašnjim liturgijskim reformama, koje treba da aktiviraju sve članove Božje obitelji da aktivnije sudjeluju u bogoslužju da se tako dadne Bogu kolektivna čast i zadovoljština, a da se istovremeno neprekidno usavršava lična duhovna izgradnja — rast u Kristu i s Kristom — Velikim Svećenikom i žrtvom istovremeno, koji među nama i s nama obnavlja svoje spasiteljsko poslanje baš u žrtvi svete mise, u svetoj liturgiji. Krist žrtvuje i žrtvuje se. S njim moramo i mi sami sebe u svemu i svuda neprekidno Bogu žrtvovati. Ne samo onih nekoliko minuta u crkvi, nego neprekidno, u svagdanjem životu, na svakom mjestu i u svako vrijeme. Da Krist zrači iz nas. Onaj Krist s kim smo se sjedinili u svetoj žrtvi i sv. pričesti. Da tako neprekidno zračimo Kristov duh i njegovu ljubav u ovaj tmurni svijet. Svijet razvrata, mržnje i zla. Svijet koji treba izmijeniti — »pokrstiti«...

Nije lako pravilno izvoditi takve reforme. Zadiru te u osjećaje, sentimentalnost i tradiciju. Zato treba mnogo pastoralne mudrosti i kršćanske ljubavi, da ne bude više zla nego dobra.

U svim dekretima u vezi sa liturgijskom reformom imamo mnogo upozorenja, da treba vjernike mudro i strpljivo pripremiti na tu reformu. Da treba vjernicima sve postepeno protumačiti, obrazložiti, da uvide, da se reformom ništa ne ruši nego usavršava. Da se to vrši ne iz pomodarstva nego iz pastoralnih potreba. Da je to znak života u Crkvi. Da se u Crkvi uvijek čuva nepromjenjeno ono što je nepromjenljivo, što je božansko, a da se s obzirom na mjesto, vrijeme i prilike mijenja ono što je sporedno. Ostaje život i istina, mijenja se ruho i forma.

A bili smo svjedoci, i sa mnogih strana dolaze vapaji i žalbe dobrih vjernika, da »pastiri« ne respektiraju ni pozitivne propise ni osjetiljivost vjernika. Vrše »deformaciju« a ne pozitivnu reformu. Narod time gubi povjerenje u svoga dušobrižnika, a sa druge strane sve u Crkvi: i obredi i dogme i moral postaju nešto relativno, dakle podložno ličnoj sklonosti pod parolom »prema ličnoj savjesti«. Kuda to vodi, nije teško pogoditi. Od istinske vjere uskoro neće ništa više ostati. Samo subjektivizam i racionalizam. A gdje je to, tamo više vjere nema!

RUŠENJE U CRKVI

Uvijek se naglašava, da je sva reforma zbog naroda. Dakle, ne zbog svećenika i po sbujektivnom raspoloženju svećenika. Po njegovim, možda malo nastranim — pomodarskim težnjama. A što se dešava?

R u š e n j e o l t a r a. — U propisima o liturgijskoj reformi je rečeno, da se moraju novi oltari podići, kada se grade nove crkve ili se vrše prepravke starih. Mnogi nisu mogli čekati na takve zgode, pa su požurili. Bez prethodnog sporazuma sa »Božjim narodom« i sposobnim arhitektom demolirali su stare klasične oltare, nekada vrlo lijepe (u onom stilu), a umjesto njih postavili neke provizorije, bez ukusa, da ne kažemo pravo ruglo za crkvu. Možda samo nekoliko nespretno zbijenih dasaka ili malo veći stol za kuhinju.

Razumije se, da je to revoltiralo vjernike. A župnik je tvrdio, da je »naredio« Sabor, da to Papa traži... Vjernici danas ipak doznaju što je »naređeno«, a što nije, pa se može shvatiti kako se srozava ugled svećenika zbog takvih netačnih izjava i samovolje!

O l t a r p r e m a n a r o d u. — I za to imamo tačne direktive. A kako neukusno je na mnogim mjestima. Provizorni neugledni oltar neposredno pred starim lijepim oltarom, barem stilskim. I svećenik zakriva vjernicima tabernakul — okrenut mu leđima, jer nije viši, kako bi prema propisu trebalo.

D e l o ž i r a n j e I s u s a. — Netko je srušio stari oltar, postavio novi provizorni u očekivanju potrebnih sredstava za nabavku novog. A Isusa u presvetom sakramentu smjestio negdje sa strane, da vjerni narod ni skoro nezna, gdje se nalazi. Razumljivo je gunđanje, kritiziranje. Dolazi čak do sumnje, da je njihov misnik izgubio vjeru u realnu prisutnost Kristovu u svetoj Euharistiji...

N a o l t a r u. — Data je veća sloboda u uređivanju oltara. Nastalo je takmičenje među pojedincima, tko će biti originalniji. Netko smjestio svakojake svjećnjake negdje sa strane, drugi sve na jednu stranu oltara. Drugi stavio na oltar buket cvijeća, treći pod oltar. Jedan objesio križ na lance, drugi ga ostavio negdje u pozadini, da ga ni on ni drugi ne vide. U početku su mnogi stavljali na oltar veliki križ propovijedajući, da je to simbolično: Kristova žrtva na križu i sveta misa jedna je sama žrtva — novozavjetna, vječna...

Zatim se tražilo sve manje križiće, da ne »smetaju«, dok nisu potpuno deložirani. Nastaje novo tumačenje, da je oltar porodični stol... Pozivaju se na slučaj zadnje večere...

A svi narodi, od najstarijih vremena, i Židovi po Božjoj zapovijedi, imali su za službu Božju posebna mjesta i predmete, koje se nije smjelo upotrebljavati u druge svrhe. To i danas želi Božji narod po zdravom prirodnom osjećaju. Rad u suprotnosti s tim osjećajima je rušenje Božjega u dušama, je desakralizacija svetinja, laicizacija, profanacija... Udaljavanje od Božjeg duha!

U ovu kategoriju spadaju i borbe protiv naziva pojedinih bogoslužnih objekata ili predmeta opravdavajući to »apostolskim vremenima«. Drugo su iznimke, nastajanja, drugo je normalno!

Što je Bogu posvećeno, izuzeto je iz svagdanje upotrebe, pa treba da ima i poseban oblik i naziv! Treba otvoriti Sveto pismo i naći će se dovoljno dokaza za to. Inače se znaju ljudi pozivati na Božju knjigu, a kad je u pitanju »moda«, onda zaborave i na Boga i na čuvstvovanje i potrebe Božjeg naroda!

S t a j a n j e - k l e č a n j e. — Jedne nedjelje iznenadio mladi župnik svoje vjernike, da je Koncil naredio, da se moraju svi pričešćivati stojeći. Na drugom se mjestu čulo i čitalo, da je jedino stajanje dostojno kršćana, dočim je klečanje znak robovanja...

U nijednom službenom dekretu nije nešto slično naređeno. A ipak se pozivaju samozvani reformatori i novatori na dekrete. Malo neobičan moral!

Crkva naprotiv danas traži, da se respektiraju čak običaji i načini izražavanja molitve i pobožnosti kod nekršćanskih naroda. Sve što se direktno ne protivi dogmi i moralu treba iz respekta prema duši vjernika, prema njihovoj tradiciji, koja je posvećena barem davnom praksom, čuvati i očuvati!

Kod nas je od davnina običaj, da se klečenjem izrazi i skrušenost i poštivanje Krista u sv. Euharistiji. Da se moli klečeći, pogotovo kada je to vapaj skrušene ili izmučene duše. U čemu je tu zlo? Gdje je to protiv dogme ili morala? Nije li Mojsije skidao obuću na Sinaju? Nije li Magdalena u farizejevoj kući klečala pred Isusovim nogama te ih suzama prala i kosom brisala? — A je-li je Isus izgrdio zbog toga? — Još ima farizeja!

Ne bi li bilo puno pastoralnije i odgojnije, kada bi se vjernicima protumačilo sadašnju slobodniju raznolikost — prema prilikama i potrebama. Ima svoje značenje i klečanje i stajanje. Svako u svoje vrijeme. A ako to traže prilike, onda treba lijepo pozvati da svi jednoobrazno postupaju — iz bratske ljubavi, zbog reda... I bit će bez prigovora i bez negodovanja. — I svećenik mora imati više ljubavi prema narodu, više razumijevanja!

Liturgijski kalendar. — U službenim dekretima je naglašeno, da se želi novom reformom dati naglasak na značenje nedjelje, a zatim prvenstvo Kristovih i Bogorodičinih praznika... Narod je to lijepo prihvatio, gdjegod mu je to lijepo protumačeno. A, eto, što se dešava.

Mladi »reformator« služi svetu misu na praznik prvoga reda u crnoj boji — običnu zadušnicu. Čak nije bila prava godišnjica. Na blagovremeno upozorenje je na kraju izjavio vjernicima, da se Majka Božja zbog toga neće ljutiti.

U drugoj crkvi mjesni župnik na praznik presv. Srca Isusova služi sv. misu u čast sv. Anti (baš je pao blagdan presv. Srca na 13. VI) sa Slavom i Vjerom. A niti je crkva ni oltar posvećen sv. Anti. Jedino je, protivno svim pozitivnim propisima, postavio župnik na oltar mali kipić sv. Ante i izjavio, da je za Srce Isusovo rezervirao slijedeću nedjelju.

Vrlo pobudna liturgijska reforma i liturgijski odgoj!

Nema više privilegija - i misna odijela. — Putuju danas mnogo svi redom, pa i pastiri duša, često ostavljajući svoje ovčice, da ih grabe vuci... Službeni automobili su velika bližnja grešna prigoda, pa se često tim službenim kolima odlazi — ne u pastvu — nego se bježi od pastve — možda zalazi »u kupus«. I sudovi su već imali posla.

Na putu se doleti u sakristiju, da se otsluži sveta misa. Bez kolara, bez pristojnog odijela. Čak u kratkim pantalonama. Sve u ime slobode... A Božji narod gleda, čudi se i sablažnjava, jer smatra da to znači nepoštovanje prema Isusu. Kada zovu na službene prijeme, propišu i odijelo i vrijeme. A u crkvi može »svakako«. — A kaže Isus nešto ozbiljno o sablazni (cf Mt 18,8—11).

U propisu o koncelebraciji je rečeno, da mogu koncelebranti u slučaju da nema dovoljno misnica, služiti samo u albi sa štolom. A redovni je slučaj, da kraj mnoštva misnica u sakristiji (dozvoljene su čak razne boje!), iz komodnosti koncelebranti ne žele misnice. Dogodilo se čak, i novine su o tome pisale (hvala Bogu, ne kod nas), da su svi redom kon-

celebrirali bez ikakvog misnog odijela — i po svom specijalnom obredu. Je li to Božji duh? Duh »sentire cum Ecclesia?«

Došla grupa mladih redovnika i odbila da se obuče za sv. misu u liturgijska odijela, jer da njihov habit zamjenjuje sve. A traži se dokidanje svih privilegija i ravnopravnost!

S v e ć e n i k — d o b r i p a s t i r. — Krist je sam naslikao uzor pravog dušobrižnika u slici dobrog pastira (Iv 10, 1—18). Dobri pastir traži ovce, brine se za njih, čuva i hrani ih... A prečesto vjernici ne nađu svoga dušobrižnika u radno vrijeme u kancelariji, pogotovo ne u ispovjedaonici. I misa često ne počinje na vrijeme... Dokida pobožnosti, koje narod voli i koje narodu pomažu u duhovnoj izgradnji, jer su mu suvišne... A ima vrijeme za izlete, beskorisne, čak sumnjive posjete, za ilustracije, televiziju, a možda čak za razne utakmice...

Narod je gladan i žedan riječi Božje. Pogotovo danas, u ovo laicizirano doba. U doba bez redovne vjerske pouke... A što i kako se propovijeda?! Nisu to usamljeni slučajevi. A narod se razilazi i odlazi na druga mjesta... A onda se otpužuje sve, samo ne istinskog krivca — slabog pastira!

N o v a m i s a. — Značajne i korisne izmjene. A u tolikim su župama vjernici blagovremeno i »stručno« poučeni o svim novostima? Bez solidne priprave i tumačenja ne može biti razumijevanja ni sudjelovanja. — I opet će čudimo, što vjernici ne »shvaćaju«, neće da prihvate i ne sudjeluju kako bi trebalo. Tko je kriv?!

K a o u v r i j e m e a p o s t o l a i p r v i h k r š ć a n a. — Koliko se frazira i što sve se prikriva pod ovim parolama. A ako shvatimo, da je Crkva živi organizam, onda je jasno, da ni u vjerskom ni u liturgijskom životu ne može biti stagnacije. Već je bilo rečeno, da je nešto što je stalno, a to je bitno, dočim se sporedno mijenja prema prilikama i mogućnostima.

Žrtva ostaje žrtva i to samo jedna jedinstvena u Novom Zavjetu. Ali ima mnogo obreda. No, treba naročito shvatiti, da bez smisla za žrtvu, pogotovo sa strane svećenika — misnika, ne može biti ni vjere ni liturgije!

Odbacimo fraziranje, da mora biti sve »jednostavno — svagdanje«. Po prirodi, u svim narodima i u svim vremenima, i kod izabranog naroda po izričitim Božjim zapovijedima, ljudi su tražili da se praznik razlikuje od radnog dana, litur-

gija od svagdanjih običaja. Zato su svuda imali i sveta mjesta, i svećenike i svete knjige i sveto posuđe. Toliko skupocijenije i umjetnički izrađeno, koliko je kultura bila naprednija. Čovjek zna, da ništa nikada Boga nije dovoljno dostojno. Ništa nije za Boga i službu Božju preskupo ili presavršeno.

Treba paziti da suviše stvari u srkvama ne odvlači pažnju vjernika od centra — Krista i liturgije. Ali prvi korak u crkvu mora dati utisak, da smo u Božjoj kući, u posebnoj Božjoj prisutnosti, realnoj prisutnosti Krista — Boga — čovjeka. Zato crkva ne može nikada biti kao obično kino ili sportska sala, tržnica ili izložba. A oltar mora biti zaista središte svetog hrama — simbol Krista.

Lažna je savremenost, da se izbacuju klasične slike ili kipovi, da se dovlače neke stvari, makar pod »slavnim« imenima, koje nitko ne razumi i koje nikom ništa ne kazuju, a najmanje ih dižu k Bogu, ne pomažu u koncentraciji, u pobožnosti, u svjesti prisutnosti Božje... Za koga je crkva? Za neke »privilegirane i profinjene« ili za Božji narod, za mnoštvo priprostih?! To ne znači da treba navlačiti u crkve pazarsko šarenilo, nego nešto zaista lijepo i uzvišeno, svima pristupačno i razumljivo!

Samo bi postavio onima, koji se kriju iza spomenute fraze, pitanje: Da li vi živite jednostavno kako su živjeli apostoli i prvi kršćani? Je li u vama onaj duh gorljivosti, žrtve i spremnosti na mučeništvo? — Što će vam onda toliki komfor i luksuz, kojega drugi nemaju i ne mogu si priuštiti. Pomislite na milijune gladnih i beskućnika širom svijeta: u Africi, Indiji, Južnoj Americi, a i u mnogim bogatim zemljama. Možda čak u vašoj neposrednoj blizini.

Svećenicima bih postavio posebno pitanje: Primate li misne stipendije? Kojim pravom? Znate da toga u prvo apostolsko vrijeme nije bilo! — Nema toga ni danas u nesjedinjenim Istočnim Crkvama, koje imaju pravo bogoslužje.

Moglo bi se još mnogošta kazati u vezi s time. Zaključak je jednostavan: Treba nam reforme kod sebe! Treba više Božjeg duha: poniznosti, skromnosti, poslušnosti nepogrješivoj Crkvi i smisla za žrtvu — za nasljedovanje Krista na križnom putu — ali putu spasenja — putu prema vječnom kraljevstvu u zajedništvo s Kristom!

Često čujemo citiranje nekih »savremenih i slavnih« teologa i pisaca. Sve je to lijepo. Lijepo, ako je u duhu Evan-

đelja. U duhu ljubavi prema istini, prema čovjeku.. A kad je to isticanje sebe i traženje svoje slave, znamo kuda vodi... Slavno ime ne spasava. Ima i među njima apostata!

Mi pak nismo toga ni onoga, nego smo Kristovi — po Crkvi!

A. Turk

Hans Urs von Balthasar

TKO JE KRŠĆANIN?

Postoji li kriterij po kojem se razabire da li netko pripada Crkvi? Ne mislimo tu na nevidljivu zajednicu »Svetih«, tj. svi milošću Božjom okupljenih, koji u nekom stupnju na Ljubav odgovaraju svojim: da. Tko zna: možda su to svi ljudi uopće, jer u čije se srce nije barem jedamput ušuljala nesebična misao, koja se na smrti dade proširiti, onako kao što maleno gorušično zrno uzraste u sjenovito stablo? Držati da je to moguće, predmet je kršćanske nade. Ovoga časa ne mislimo ni na zajednicu svih ljudi, koji se u nekom stupnju — iznad svih granica konfesija, vjere, svjetovnog nazora — osjećaju jedinstvenima u zajedničkoj brizi oko dobrobiti drugih, u borbi protiv strahovite nepravde u svijetu. Da bismo mi kao kršćani tu morali biti prisutni na prvom mjestu, da bismo to pomalo morali shvaćati, predbacuju nam sa strane.

No postoji i drugo pitanje: Zbog čega mi polažemo vrijednost na naziv »kršćanina« i gdje objektivno počinje i prestaje smisao i opravdanje toga naziva? U najvišoj je mjeri čudno, kako u štampi i u cijelom teološkom nastojanju našega vremena ovo pitanje mora stajati iza navodno aktualnijih »praktičnih« pitanja crkvenog menadžerstva, kao da se to pitanje ili razumije po sebi, kao da je to pitanje za koje svi znaju, ili kao pitanje koje se može odgoditi, koje se može nekada, onako usput, u primirju, izvući i o njemu raspravljati.

Ponajprije, jasno je, da je »kršćanin« ime koje je pronađeno na jednom sasvim određenom mjestu svjetske povijesti kao oznake sasvim određene skupine ljudi koji su svoju egzistenciju shvaćali od jednog sasvim određenog izričaja. Izričaj je bio »sintetički sud«. Isus iz Nazareta, koji je umro, ali koji po Pavlovim riječima još živi, jest Krist, a to znači po njegovu poimanju ne samo obećani Mesija Židova, nego daleko iznad toga, »Sin Boga živoga«, koji je ujedno kao

đelja. U duhu ljubavi prema istini, prema čovjeku... A kad je to isticanje sebe i traženje svoje slave, znamo kuda vodi... Slavno ime ne spasava. Ima i među njima apostata!

Mi pak nismo toga ni onoga, nego smo Kristovi — po Crkvi!

A. Turk

Hans Urs von Balthasar

TKO JE KRŠĆANIN?

Postoji li kriterij po kojem se razabire da li netko pripada Crkvi? Ne mislimo tu na nevidljivu zajednicu »Svetih«, tj. svi milošću Božjom okupljenih, koji u nekom stupnju na Ljubav odgovaraju svojim: da. Tko zna: možda su to svi ljudi uopće, jer u čije se srce nije barem jedamput ušuljala nesebična misao, koja se na smrti dade proširiti, onako kao što maleno gorušično zrno uzraste u sjenovito stablo? Držati da je to moguće, predmet je kršćanske nade. Ovoga časa ne mislimo ni na zajednicu svih ljudi, koji se u nekom stupnju — iznad svih granica konfesija, vjere, svjetovnog nazora — osjećaju jedinstvenima u zajedničkoj brizi oko dobrobiti drugih, u borbi protiv strahovite nepravde u svijetu. Da bismo mi kao kršćani tu morali biti prisutni na prvom mjestu, da bismo to pomalo morali shvaćati, predbacuju nam sa strane.

No postoji i drugo pitanje: Zbog čega mi polažemo vrijednost na naziv »kršćanina« i gdje objektivno počinje i prestaje smisao i opravdanje toga naziva? U najvišoj je mjeri čudno, kako u štampi i u cijelom teološkom nastojanju našega vremena ovo pitanje mora stajati iza navodno aktualnijih »praktičnih« pitanja crkvenog menadžerstva, kao da se to pitanje ili razumije po sebi, kao da je to pitanje za koje svi znaju, ili kao pitanje koje se može odgoditi, koje se može nekada, onako usput, u primirju, izvući i o njemu raspravljati.

Ponajprije, jasno je, da je »kršćanin« ime koje je pronađeno na jednom sasvim određenom mjestu svjetske povijesti kao oznake sasvim određene skupine ljudi koji su svoju egzistenciju shvaćali od jednog sasvim određenog izričaja. Izričaj je bio »sintetički sud«. Isus iz Nazareta, koji je umro, ali koji po Pavlovim riječima još živi, jest Krist, a to znači po njegovu poimanju ne samo obećani Mesija Židova, nego daleko iznad toga, »Sin Boga živoga«, koji je ujedno kao

»Božji Sluga« umro za grijeh svih ljudi i kao prvi uskrsnuo od mrtvih da sav svijet pomiri s Bogom te nam osigura život kod Boga.

Pavlov odgovor

Od ljudi koji su po prvi put u Antiohiji dobili naziv »kristovci« kršćani, raširila se jedna tako nevjerojatna, jest apsurdna nauka, ne zbog subjekta one rečenice (inače bi se morali prozvati Jesuovci), već izrazito zbog predikata.

Kršćani su naziv preuzeli kao adekvatan i zbog toga izvornog sadržaja koji je sačuvan kroz sva stoljeća.

Svatko uviđa da se poslije dvije tisuće godina smisao imena i izričaja, koji se tu krije, ne može mjenjati, da će na taj način netko koji misli da tu sintezu ne može odgovorno izvršit, mnogo bolje uraditi ako se odreče naziva, koji mu uvijek a sada više nego ikada može donijeti samo »ruglo« i prezir.

Možna, upravo spomenuta sinteza »Isus (je) Krist« daje dosta prostora različitim tumačenjima. Zar nije ona stvarno u povijesti Crkve (koja je također pretežno povijest hereza, sekta i shizmi) ostala začuđujuće višeznačna? I ne bi li se moglo upravo danas, u doba svjetskog pluralizma, opravdati takva mnogostrukost tumačenja? »Krist« znači ujedno: Sin Božji. Ako mi nismo sinovi jednog oca, zar treba da ovaj Isus bude više nego naš »veliki brat«, primus inter pares! Nije li dovoljno u njemu gledati uzor ljubavi prema bližnjemu i filantropije? Zar njega ne možemo staviti u isti red sa Sokratom, Budom i sličnim osnivačima religija?

Ovdje je vrijeme sjetiti se onog na što su mislili prvi kršćani pod tom sintezom. To najbolje vidimo u prastarom, predpavlovskom članku vjere (koji je zacijelo bio složen oko 40. godine za kršćansku liturgiju). U 1 Kor. čitamo: »Krist je umro radi naših grijeha prema Pismima i bio pokopan. I uskrsnu treći dan prema Pismu i ukazao se Petru«. Iz tog vremena potječe rečenica iz poslanice Rimljanima: »Bio je predan zbog naših grijeha i uskrsnuo zbog našeg opravdanja.« Tu se bezuvjetno mislilo više nego na »uzor«, naime s jedne strane na zastupanje (On trpi umjesto mene), a s druge strane na jedinstveni prodor cjelokupne ljudske egzistencije u Božji život — Uskrsnuće. To je bilo ono što je kršćanima otvorilo oči da vide kako se u Muci dogodilo pravo zastupanje. To je značilo u osnovi Ljubav. Bog »nije poštedio svoga jedinca Sina, već ga je predao za nas«. Sam Isus je »Sin Božji koji me je ljubio i predao sebe za mene.«

Tu najednom kršćanski svijet ima svoj kriterij po kojemu rasuđuje tko pripada njegovoj zajednici a tko ne. Još nema izgrađenog Creda. No u sintezi »Isus — Krist« postoji dokaz da je Bog apsolutna ljubav prema meni, prema svima nama, i da ta ljubav u osnovi isto tako zahtjeva bezuvjetno uzvraćanje ljubavi. Na koncu prve poslanice Korinćanima, poslije nego je dovršio diktat, Pavao je dodao rukopisni pozdrav. »Ja Pavao svojom rukom. Tko ne ljubi Gospodina neka bude proklet.« Formula je bila poznata svakome, potjecala je iz običajne liturgije u zajednici. Ona prema tome nije bila sadržaj već raspoznajni znak.

»Gospodin« je zacijelo Krist. Za Pavla uopće ne dolazi u pitanje, da Gospodin, Uskrsnuli može biti netko drugi nego propeti Isus iz Nazareta, iako bi upravo gnostički »modernisti« u Korintu rado imali nekoga Krista bez historijskog Isusa. Stoga su odjekivali ekstatički povici za vrijeme bogoslužja: »Neka bude proklet Isus«. Mi smo duhovnjaci, odrasli, uskrsnuli u duhu, koji ne želimo vječno ostati vezani na ovaj historijski vehiculum. Pavao odgovara svojom izrekom na početku poslanice, da on među ovim naprednjacima ne želi znati ništa drugo do Isusa Krista i to propetoga, da ne želi naviještavati ništa drugo nego »riječ križa«. Ona je za jedne puka »ludorija«, dok je za nas izraz silne Božje ljubavi.

Zajednica ljubavi

Što ovdje znači riječ »proklet« (anathema)? Znači: isključen iz zajednice ljubavi. Tako npr. kad Pavao veli: »Želio bih sam biti anathema (isključen) zbog Isusa Krista«, ako će umjesto njega u zajednicu Kristovu doći njegova židovska braća. Iz Crkve ne može biti isključen nitko, koji joj želi pripadati; ali ako Crkva sebe shvaća kao vezu onih, koji su, sabrani oko stola Gospodnjega, na kojem on sebe u rasipnoj ljubavi pruža za hranu i piće — zahvaljuju Božjoj ljubavi u Kristu, zašto i kako da oni onda pripuste k tome stolu ljude, koji ne ljube Krista? Ljube tako da znaju što im Bog s njime poklanja. Ono jedinstveno, najdragocjenije, ono što se za njih i za mnoge (tj. za sve) predaje. Odakle oni to znaju? Po jedinstvenosti Uskrsnuća, u kojemu Bog stoji uz ovu patnju i ujedno uz svoja najveća obećanja. Krug se zatvara, to je krug ljubavi. Vjera je kristovska, vjera u apsolutnu ljubav i ulazak u njezin krug.

Iz ovog središta može se razvijati čitava dogmatika i tamo ponovo navraćati. Od ovog je središta crplo svoju snagu i sve historijsko kršćanstvo, kad mu je bila potrebna obnova i reforma. Ništa što je kršćanski bilo uzorno (i zasluživalo da bude proglašeno blaženim) nije živjelo od nečeg drugog do od ovog središta. Samo takvi, koji su živjeli od Božje ljubavi, koju su susreli u Križu i Uskrsnuću, mogli su Crkvi, koja se uvijek zaleđuje od grešnika i onih udaljenih, uliti novu snagu. Da im je Bog u Kristu poklonio neuporedivog brata čovjeka, da oni svoje spasenje ujedno zahvaljuju Bogu i jednom bratu čovjeku, da mogu i smiju zahvaljivati, bilo je njima — prema Sinopticima, Pavlu, Petru, Jakovu — dovoljno oštro urezano u svijest. Kako da oni odgovore na Božju ljubav, ako se efektivno-djelatno ne okrenu prema svome bližnjemu?

Ono u biti kršćansko ovdje se pokazuje kao preobilno ispunjenje Staroga Zavjeta: Ljubi Boga svim srcem svojim, svom dušom svojom, jer je on sam tebe izabrao (iz beskrajne ljubavi) i on te jedini izveo iz kuće Egipatskog ropstva jakom mišicom, on te je sam dalje štitio i u vjernosti te poveo prema svome obećanom kraljevstvu. A budući da si ti sam bio tako ljubljen, pokaži se zahvalnim ljubeći svoga bližnjega kao samoga sebe. »Ne diraj u pravo nadničara, sjeti se da si i ti bio rob u egipatskoj zemlji, i da te iz nje izveo Jahve Bog tvoj.«

Prispodoba o nevaljalom sluzi, kome je bilo mnogo oprošteno, a koji neće da oprosti maleni dug, govori točno istim jezikom. Bog je Apsolutno: tko njega ljubi ne može ništa isključiti iz svoje ljubavi, pa ni onda, kad ga to Apsolutno susretne u liku nekog okrvavljenog, od Boga napuštenog čovjeka. A kako bi i mogao kršćanin (govorimo samo o njemu) smatrati ljubav prema bližnjemu kao nadomjestak za ljubav Božju? Ona, uvijek ponovo mora biti kamen kušač, u neizbježnoj ozbiljnosti ovog mjesta i ovoga časa. »Ne postoji dvojaka ljubav; tko pravo ima ljubav prema bližnjemu, ima i ljubav prema Bogu.

Ja bih odgovorio: To može biti istina (samo ako je jasno kako daleko ovdje seže riječ »pravo«), ali mi govorimo o nečem drugom, naime o tome što u sebi krije ime »kršćanin«. Po samoshvaćanju prvotne Crkve, koja za nas ovdje ostaje mjerodavna (pogotovo kad nam svi njezini spisi govore isto) kršćanin je onaj koji poslušno prihvaća Božju ljubav u Isusu Kristu, te nastoji da na nju odgovori ljubeznim predanjem i pri tom nailazi na bližnjega kojega treba ljubiti.

»Anathema« najstarije Crkve odjekuje sa stola Gospodnjeg. Ljubav Crkve ne isključuje ni jednoga čovjeka iz svoje ljubavi, no svaki je najstrože opomenut, da ispita samoga sebe, prije nego blaguje od kruha i pije iz onoga kaleža, jer »inače sebi pije osudu«. Kako da u odnosu na Gospodina kršćani, budu odgovorni za nekog nevjernika, za nekoga koji ne vjeruje, koji ne ljubi, te skupa blaguju za stolom Božje ljubavi? Ona ne osuđuje nikoga koji ne može učiniti čina vjere, jer se ovdje za hranu stvarno pruža, kako čitamo u 1 Kor. »Božja ludost« i »nemoć«. Tko da tu ne bude sklon demitologizirati? Sve svodi na neku posebnu ljudsku mjeru?

Svatko je slobodan to činiti po volji te kršćansku vjeru smatrati nečim nategnutim i za današnjeg čovjeka zastarjelim. U strahovitim zadacima koje nam postavlja svijet nećemo stoga manje složno surađivati. No časno je i pošteno, ako priznamo potez što ga je povukla prvotna Crkva.

Ne treba stvar izražavati negativno, putem anatheme; možemo je izraziti i pozitivno, kako to čitamo i na koncu poslanice Efežanima: »Blagoslovljeni svi koji ljube našega Gospodina Isusa Krista.«

preveo. o. Franjo Carev, OFM

»MOLITE BRAĆO!«

Kolikogod to izgledalo paradoksalno za ovo pokoncilsko vrijeme, koje bi, po volji Crkve, trebalo da bude mobilizatorno i obnovno, činjenica je, da se vjernici, često i oni najbolji, — sve više tuže i na vladanje nas svećenika, i, možda još više, na našu svećeničku službu. Čini se, da u njihovim očima nijesmo bolji nego prijašnje svećeničke generacije: mnogi nas smatraju gorima, površnijima, nemarnijima. Zamjeraju nam, — osobito mlademu kleru, — naše previše slobodne manire, — više svjetovnjačke nego duhovničke; i neki dan sam čuo, kako je jedna ugledna osoba tražila župnika, da ga posjeti, ali, kad ga nije bilo kod kuće, poslali su po kapelana, pa, kad se je taj pomolio sa ulice, čupav u majici bez rukava, prebačenoj preko hlača, ona je u prvi mah pomislila, da je to neki seoski momak: ništa nije na njemu odavalo kakvu duhovnu kulturu; — kritikuju na veliko naše prazne propovijedi, bez unkcije, bez repa i bez glave: odmah vidiš, da ih je propovjednik »pripravio« u subotu pod noć ili u nedjelju ujutro; tuže se, kako nas nikada nema kod kuće i kako svijet, pa i sestre na župi, ostaju, tjedne i tjed-

»Anathema« najstarije Crkve odjekuje sa stola Gospodnjeg. Ljubav Crkve ne isključuje ni jednoga čovjeka iz svoje ljubavi, no svaki je najstrože opomenut, da ispita samoga sebe, prije nego blaguje od kruha i pije iz onoga kaleža, jer »inače sebi pije osudu«. Kako da u odnosu na Gospodina kršćani, budu odgovorni za nekog nevjernika, za nekoga koji ne vjeruje, koji ne ljubi, te skupa blaguju za stolom Božje ljubavi? Ona ne osuđuje nikoga koji ne može učiniti čina vjere, jer se ovdje za hranu stvarno pruža, kako čitamo u 1 Kor. »Božja ludost« i »nemoć«. Tko da tu ne bude sklon demitologizirati? Sve svodi na neku posebnu ljudsku mjeru?

Svatko je slobodan to činiti po volji te kršćansku vjeru smatrati nečim nategnutim i za današnjeg čovjeka zastarjelim. U strahovitim zadacima koje nam postavlja svijet nećemo stoga manje složno surađivati. No časno je i pošteno, ako priznamo potez što ga je povukla prvotna Crkva.

Ne treba stvar izražavati negativno, putem anatheme; možemo je izraziti i pozitivno, kako to čitamo i na koncu poslanice Efežanima: »Blagoslovljeni svi koji ljube našega Gospodina Isusa Krista.«

preveo. o. Franjo Carev, OFM

»MOLITE BRAĆO!«

Kolikogod to izgledalo paradoksalno za ovo pokoncilsko vrijeme, koje bi, po volji Crkve, trebalo da bude mobilizatorno i obnovno, činjenica je, da se vjernici, često i oni najbolji, — sve više tuže i na vladanje nas svećenika, i, možda još više, na našu svećeničku službu. Čini se, da u njihovim očima nijesmo bolji nego prijašnje svećeničke generacije: mnogi nas smatraju gorima, površnijima, nemarnijima. Zamjeraju nam, — osobito mlademu kleru, — naše previše slobodne manire, — više svjetovnjačke nego duhovničke; i neki dan sam čuo, kako je jedna ugledna osoba tražila župnika, da ga posjeti, ali, kad ga nije bilo kod kuće, poslali su po kapelana, pa, kad se je taj pomolio sa ulice, čupav u majici bez rukava, prebačenoj preko hlača, ona je u prvi mah pomislila, da je to neki seoski momak: ništa nije na njemu odavalo kakvu duhovnu kulturu; — kritikuju na veliko naše prazne propovijedi, bez unkcije, bez repa i bez glave: odmah vidiš, da ih je propovjednik »pripravio« u subotu pod noć ili u nedjelju ujutro; tuže se, kako nas nikada nema kod kuće i kako svijet, pa i sestre na župi, ostaju, tjedne i tjed-

ne, bez mise radnim danom, dok mi »putujemo« i šetamo; prigovaraju nam, nekima, kako se, pod svim mogućim izlikama, izvlačimo od ispovijedanja; pričaju o »svome župniku«, koji već godinama nije ni zavirio na katehizaciju: to mu rade, polupismene, »sestre«, a on »šofira« i zabavlja se. A ne hvale se previše nama ni naši biskupi: sve je više, tuže se, i u našemu kleru »kontestatora«: onih, koji su sami sebi i zakonoše i zakon; »lajici« i po odijelu i po duši.

A što istom sebi dopuštaju »buntovni svećenici« i svećenici »ljevičari« na Zapadu! Apostatiraju i »žene se« na hiljade i na desetke hiljada. Polemiziraju, i u javnosti, s biskupima i s Papom. Provaljuju u tuđe crkve i čitaju u njima, — mjesto mise, koju su onemogućili, — svoje »manifeste.« Zaposjedaju aule biskupskih konferencija i ne daju biskupima vijećati, dok ne usvoje njihovih zahtjeva i ultimatuma: biskupi moraju ispred njih bježati u druge prostorije. Protestiraju sjedenjem (»sitin«) u predvorju kurije, da biskupa prisile na kapitulaciju u pitanju Papine enciklike: »Humanae vitae«. A da im ne bude dosadno, doveli su pjevačicu kancona, da im pjeva i prikraćuje vrijeme. A teško, da im je pjevala baš svete i duhovne pjesme. I sve to, razumije se, gledaju vjernici; o svemu tome slušaju i čitaju; nad svim tim se sablažnjuju.

Zašto je tako? I dokle će biti tako? Koliko će još trajati ova: »abominatio desolationis — in loco sancto« (Mat. 24, 15.)? Ja ne znam, šta drugi o tom misle, ali meni se čini, da je glavni razlog svemu: mi se svećenici danas više ne molimo. Malo se molimo. Rijetko se molimo. Rastreseno se i preko volje molimo. Ne slušamo Gospodinove opomene iz Vrta Maslinskoga: »Bdijte i molite se!« (Mat. 26, 41.; Mark. 14, 38.; Luk. 22, 40. 46.), pa stoga podliježemo napastima svijeta i vremena.

Već godinama, svi mi, koji imamo oči, sa žalošću pratimo i opažamo taj simptom. Praktično se je skoro izgubio između nas tip svećenika-molitelja. Onoga spontanog. Sve više ograničujemo molitvu na obligatorni minimum. Nije nam više molitva potreba srca. Ne privlači nas razgovor s Bogom. Molitva nam je postala stvar oficioznosti. Sve više prihvaćamo teorije, da je »Ite, Missa est!«, »Idite u miru!«, konačna točka pod naš dnevni red molitve: barem uz izuzetak časoslova. Iza Mise počinje »rad,« počinju »poslovi«, počinje »apostolat«. »Štedimo s vremenom«. Prvotno, pa katkada i jedino, u molitvi. U drugim stvarima s njim ne štedimo. Što god imamo manje vremena za molitvu, imamo ga, čini se, više, za

razgovore, ručke i televiziju. Kako je danas teško vidjeti svećenika, da adorira pred Presvetim! A nije baš svagdanja stvar vidjeti ga ni s krunicom u ruci. Živi s tobom u kući, gdje ima kapela i Presveto, — živi dvije, tri, četiri godine, — a nikada ga još u njoj nijesi zatekao. I župska nam je crkva, mnogima, po vas dan zaključana. Velik, — možda i najveći, — dio svećenika od srednje i nove generacije niti se za Misu pripravlja, niti se iza nje zahvaljuje. Već su u mnogim sakristajama poskidali i ploče sa »Orationes ante et post Missam«: ne daju ni svećeniku, koji bi to htio, da koju od njih izmoli. Kao da je to sramota, naivnost, praznovjerje! Brzo će iz sakrijestija i prezbiterija ukloniti i klecala. Da se barem oni mole mjesto njih i za njih. Za njih i za njihovu župu. Sto sam puta već čuo, u ovo zadnje doba, gdje se sestre tuže, kako im svećenici govore: »Pa šta sam vas zvao na župu, ako ćete se vas dan samo moliti!« A to »vas dan«, to je sestarsko razmatranje, oficij, njihove propisane komunitarne molitve i adoracije, ispit savjesti. A ne misle, da su sestre još uvijek bolje od nas svećenika samo zato, što su poniznije i što se više i usrdnije mole.

Daju nam zato, te naše svećeničke kolege, i teoretsko objašnjenje. Može ga čovjek koji put i formalno pročitati: u inozemnoj »asketskoj« i »liturgijskoj« literaturi. Boga nosimo u srcu; i to je dosta. Predali smo mu se, jedamput za čitav dan, u žrtvi sv. Mise. On, vele, u nama dalje živi i djeluje. Naš je sav svećenički život i rad molitva. Samo ja ne dobivam dojma, ni da smo se mi, većina, Bogu »predali«, ni da on u nama živi i djeluje. Morali bismo za to biti sveci. Sveci su, iza molitve, ostajali u mističnom zanosu pred Bogom, gdje bi god bili i šta bi god radili: oni su Boga i Isusa uvijek pred sobom gledali i u sebi ga osjećali, osluškivali, »pipali« (Dj. Ap. 17, 27.). I na njihovoj se je vanjštini to opažalo. Ta nutarnja milosna i nadnaravna koncentracija. No, nažalost, mi nijesmo sveci. Kad čovjek gleda naše mlade levite od oba klera, s koliko bezbrižne ležernosti zbacuju iza mise sa sebe albu i odmah iza toga, u punom civilu, izlaze na ulicu, ne dobiva nikako dojma, ni da oni nose u sebi Boga, ni da na njega misle. Ne vidi im se to ni u očima, ni u kretnjama, ni u riječima. Prije se čovjeku nametne misao, da im je glava puna svijeta i svjetskih želja i briga: auta, novina, ekonomija, društva. A koliko smo, i dok mislimo, duhom i srcem sjedinjeni sa Isusom i s njegovom križnom i otkupiteljskom žrtvom, to najbolje zna svatko od nas, samo ako hoće da bude iskren. Nijesmo mi sveci. Naša mašta, naše srce, bježe od

Boga. Silom ih moramo, što češće, k njemu vraćati. Baš molitvom. Nema druge. Inače ćemo ostati vas dan bez njega. Prazni u duši; jalovi u djelima. Posvjetovnjačeni. Bez velikih misli. Bez ljubavi. Bez blagoslova. Bit ćemo »najamnici« (Iv. 10, 12. 13.) u svetištu, »aes sonans aut cymbalum tinniens« (1. Kor. 13, 1.), ali nikada »servi Dei« (1. Petr. 2, 16.; Ef. 6, 6.), vjesnici Dolaska Gospodnjega (1. Kor. 1, 8,; 1. Sol. 4, 15.; 5, 23.; 2. Sol. 2, 1. 8.; 1. Tim. 6, 14.; 2. Tim. 4, 1. 8.; Tit. 2, 13.; Jak. 5, 7. 8.; 2. Petr. 3, 12.; 1. Iv. 2, 28.; Jud. 24.), uzori kršćanske pravde: »forma facti gregis ex animo« (1. Petr. 5, 3.).

Ne podajmo se u tom pogledu iluzijama! Ne stvarajmo novih molitvenih teorija! Ne falzificirajmo ni liturgijske misli! Uz liturgijsku molitvu potrebna nam je i privatna molitva. I nama svećenicima! Uz mentalnu i ona usmena, oralna. Potrebna nam je to više, što smo jadniji, slabiji, neiskusniji, grješniji, duhom plići. A takvi smo, u većini. Pomalo je i smiješno, kad se tko gerira, kao da je kršćanstvo moralo čekati na svoju autentičnu i auktoritativnu interpretaciju, sve dok se on nije rodio. A kršćanstvo je imalo svoje autentične i auktoritativne interprete od prvoga dana svoga postojanja, pa kroz sva dalja stoljeća do danas. U svojim apostolima i u svojim svecima. A je li i jedan od njih bio, koji se nije mnogo i često molio? I privatno. Na sve moguće načine. Treba samo prolistati Pavlove poslanice. Na svakoj stranici on govori, kako se moli (Rim. 1, 10.; 2. Kor. 13, 7.; Ef. 1, 16.; Filip. 1, 9.; Kol. 1, 3. 9.; 4, 12.; 1. Sol. 1, 2; 13, 10.; na svakoj stranici on poziva vjernike, da se mole: »orationi instantes« (Rim. 12, 12.; Ef. 6, 18.; Filip. 4, 6.; Kol. 4, 2.; 1. Sol. 5, 17.; 1. Tim. 2, 1. 8.). A ako itko, on je bio svećenik i apostol »kat' exohen«. I radio je, i mučio se, i propovijedao, i hodao više nego svi mi. I nosio je u sebi duh Božji (1. Kor. 7, 40.).

Svećenička braćo, molimo se! »Orate, fratres!«

Molimo se, pa se ne ćemo lako posvjetovnjačiti; pa se nitko ne će sablažnjivati na našemu vladanju; naše će lice i naša pojava biti, kao ono jednom Mojsijeva, oduhovnjena i preobražena »ex consortio sermonis Domini« (Izl. 34, 29.; 2. Kor. 3, 7.)! Molimo se, pa ćemo po tim tihim razgovorima s Gospodinom pravo shvatiti Isusovu, evanđeosku, životnu mudrost, »abscondita Scripturarum« (Im. Chr. I. 20, 27.), i propovijedati je s duhom, s uvjerenjem, »cum omni fiducia« (Dj. Ap. 4, 29.); nikada ne ćemo biti među onima, koji je krivotvore: »adulterantes verbum Dei« (2. Kor. 4, 2.)! Molimo

se, pa nam oči Isusove iz Svetohraništa ne će dati, da se ikada zalijenimo u njegovoj službi; gonit će i nas, kao i sv. Pavla, njegova ljubav i na akciju, i na savjesnost, i na revnost: »Charitas-Christi urget nos!« (2. Kor. 5, 14.)! Molimo se, pa ćemo od molitve ustajati uvijek jači i neustrašiviji pred svakim protivnikom Evanđelja (Dj. Ap. 23, 11.; 1. Kor. 15, 58,; 1. Petr. 3, 14. 15.)! Molimo se, pa će nas naš Gospodin, u molitvi, naučiti, da budemo, kao i on, »blagi i ponizni« (Mat. 11, 29.); Nikada se ne ćemo naći među onima, koji dižu bunu u Crkvi i hoće da sa sebe stresu »slatki jaram i lako breme« (Mat. 11, 30.) svojih uzvišenih svećeničkih dužnosti: svoga povećanog svećeničkog djevičanstva! Malo je među svrzimantijama onih pobožnih. A od molitelja u duhu nema nijednoga. Molimo se, pa će na naše ustrajne svećeničke molitvene juriše Bog biti milostiv i Božjemu puku: »obranit će izabrane svoje, koji k njemu vape dan i noć!« I »brzo će ih obraniti!« (Luk. 18, 7. 8.). Molimo se, i odmah će, po nama i po našim molitvama, saći Duh Božji i Kraljevstvo Božje u svijet!

Kriza Crkve kriza je molitve. Obnova Crkve, — i njezina koncilska obnova, — sva je u obnovi molitvenoga duha i molitvene revnosti u kleru, u redovima, u vjernicima. Ili nam se valja moliti, ili ćemo se osušiti pred Bogom, kao loze otkinute sa božanskoga trsa (Iv. 15, 6.). Samo molitelji, — svećenici i vjernici, — mogu spasiti Crkvu i svijet.

»Petite, et dabitur vobis!« (Mat. 7, 7.; Luk. 11, 9.; Mark. 11, 24.). »Orate, fratres!«

Dr. Č. Č.

ZAČET PO DUHU SVETOM — ROĐEN OD MARIJE DJEVICE

U dnevniku Figaro francuski teolog Réné Laurentin je napisao? »Jučer sam susreo jednoga vjernika koji mi reče: U Crkvi je zavladala panika. I objašnjavao mi je, koji su to, po njegovu mišljenju, simptomi te panike. Spominje se afera Schillebeecks, pa afera Küng. U isto vrijeme govori se bez prekida o Holandskom katekizmu. Ta knjiga, odobrena od biskupa, nije zapravo katekizam, nego, kako to kaže podnaslov — Vjerska pouka odraslih. Katekizam je sebi postavio za cilj: Pokazati značenje spasenja i životne vrednote vjere nasuprot apstraktnom prikazivanju, koje pušta s vida dimenzije života. U raznim točkama, kao što su: istočni grijeh, pre-

se, pa nam oči Isusove iz Svetohraništa ne će dati, da se ikada zalijenimo u njegovoj službi; gonit će i nas, kao i sv. Pavla, njegova ljubav i na akciju, i na savjesnost, i na revnost: »Charitas-Christi urget nos!« (2. Kor. 5, 14.)! Molimo se, pa ćemo od molitve ustajati uvijek jači i neustrašiviji pred svakim protivnikom Evanđelja (Dj. Ap. 23, 11.; 1. Kor. 15, 58,; 1. Petr. 3, 14. 15.)! Molimo se, pa će nas naš Gospodin, u molitvi, naučiti, da budemo, kao i on, »blagi i ponizni« (Mat. 11, 29.); Nikada se ne ćemo naći među onima, koji dižu bunu u Crkvi i hoće da sa sebe stresu »slatki jaram i lako breme« (Mat. 11, 30.) svojih uzvišenih svećeničkih dužnosti: svoga povećanog svećeničkog djevičanstva! Malo je među svrzimantijama onih pobožnih. A od molitelja u duhu nema nijednoga. Molimo se, pa će na naše ustrajne svećeničke molitvene juriše Bog biti milostiv i Božjemu puku: »obranit će izabrane svoje, koji k njemu vape dan i noć!« I »brzo će ih obraniti!« (Luk. 18, 7. 8.). Molimo se, i odmah će, po nama i po našim molitvama, saći Duh Božji i Kraljevstvo Božje u svijet!

Kriza Crkve kriza je molitve. Obnova Crkve, — i njezina koncilska obnova, — sva je u obnovi molitvenoga duha i molitvene revnosti u kleru, u redovima, u vjernicima. Ili nam se valja moliti, ili ćemo se osušiti pred Bogom, kao loze otkinute sa božanskoga trsa (Iv. 15, 6.). Samo molitelji, — svećenici i vjernici, — mogu spasiti Crkvu i svijet.

»Petite, et dabitur vobis!« (Mat. 7, 7.; Luk. 11, 9.; Mark. 11, 24.). »Orate, fratres!«

Dr. Č. Č.

ZAČET PO DUHU SVETOM — ROĐEN OD MARIJE DJEVICE

U dnevniku Figaro francuski teolog Réné Laurentin je napisao? »Jučer sam susreo jednoga vjernika koji mi reče: U Crkvi je zavladala panika. I objašnjavao mi je, koji su to, po njegovu mišljenju, simptomi te panike. Spominje se afera Schillebeecks, pa afera Küng. U isto vrijeme govori se bez prekida o Holandskom katekizmu. Ta knjiga, odobrena od biskupa, nije zapravo katekizam, nego, kako to kaže podnaslov — Vjerska pouka odraslih. Katekizam je sebi postavio za cilj: Pokazati značenje spasenja i životne vrednote vjere nasuprot apstraktnom prikazivanju, koje pušta s vida dimenzije života. U raznim točkama, kao što su: istočni grijeh, pre-

tvorba, Marijino djevičanstvo, katekizam ne kazuje sve ali ni ne poriče ništa. Šutnju tumače kao prekršaj. Stoga je uslijedio žestoki proces u Rimu, pa u Holandiji, zatim opet u Rimu. To biskupima i teolozima donosi neugodnosti. Razgovori su se vodili danima, i to u vrijeme, dok ljudi malo znaju o vjeri (uključivši tu i pretvorbu, Marijino djevičanstvo i istočni grijeh), jer nedostaje svećenika koji bi ih poučili.«[1])

Laurentin nije za paniku. Pogibao se, kako on veli, krije u tome, što raste mladež koja se otuđila od kršćanstva. Ta mladež, sa svojim odlikama i slabostima, može prispjeti k punini vjere tek polazeći od autentičnih svjedočanstava, od života, od angažiranja, a sve opet u okviru slobode prema riječima i iskustvu apostola Pavla. Panika je prema njemu loš savjetnik.

HOLANDSKI KATEKIZAM O ISUSOVU DJEVIČANSKOM ZAČEĆU

Ako s jedne strane nema mjesta panici, s druge strane nepristran pogled na neke točke u holandskom katekizmu otkriva točke kojima je potrebno više preciznosti i jasnoće. Svratimo pogled samo na jednu točku. O Isusovu djevičanskom začeću u Holandskom katekizmu čitamo: »Između sve djece što ih je Bog obećao Izraelu Isus je vrhunac. Kad je on došao na svijet, bio je prošen od svega naroda i obećavan tokom čitave povijesti. On je bio dijete obećanja. Kao ni jedno drugo dijete! Najdublja čežnja čitavoga čovječanstva! Bio je rođen sasvim od milosti, sasvim iz obećanja: »Začet po Duhu Svetom.«

Holandski katekizam piše nadalje: »To izražavaju evanđelisti Matej i Luka, kad kažu da Isus nije nastao voljom nekoga čovjeka. Oni navješćuju da ovo rođenje strši beskrajno visoko iznad rođenja svakog ljudskog djeteta i da ne stoji ni u kakvom odnosu prema onom, što ljudi mogu po sebi To je duboki smisao članka vjere »rođen od Djevice«. Ne postoji ništa u krilu čovječanstva, ništa u ljudskoj plodnosti što bi ga moglo podignuti, njega o kome ovisi sva ljudska plodnost i sav tok našega ljudskog roda: U njemu je sve stvoreno. Ovoga obećanog čovječanstvo nema na koncu nikome drugom da zahvali nego Duhu Božjemu. Njegovo porijeklo nije iz krvi, niti iz tjelesne volje, niti iz volje muža nego od Boga; iz beskrajne visine, iz beskrajne daljine.«[2])

Komisija kardinala, među kojima su se nalazili: Kard. Frings, Jäger, Florit, Browne, Lefebure i Journet, izdala je objašnjenje o Holandskom katekizmu, i to u 10 točaka. Treća točka ima u vidu Isusovo djevičansko začeće i Marijino djevičansko rađanje. Komisija je zatražila da katekizam »otvoreno prizna, da je presv. Majka utjelovljene Riječi bila uvijek ukrašena čašću i cvijetom djevičanstva i da jasnim riječima naučava činjenicu djevičanskog začeća Isusova, koja u najvišem stupnju odgovara tajni Utjelovljenja. Stoga katekizam ne smije ubuduće pružati prigodu, da se napusti činjenica djevičanskog začeća — suprotno predaji Crkve koja se oslanja na sv. Pismo — i da se još samo drži izvjesno simboličko tumačenje ove nauke, npr. kao znak milosnosti dara, što ga je Bog poklonio čovječanstvu.«[3])

Kad kršćanski vjernik nepristrano i mirno čita izvještaje Mateja (1, 18—25) i Luke (1, 26—45), sasvim lako prihvaća da je Isus djevičanskim načinom začet u Marijinu krilu. Tako je te izvještaje čitao i Martin Luter, koji kroz cijeli svoj život nije posumnjao u Isusovo djevičansko začeće. Jednako ni Karl Barth.

U novije vrijeme međutim pitanje se postavlja ovako: Da li navedene izvještaje o Isusovu djevičanskom začeću i Marijinu djevičanskom rađanju treba tumačiti simbolički ili oni znače neki stvarni događaj u Marijinu tijelu. Oni koji su složili i odobrili Holandski katekizam izjavljuju, da se oni nisu jasno i jednoznačno izjasnili o činjenici, i to stoga, što nije jasno, da li biološki aspekt porijekla Djeteta Isusa spada na »intenciju vjere«. I drugo, da li je na pogled sumnji, što ih podižu ozbiljni teolozi s obzirom na to, s pastoralne strane pripustivo, da se putem katekizma proglašava vjerska obaveza?

CRKVENA PREDAJA...

Gledamo li predaju Crkve u odnosu na Kristov misterij, zapazit ćemo da se ona izražava ovako: »Isus Krist, začet od Duha Svetoga, rođen od Marije Djevice.«

Valja priznati da su sv. Oci ponekad djevičansko Isusovo začeće kao i djevičanstvo uopće isticali toliko, da je kršćanski brak kao sakramenat bio nekako zasjenjen. Ponekad se prezirno gledalo na ulogu oca, muža kod nastajanja novog ljudskog bića.

Pavao koji je naviještao blagu vijest u središtima poganskog nemorala, kao što su bili Korint i Efez, Mariju spominje samo jedanput, i to da dokaže istinu utjelovljenja: »Bog je poslao svoga Sina, rođen od žene — genomenon ek gynaikos« (Gal 4, 4). Veliki biskup Ignacije (mučen u Rimu oko 110) ustaje protiv gnostika koji su učili doketsku kristologiju, po kojoj je Krist navodno uzeo tek prividno tijelo a ne pravo ljudsko tijelo. Ignacije veli da je Isus rođen »iz Marije i iz Boga«.[4]) Marijino djevičansko začeće, rođenje (toketos) njezina Sina kao i smrt ostali su sakriveni knezu ovoga svijeta.[5])

Justin, čija mladost seže u vrijeme posljednjeg apostola († 165) imajući pred očima Iz 7, 14 piše: »Svima je očito, da nitko od Abrahamova roda po tijelu nije nikada postojao, osim ovoga našega Krista, koji je rođen od Djevice...«[6]) Suprotno Trifonu koji 'almah prevodi s neanis = mlada ženska, Justin 'almah prevodi s djevica, kako to ima i kako to općenito drže Židovi. Marijino djevičanstvo Justin spominje uspoređujući Mariju s Evom; prva je poslušala sotonu i rodila smrt i neposluh, dok Marija sluša anđela i rađa život.[7])

Najznačajniji teolog 2. stoljeća Irenej, koji u sebi sjedinjuje zapadnu i istočnu predaju Marijino djevičansko rađanje uspoređuje s djevičanskom zemljom, iz koje nastaje prvi Adam. Po drugom Adamu, kojemu je omogućila rođenje Dj. Marija, nastaje sveopća obnova (anakefalaiosis).[8])

Zbog rođenja Sina za Klementa Aleksandrijskog († 215) Marija je »roditeljka i ne roditeljka — puerpera et non puerpera.« Marijino djevičanstvo on uspoređuje sa sv. Pismima. »Takva su za nas sv. Pisma da rađajući istinu ostaju djevičanska skrivajući otajstva istine.«[9])

Origen († 253) barem implicite uči virginitatem in partu, i to tumačeći Mt 23, 35. Kad je porodila Isusa, Marija je došla u hram i stala na mjesto, određeno za djevice. Kad su joj to priječili oni, koji su znali da je porodila sina, ustade Zaharija i reče onima, koji su joj to priječili, da je ona dostojna da bude na mjestu za djevice. Zbog toga je bio ubijen između hrama i oltara.[10]) Nasuprot poganskom filozofu Celsu Origen brani Marijino djevičanstvo pozivajući se na Iz 7, 14. Kao vrstan egzegeta on proročanstvo o 'Almah i njezinu djetetu točno tumači i upozorava, da rađanje Emanuela od obične žene ne bi moglo biti nikakav »znak« i da je prikladno da se Emanuel = Bog s nama rodi od djevice.[11]) Ma kakav bio Origenov stav u odnosu na virginitatem in partu, on je sva-

kako učio, da je Marija kroz cijeli svoj život ostala djevica, iako se izraz »aeiparthenos — vazda djevica« ne nalazi u spisima, koji su do nas doprli.[12])

Amrozije († 397) u svom tumačenju Lk 2, 57 ne zastupa virginitatem in partu,[13]) dok drugdje upozorava da treba vjerovati Apostolskom Simbolu, što ga uvijek čuva Rimska Crkva. »On (anđeo) reče, da će ona ne samo začeti kao djevica, nego da će i roditi kao djevica.«[14]) Ambrozije ustaje protiv Jovinijana i Bonosa koji su tvrdili da je Marija poslije Isusova rođenja imala još druge djece. Ovi su nijekali Marijino trajno djevičanstvo, jer su bili protiv djevičanskog života uopće, a ideal djevičanskog života bila je upravo Majka Božja.[15])

Nešto mlađi Ambrozijev suvremenik Jeronim (oko 342—420) borio se protiv Helvidija koji je djevičanstvo i brak smatrao jednako vrijednima. Helvidije je u tu svrhu napisao jedno danas izgubljeno djelo, u kojemu je tvrdio da je Marija uzor obaju staleža: djevičanskog prije Isusova rođenja, a bračnog i materinskog poslije toga. »Braća Gospodnja« bila bi po njemu sinovi i kćeri Marije i Josipa. Jeronim brani Marijino trajno djevičanstvo kako prije tako i poslije Isusova rođenja.[16])

Augustin (430) u jednoj Božićnoj propovijedi kaže: »Marija je djevica prije začeća, djevica poslije začeća. Daleko od toga, da u onome tijelu, odakle je nikla istina propadne netaknutost (integritas)!«[17]) Za dokaz navodi i Ez 44, 2 o zatvorenim vratima.

Ivan Zlatousti († 407) ni najmanje ne sumnja u Marijino trajno djevičanstvo. Almah iz Iz 7, 14 prevodi s parthenos a ne s neanis = mlada ženska.[18])

Takav je stav sv. Otaca sve do konca otačke dobi tamo od 2. stoljeća. U to doba jedva da se upotrebljava izraz Dei genitrix, da se ne bi pružila prigoda za miješanje štovanja bl. Djevice Marije s Kibelinim kultom.[19])

Od početka je djevičansko rođenje Kristovo spadalo na jasnu i čvrstu vjeru Crkve koja nije mogla zabluditi u svojoj univerzalno priznatoj vjeri. Apostolski simbol (po rimskom obliku) donosi: »Vjerujem... i u Isusa Krista..., koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice.« Isti simbol (u istočnom obliku): »Vjerujem u Isusa Krista, koji je uzeo tijelo po Duhu Svetom i Mariji Djevici i učovječio se...«[20]) Simbol Epifanijev (dulji oblik) ima: »Vjerujemo... u Isusa Krista, Sina Božjega..., koji... se utjelovio, tj. iz Marije uvijek Djevice po Duhu Svetom savršeno rođen, postao čo-

vjekom, naime, uzeo savršenog čovjeka...«[21]) Najstarija ispovijest na krštenju sačuvana u »Apostolskoj predaji« Hipolita Rimskog (oko 215) zahtijeva od krštenika da prizna predanu vjeru u »Krista Isusa, Sina Božjega, koji je rođen od Duha Svetoga iz Marije Djevice.«[22])

... KOJA SE OSLANJA NA SV. PISMO

Sv. Oci u potvrdu djevičanskog Isusova začeća i rođenja redovito se pozivaju na Iz 7, 14. Ovaj citat Holandski katekizam ne navodi. Vjerojatno ne iz nepažnje. Valja znati, da je ovaj redak iz Izaije proroka jedan od »najprijepornijih i najvažnijih« u čitavoj Bibliji.[23]) »Gle almah će začeti i roditi sina (radah vejoledeth ben), i nadjenut će mu ime Emanuel« (Iz 7, 14). U Starom Zavjetu 'almah znači spolno zrelu djevojku neudatu a isto tako i mladu udatu ženu, koja može biti i ne biti djevica. Kilian R. misli, da je razlog zašto na ovome mjestu nije upotrebljen terminus technicus betulah mogao biti to, što betulah isključuje pojam rađanja.[24])

U tekstovima Ras Šamra pronađen je izraz sličan Iz 7, 14, a radi o kralju nasljedniku. Tekst je publiciran 1935. Tu se termin glmt (što odgovara hebr. 'almah) izmjenjuje s izražajnijom riječju btlt (hebr. betulah), ili »djevica u fizičkom smislu« da u oba slučaja označi božicu plodnosti. Naziv 'almah, mnogo stariji, mogao bi označivati djevicu-majku, koja rađa dijete (u muškom rodu) na čudesan način. Porijeklom iz kananejskog kulta, epitet bi preuzeo Izaija kao ruho za svoju izraelsku religiju u Mesiju. Na taj način naš bi tekst, tj. Iz 7, 14 insistirao na drugoj stvari: na ideji jednog rođenja, u kojem Božanstvo ima svoj dio. Ova ideja božanskog rođenja, očišćena moralnim zahtjevima Jahvinim i djelatnošću proroka, izrazit će se u djevičanskom rođenju, kad Grci prevedu Bibliju. LXX 'almah prevodi s parthenos = djevica.[25])

S ovim u vezi stoji pitanje: Kako Matej Iz 7, 14 navodi u potvrdu Isusova djevičanskog začeća? Na ovo pitanje Schedl odgovara: »Novozavjetni pisci ne citiraju SZ po historijsko-kritičkoj metodi. Pišući svoje spise oni plaćaju obol vremenu u kojemu žive. Minula prošlost malo ih zanima; oni su staru knjigu čitali iz punine svoga vremena. A zadatak je historičara da pokaže na proces objave te uglavi mjesto i vrijeme, gdje nešto novo postaje vidljivim. Stoga se ne smijemo čuditi što je Mesijin lik kod proroka drukčiji nego kod Evanđelista. No ipak se jedni i drugi podudaraju u jednom višem jedin-

stvu. Iz novo doživljenih činjenica vidjeli su Evanđelisti proročke riječi naglo u jednom novom svjetlu. Tako je Matej mogao (1, 23) djevičansko rođenje Isusovo posvjedočiti kao činjenicu. Kao dokaz za ovaj događaj koji se zbio, namećala mu se proroštvo o Emanuelu.«[26]) Ipak ne uvjerava njegovo mišljenje, da se 'almah izravno odnosi na Ezekijinu ženu a proroštvo o Emanuelu izravno na Ezekiju, koji je nevjeran i zaplašen. On veli, da mišljenje, prema kojem bi u proroštvu o Emanuelu već bilo izraženo čudo o djevičanskom rođenju u punom smislu, od SZ traži više nego on želi i može dati.[27]) Vjera u vječno trajanje Davidove dinastije dade se povezati s čudesnim rođenjem kraljevskoga izdanka u budućnosti, čije ime stoji programatski za sadržaj njegova života (Iz 8, 8). Ovu pregnantnu proročku perspektivu pogibeljno je sužavati isključivo na doba kad je proroštvo izrečeno, isto onako kao što je pogibeljno primijeniti ga isključivo na daleko buduće vrijeme. Ovo povezivanje sadašnjosti, neposredne budućnosti kao i skrajnje eshatologije i dalje će tumačima zadavati mnogo muke.[28])

Što nam kaže Matejev i Lukin izvještaj o Isusovu začeću i rođenju? Najprije vidimo da proces rađanja nije dodirnut. Plod u Marijinu krilu nije nastao putem nekog zemaljskog susreta. Tajna je prikazana s najvišim poštovanjem i nježnošću; božanske stvari ne smiju biti obeščašćene radoznalošću. Tu se radi o netvarnom djelovanju Božje stvaralačke moći. »Ono što se u njoj začelo od Duha je Svetoga — to gar en aute genneten ek pneumatos estin hagiou« (Mt 1, 20). I ne gledajući na Marijinu odluku na djevičanski život, sasvim je naravno pitanje, što ga ona postavlja anđelu: »Kako će se to dogoditi, kad ja ne poznam muža — pos estai touto, epei andra ou ginosko?« (Lk 1, 34). Kako da ona začne odmah ili uskoro, kad ju Josip još nije uzeo k sebi kao svoju ženu, a to nije neposredno predstojalo? Služeći se biblijskim rječnikom anđeo tumači Mariji, da se tu neće raditi o naravnom začeću nego o jednom zahvatu koji nadilazi naravne datosti Božje stvarateljske moći. »Kod Boga nije ništa nemoguće.« Ono što će se dogoditi, neće se zbiti po kategorijama biologije (ili antiknih mitova), već to leži u okviru svemoći samoga Boga koji je svijet i ljude stvorio riječju svoje volje. U Kristu se stavlja novi početak, po Bogu, iz Djevice.

To je smisao riječi: »Duh Sveti doći će na te, i sila će te Svevišnjega osjeniti« (Lk 1, 35). »Duh« personificira vječnu stvaralačku moć, a riječ »osjeniti — episkiasei soi« podsjeća

na oblak, koji se spuštao na kovčeg zavjetni u pustinji a kasnije u hramu za znak Božje skrivene pristunosti. Tako će Bog svojom čudesnom moći biti prisutan u Mariji.

»Ne poznam čovjeka« — »nije poznao svoju ženu«, izrazi su jednostavni i ozbiljni. Spolni je odnošaj isključen. Anđeo sokoli Josipa da Mariju uzme k sebi, jer je Dijete od Duha Svetoga, da Djetetu bude otac i nadjene mu ime Isus. Nadijevanje je imena spadalo na oca. Time što Josip pred Zakonom postaje ocem, osigurano je Isusovo uvrštenje u Davidovo rodoslovlje. I to je jedan od dokaza, da Matej nije izmislio izvještaj.[29])

REDAKCIJSKA IZMJENA HOLANDSKOG KATEKIZMA

U prvom izdanju Holandskog katekizma kao i u redakcijskoj izmjeni sastavljači su se odlučili da Iv 1, 13 ne primijene na duhovni preporod krštenika nego na Isusovo rođenje. »Isus nije rođen od volje čovjekove, nego je začet od Duha Svetoga i rođen od Djevice koja nije poznavala čovjeka«, tako čitamo i u redakcijskoj izmjeni.[30]) Izjavljuje se da kod Isusova začeća Josip nije igrao nikakvu ulogu. No sastavljači pri tom upozoravaju da Isusovo čudesno začeće ne smijemo izdvajati i svoditi na neki događaj iz prošlosti. U protivnom slučaju, tako vele, lako je pasti žrtvom fantazije te zamišljati odveć ljudske, biološke detalje oko te činjenice, što opet ne tvori bit poruke spasenja. Nadalje primjećuju, da blagu vijest tvore smrt i uskrsnuće Gospodinovo, dok se o djevičanskom rođenju govori samo dvaput. U funkciji ove centralne poruke Novi zavjet da propovijeda Isusovu mladost.

Pastoralni Institut Holandije 23. studenoga 1967. u tom se pitanju izražava ovako: »Fizička realnost postavki: Uskrsnuće, trajno djevičanstvo Marijino čini se da su za modernu misao više manje nevažne. Realnost dogme traži se ne u čudu koje se dade objektivno kontrolirati nego u stavu čovjeka, koji prima ove istine vjere.«[31]) Nekako u istom smislu piše i Henri Fesque u Figaro od 20. lipnja 1967: »Narav djevičanstva Marije Majke Isusove stavlja teške probleme mentalitetu današnjih vjernika.«[32])

Što reći na ovo? Stari kodeksi za Iv 1, 13 donose dva »suparnička« čitanja (A. Durand): hoi... egennethesan (pl.) i hos... egennethe (sing.). Ovo drugo čitanje (lectio) vuče korijenje čak od 2. st. Od novijih čitanje u sing. zastupaju: Loisy, A. von Harnack, R. Seeberg, F. Buchsel, F. M. Braun,

M. E. Boismard kao i Jeruzalemska biblija od 1961.[33]) Braun je mišljenja uspoređujući ovo čitanje s Iv 5, 18: »Mi znamo, da svaki koji je rođen (gennetheis) od Boga, ne griješi, nego da ga Rođeni (ho gennetheis) čuva.« Rođeni po-izbor, tj. Isus, Sin Božji ide ususret vjernicima da ih očuva od grijeha. Ivan bi usporedio obične vjernike, djecu po milosti Božjoj, s prvorođencem Sinom, koji je po utjelovljenju postao izvor života za sve vjernike. Ista nauka sadržavala bi se i u Iv 1, 13—14; tu bi navodno bila usporedba između onih koji su primili moć da postanu djeca Božja i Onoga koji je rođen . . od Boga.[34])

Međutim veći dio novijih tumačitelja stoji za čitanje hoi . . . egennethesan. Slično onako kao što izraz »onima koji vjeruju u ime njegovo« objašnjava izraz »oni koji ga primiše«, treba da r. 13 objasni kako čovjek postaje djetetom Božjim. Djetetom Božjim ne postaje se naravnim rođenjem, naravnim procesom, već nadnaravnim procesom, u kojemu čini zahvat sam Bog. A von Harnack iz trostruke negacije zaključuje na polemički karakter izraza. Rođenje od Boga je misterij (usp. 3, 8) i stoji u opreci sa zemaljskim rođenjem. Rođenje od Boga je akt (aorist!) božansko-nebeskog porijekla (usp. 3, 3: anothen; 3, 6, 8: ek pneumatos. Za kršćanske čitaoce ostaje izvan sumnje, da se pod tim podrazumijeva krštenje, kojim se dobiva djetinjstvo Božje.[35])

U redakcijskoj izmjeni čitamo i ovo pitanje: »Da li bi čovjek Isus bio sin Božji po činjenici, što njegova majka nije poznavala čovjeka, što bi značilo, da bi za začeće Gospodina Bog nadomjestio ulogu oca? Ne. Sva kršćanska predaja proglašava ovo: Isus nije neka mješavina Boga i čovjeka. Djevičansko Isusovo začeće, onako kako je ono proglašeno u Sv. Pismu, naučava božansko porijeklo Isusovo bez da ga predstavlja kao nekog polu-Boga.«[36])

Redakcijska izmjena, tako nam se čini kao da se nalazi u dilemi: Ili pasti žrtvom religijsko-povijesne škole koja putem mitova sve bez razlike nastoji protumačiti, ili, ako se to napusti, stajati nemoćan pred misterijem nemajući prirodoznanstvenog obrazloženja. Spas kao da je najsigurniji u skloništu »simbola«. No da li je jedino to rješenje?

ČINJENICA, MIT ILI SIMBOL?

U vezi s tim J. Ratzinger, koncilski teolog ovako misli: »Mit o čudesnom rođenju djeteta otkupitelja je zaista vrlo raširen. U njemu je izražena čežnja čovječanstva: čežnja za junačkim i čistim, što utjelovljuje netaknuta djevica; čežnja

za pravo majčinskim, zakriljujućim, zrelim i dobrostivim, i napokon nada, koja se neprestano pojavljuje, kada se rađa neki čovjek — nada i radost, koju znači jedno dijete...«[37]) Ali sada nastaje razlika i to od bitnog značenja. Uspoređujući Matejev i Lukin izvještaj s izvještajima izvanbiblijskih pripovijesti Ratzinger upozorava, da neposredne polazne točke novozavjetnih izvještaja o Isusovu rođenju iz Djevice Marije ne leže u okvirima povijesti religije nego u stz. Bibliji. »Izvanbiblijske pripovijesti ove vrste duboko se razlikuju od pripovijesti Isusova rođenja. Središnja se opreka sastoji u tome, što se u poganskim tekstovima božanstvo skoro uvijek pojavljuje kao oplođujuća, rađajuća sila, dakle, pod nekim više ili manje spolnim aspektom i prema tome u nekom fizičkom (biološkom) kao otac djeteta otkupitelja. U Novom Zavjetu o tome nije nipošto govor. Začeće Isusovo je novo stvorenje a ne naravno-biološko rođenje od boga.«[38])

Povijest religija znade za veliki broj priča, u kojima je govor o hijerogamiji (svetom braku), o vezi nekog boga sa ženom. Kao sinovi nebeskog boga i zemaljske majke spominju se Platon, Aleksandar, August itd. Zovu se »sinovi božji«, »božanski ljudi«. Liberalna biblijska znanost pokušala je dokazati, da su helenistički kršćani, koji potječu iz poganstva, na sličan način za Krista prihvatili božansko porijeklo. Samo kad ne bi bilo bitnih razlika! Najprije valja kazati, da nitko nije ozbiljno vjerovao u poganske mitove, dok su kršćani Kristovo djevičansko rođenje čvrsto držali kao povijesni događaj. Nadalje, poganski mitovi o božanskom porijeklu careva bili su izraz servilnosti istočnih provincija i ulagivanja dvorskih retora. Da su kršćani Kristovo djevičansko rođenje posudili iz poganstva, bilo bi sasvim neshvatljivo, kako su oni došli do toga, da kod Krista drže kao povijesnu činjenicu ono, što su kod poganskih božjih sinova skupa sa samim poganima držali za priču.

U poganskim mitovima božanstvo se k ženi približava kao čovjek ili kao zlatna kiša (usp. vezu Zeusa s Danajom, iz koje se rađa Perzej!), kao vjetar ili u sličnom obliku. Naravne predodžbe koje se na to odnose, idu od grubog realizma pa sve do najfinijih sublimacija, no nikada ne napuštaju tvarnog karaktera. Po nauci Sv. Pisma, međutim, Bog je sasvim uzvišen iznad svake spolnosti. On je čisti duh. Riječ Sv. Pisma, da je Duh Sveti »osjenio« Mariju ne može se shvatiti kao opis spolnog sjedinjenja. Ta riječ znači naprotiv, da se na Mariju spustila sila koja je iznad svega spolnog, da je prema tome sila Božja proizvela začeće.

Kod nastanka Kristove čovječje naravi nije bilo čovjekove suradnje. Ono što inače biva tom suradnjom izvela je stvaralačka Božja svemoć. Snagom Duha Svetoga Marija je pridonijela nastanku svoga Djeteta ono što pridonosi svaka majka kod nastanka svoga djeteta. »Duha Svetoga«, o kojemu govori sv. Pismo u izvještaju o djevičanskom Isusovu začeću treba shvatiti kao silu Boga, Svevišnjega.[39])

Nije nam dano spoznati bit tjelesne netaknutosti, kako je shvaća objava. Budući da je ona datost objave, ona je dio tajne, koju predstavlja čitava objava. U toj tajni sja Božja moć u novom sjaju. Sv. Oci uspoređuju Kristovo djevičansko rođenje s prolaskom sunčeve zrake kroz staklo, s Kristovim izlaskom iz zapečaćenog groba, s ulaskom kroz zatvorena vrata, s nastankom misli u umu. No to su sve samo usporedbe, samo slike.

Tajnom je ovijen i razlog, zašto je Sin Božji uzeo ljudsku narav na djevičanski način.

U novije doba Schoonenberg iznosi mišljenje, po kojemu u pitanju Isusova rođenja od Djevice ne postoji neka čvrsta crkvena nauka, koja bi bila najsvečanije proglašena analogno dogmi Marijina Bezgrešnog začeća i njezina Uznesenja na nebo. Ratzinger s pravom primjećuje, da se takvim tvrdnjama povijest dogmi postavlja naglavce. Zacijelo, dogma je kao pojedinačna stavka, koju Sv. O. Papa proglašava ex cathedra, posljednji i najdonji oblik tvorbe dogmi. Iskonski oblik, kako Crkva obvezatno izražava svoju vjeru, je Simbol. A svi Simboli od početka ispovijedaju djevičansko Isusovo začeće i rođenje; to je ispovijedanje sastavni dio pradogme. Pokušaj i Simbole svoditi na neko tek »duhovno« tumačenje, bilo bi, po Ratzingeru, s dogmatsko-povijesnog stanovišta zamagljivanje.[40])

STAV PRED TAJNOM

Malo prije smrti (1. X 1968) R. Gvardini je napisao: »Moderni čovjek pokušava da eliminira sve što se ne da uklopiti u neposredno — naravno. Kad god se oglasi Božja riječ kao riječ Sveto-neshvatljivoga, ona se stavlja u pitanje. Vjera treba da bude 'kritička'. Bog koji je govorio Abrahamu, Mojsiju i prorocima; Bog koji je govorio u Isusu, shvaća se tek kao elemenat opće-religijskog doživljavanja.« Drugim riječima, čine se pokušaji s kršćanskih objavljenih istina što više umanjiti oznaku nadnaravnog. Isti pisac upozorava: »Za svakoga koji želi stići u ozbiljno područje objave, glasi uvjet:

Za to moraš izići iz svoje autoafirmacije. Moraš znati, da si prispio k tajni, koja nadilazi tvoje rasuđivanje; k sudu koji te sudi.«[41])

Činjenica objave sa svojom konkretnošću i svojom neprodornom tajnom pokretale su dušama priprostih kao i najizobraženijih ljudi kroz dvije tisuće godina. Ta je vjera ostala nepromijenjena kroz sva stoljeća.

Smanjivati oznaku nadnaravnosti objavljenih istina i svoditi ih na razinu naravnih istina te na taj način spašavati što se dade spasiti od kršćanske vjere — što neki zastupaju — inkopatibilno je s naukom katoličke Crkve. Liječniku koji je kazao da on kao prirodoznanstvenjak ne može vjerovati u djevičansko Isusovo rođenje, netko je s pravom odgovorio: »Čovjek ne mora biti liječnik, da bi znao, kako majke redovito nisu djevice.«[42])

Djevičansko Isusovo začeće ukazuje na to da otkupljenje dolazi ljudima kao posebni milosni dar. Čovjek u pitanju otkupljenja nije mogao postići cilj vlastitom inicijativom. Djevičansko Isusovo začeće je također znak jedinstvenosti onoga, koji je tako začet i rođen, budući da on pripada sasvim Bogu i budući da je on Mesija. Ono označuje da Novi Adam ne potječe od zemlje, jer ona nije više područje milosti, već od same Božje slobode i djelovanja.

Po svome Sinu Bog je odlučio preoblikovati, ispraviti svoje stvorenje, i to uvrštavajući se u čovječanstvo. Ako je ovo uvrštavanje realno te ako je Božji čin realan, značenje toga događaja ne bi se doduše smjelo odvajati od samog čina. Isto tako ne smije se gubiti s vida, da se smisao djevičanskog začeća ne može sačuvati odvojeno od njegove historičnosti. Ispovijesti vjere to su uvijek tako shvaćale. I nema ozbiljna razloga da ih stavljamo u sumnju.[43])

Lijepo veli Ratzinger: »U Isusu Bog je posred neplodnog čovječanstva stavio novi početak, koji nije posljedica njegove vlastite povijesti nego poklon s vidine... On (Isus) je Novi Adam, po drugi put (1 Kor 15, 17) — s njim počinje novi nastanak čovječanstva... Ne bi trebalo pravo ni spominjati, da svi ovi izričaji imaju značenje tek uz pretpostavku, da se događaj uistinu i zbio.«[44])

Isus Krist je Božji dar, i to najveći Božji dar čovječanstvu. No dok to ističemo ne smijemo nipošto, pa ni u doba suvremene afroditske civilizacije (H. Bergson), smanjivati činjenicu Isusova djevičanskog začeća i rođenja.

O. Franjo CAREV, OFM

BILJEŠKE

1 Usp. Neue Perspektivne (Freiburg im Br.), Frühjahr 1969, str. 1-2.

2 Holandski katekizam, koji je objelodanjen pod naslovom: Di niewe katechismus, geloofsverkondiging voor volorassen, Utrecht 1966. Citiramo prema njemačkom izdanju: Glaubensverkündigung für die Erwachsene — Deutsche Ausgabe des holändischen Katechismus, Utrecht 1968, str. 85. Francusko izdanje: Une Introduction à la foi catholique — Le nouveau catéchisme pour adultes realisé sous la responsabilité des évêques des Pays-Bas — Édition francaise sous la direction de Charles Ehlinger, Paris 1968, str. 106—107. Francuski prijevod donosi dodatak: Lés grands points discutés du cathéchisme hollandais de Charles Ehlinger, Paris 1968.

3 Acta Apost. Sedis LX (1968) 685—91; Rheinisches Merkur (Köln). Nr. 50, 1968, str. 21.

4 Ep. ad Eph. 7, 2 — PG 5, 737.

5 Ep. ad Eph. 19, 1 — PG 5, 754.

6 Dialogus cum Tryphone — PG 6, 568/69.

7 Dialogus cum Tryphone, 43 — PG 6, 709/712.

8 Contra Haereses, lib. III, 21—10 — PG 7, 594/595.

9 Stromatum, lib. VII, c. 16 — PG 9, 529/532.

10 In Matth. Commentariorum series 25 — PG 13, 1631.

11 Contra Celsum 1, 34—35 — PG 11, 725/728.

12 Gräf H., Maria — Eine Geschichte der Lehre und Verehrung, Freiburg im Br. 1964, str. 48.

13 Comment. in Lucam 2, 57 — PL 15, 1655: »Ille sanctus ... immaculatae feocunditatis aperiret genitale secretum ...«

14 Ep. 42, 4 — PL 16, 1174.

15 Gräf H., nav. dj. 79.

16 Adv. Helvidium — PL 23, 183—206.

17 Sermo 191, 2 — PL 38, 1010.

18 Homilia 32 in Matth. — PG 57, 58.

19 Gräf H., nav. dj. 96.

20 Denzinger, Enchiridion symbolorum, Friburgi Brisg. 1962^{31}, nr. 6.

21 Enchiridion symb., nr. 13.

22 Enchiridion symb., nr. 8—9; isto imamo i u kanonu 19. Hipolitovih kanona. Usp. Dictionnaire d' archéologie chrétienne et liturgie, tome 12/1, Pris, 1935, str. 261.

23 Krinezki L., Das Alte Testament — Eine theologische Lesehilfe Band II, Freiburg im Br. 1967, str. 22. Dok je tradicionalno tumačenje 19. stoljeća proroštvo o Emanuelu u Iz 7, 10—17 moglo shvaćati naprosto kao mesijansko proroštvo, u novijem istraživanju shvaćanje ovoga teksta tako se kompliciralo, da ne postoji jednodušnost u shvaćanju riječi i pojedinih izričaja. Usp. Von Rad G., Theologie des Alten Testamentes, Band II, München 1961, str. 183.

24 Usp. Kilian R., Die Verheissung Immanuels, Stuttgart 1968, str. 56 i bilj. 53.

52 Fraine J. de, L' espettazione messianica, u Secoli sul mondo, Torino 1936^{2}, str. 223; Gelin A., Les livres prophetiques posterieures, u zborniku Robert A. — Feuiller A., Introduction à la Bible, tome I, Tounai (Belg.) 1959^{2}, str. 509.

26 Schedl Claus, Geschichte des Alten Testamentes, IV. Band — Das Zeitalter der Propheten, Innsbruck 1962, str. 219—220.

27 Schedl Claus, nav. dj. 221.

28 Gross H., Weltherrschaft als religiöse Idee im Alten Testament, Bonn 1953, str. 80—81.

29 Usp. Trilling W., Das Evangelium nach Matthäus, 1. Teil, Düsseldorf 1962, str. 29—31; Schmid J., Das Evangelium nach Lukas, Regensburg 1960^{4}, str. 44—50; Fischbach J. - P., Zur Diskussion von heute um die Empfägnis Jesu Christi, u Ruhrwort (Essen). Nr. 8, 1969, str. 9.

30 Les grands points discutés du catéchisme hollandais — Dossier de Charles Ehlinger, Paris 1968, str. 22—23. Redakcijska izmjena uslijedila je 1968. O toku rasprava usp. ondje str. 10—18.

31 Les grands points discutés du catechisme hollandais ..., str. 23-24.

31a Institut pastoral de Pays-Bas (publié par CEDIC document DD 11 23. 11. 1967). Citirano prema L' homme nouveau, 20. IV 1969, str. 15.

32 Citirano prema L' homme nouveau, 20. VI 1969, str. 16.

33 La Bible de Jerusalem, Paris 1961, str. 1397 prevodi: Lui que ni sang ni vouloir de chair, ni vouloir d' homme, mais Dieu a engendré. U bilješci za isti redak Iv 1, 13 međutim primjećuje, da je leçon courante »euäx.

34 U početku i razvoju suparničke lekcije hos ... egennethe počevši tamo od Justina, još više od Tertulijana, usp. Braun F. - M., La Mère de fidèles — Essai de thélogie johannique, Paris 1954, str. 39—46. Za ovu

lekciju Braun kaže: »La leçon natus est a rallié les souffrages d' un groupe croissant de critiques.« Ondje, 37.

35 Schnackenburg R., Das Johannes Evangelium, 1. Teil, Einleitung und Kommentar zu Kap. 1—4, Freiburg im Br., 1965, str. 238—241; Wikenhauser A., Evangelium nach Johannes, Regensburg 1961[3], str. 46—47.

36 Usp. Les grands points discutés du catéchisme hollandais..., 23-24.

37 Ratzinger J., Einführung in das Christentum, München 1968, str. 224—225. Mit o otkupitelju-kralju, koji je raširen na Orijentu, i u kojemu bi kao orijentalnom zajedničkom blagu učestvovao Izrael posebno ističe Eichrodt W., Theologie des AT, I, Leipzig 1939, str. 257, na kojega se Ratzinger oslanja.

38 Schmaus M., Katholische Dogmatik, Band II — Gott der Erlöser, München 1955[5], str. 176—177.

39 Ratzinger J., nav. dj. 228, bilj. 52.

40 Hochland - Zeitschrift für alle Gebiete des Wissens und der schönen Literatur 61 (1969) 193—194.

41 Hildebrand D. von, Das trojanische Pferd in der Stadt Gottes, Regensburg 1968, str. 225.

42 Duquoc Ch., Cristologie - Essai dogmatique — L' Homme Jésus, Paris 1968, str. 35.

43 Ratzinger J., nav. dj. 228.

KOLEKTIVNO ILI INDIVIDUALNO

(Problem suvremene ispovijedi)

NASTALA JE PROMAJA

Crkva je sa II Vatikanskim koncilom otvorila vrata i prozore pozivajući na suradnju sve ljude dobre volje. Otvorila je vrata ekumenskim pokretima, otvorila je prozore da se mogu svi nauživati svjetlosti. Nije se na Koncilu vijećalo iza zatvorenih vrata, nego su bili pozvani svakojaki posmatrači, i kršćani i nekršćani, čak i takvi gdje je nedostajalo dobre volje i iskrenosti.

Kad se otvore vrata i prozori nastaju promaje. Sve što je lako, a nije pričvršćeno, počinje da se miče, da leti...

Razotkrilo se, nakon Koncila da u mnogim glavama, možda čak proslavljanih teoloških pisaca, nije bilo sve baš tako solidno i stabilno. Nedostajalo je jasnoće i sigurnosti osnovane na božanskoj objavi i garanciji Crkve... Razotkrilo se, da kod mnogih nedostaje svijest odgovornosti za izjave, za javne rasprave... Pokazalo se opet kod nekih, da svijest poslušnosti Crkvi (ne nešto apstraktno, nego konkretno — Papi) i ljubavi prema prosječnim vjernicima, koji ne mogu podnijeti eksperimentiranja u pitanjima vjere i savjesti, uopšte ne postoji...

Svaki pisac se smatra nepogrešivim i jedinim arbitrom u kompleksu divergentnih tvrdnji, a svi učitelji (naime crkveni!) prošlosti smatraju se preživjelim; o učiteljstvu Crkve i Petrovom nasljedniku, izražavaju se vrlo »kritično«, da ne upotrebimo odgovarajući izraz.

lekciju Braun kaže: »La leçon natus est a rallié les souffrages d' un groupe croissant de critiques.« Ondje, 37.

[35] Schnackenburg R., Das Johannes Evangelium, 1. Teil, Einleitung und Kommentar zu Kap. 1—4, Freiburg im Br., 1965, str. 238—241; Wikenhauser A., Evangelium nach Johannes, Regensburg 1961³, str. 46—47.

[36] Usp. Les grands points discutés du catéchisme hollandais. . . , 23-24.

[37] Ratzinger J., Einführung in das Christentum, München 1968, str. 224—225. Mit o otkupitelju-kralju, koji je raširen na Orijentu, i u kojemu bi kao orijentalnom zajedničkom blagu učestvovao Izrael posebno ističe Eichrodt W., Theologie des AT, I, Leipzig 1939, str. 257, na kojega se Ratzinger oslanja.

[38] Schmaus M., Katholische Dogmatik, Band II — Gott der Erlöser, München 1955⁵, str. 176—177.

[39] Ratzinger J., nav. dj. 228, bilj. 52.

[40] Hochland - Zeitschrift für alle Gebiete des Wissens und der schönen Literatur 61 (1969) 193—194.

[41] Hildebrand D. von, Das trojanische Pferd in der Stadt Gottes, Regensburg 1968, str. 225.

[42] Duquoc Ch., Cristologie - Essai dogmatique — L' Homme Jésus, Paris 1968, str. 35.

[43] Ratzinger J., nav. dj. 228.

KOLEKTIVNO ILI INDIVIDUALNO

(Problem suvremene ispovijedi)

NASTALA JE PROMAJA

Crkva je sa II Vatikanskim koncilom otvorila vrata i prozore pozivajući na suradnju sve ljude dobre volje. Otvorila je vrata ekumenskim pokretima, otvorila je prozore da se mogu svi nauživati svjetlosti. Nije se na Koncilu vijećalo iza zatvorenih vrata, nego su bili pozvani svakojaki posmatrači, i kršćani i nekršćani, čak i takvi gdje je nedostajalo dobre volje i iskrenosti.

Kad se otvore vrata i prozori nastaju promaje. Sve što je lako, a nije pričvršćeno, počinje da se miče, da leti...

Razotkrilo se, nakon Koncila da u mnogim glavama, možda čak proslavljanih teoloških pisaca, nije bilo sve baš tako solidno i stabilno. Nedostajalo je jasnoće i sigurnosti osnovane na božanskoj objavi i garanciji Crkve... Razotkrilo se, da kod mnogih nedostaje svijest odgovornosti za izjave, za javne rasprave... Pokazalo se opet kod nekih, da svijest poslušnosti Crkvi (ne nešto apstraktno, nego konkretno — Papi) i ljubavi prema prosječnim vjernicima, koji ne mogu podnijeti eksperimentiranja u pitanjima vjere i savjesti, uopšte ne postoji...

Svaki pisac se smatra nepogrešivim i jedinim arbitrom u kompleksu divergentnih tvrdnji, a svi učitelji (naime crkveni!) prošlosti smatraju se preživjelim; o učiteljstvu Crkve i Petrovom nasljedniku izražavaju se vrlo »kritično«, da ne upotrebimo odgovarajući izraz.

U traganju za suvremenijim shvaćanjem vjere, približavanju Crkve udaljenim vjernicima, nekatolicima i nevjernicima, rušilo se nemilosrdno stare pregrade i oblike. Ali se u tom potšišavanju i izbrijavanju ponekad prešlo dozvoljeni oprez, pa se kidala i koža, otvarale su se opasne rane. Sa suhim granama palile su se i zdrave stabljike.

Tako je došla na udar, pod nož raznih reformatora, najodličnija, zaista božanska institucija neprekidnog obnavljanja, produbljivanja i usavršavanja duhovnog života — sveta ispovijed, taj sakramenat kojega je mogla zamisliti i realizirati samo beskonačna Božja dobrota, mudrost, velikodušnost — ljubav. Tko bi htio doumjeti svu sadržinu ispovijedi, morao bi dokučiti svu veličinu Kalvarije.

POGREŠNO POSTAVLJENO

Savremeni način života sve više pogoduje razvoju individualizma, a s njim i egoizma. Našli su se zajedno ljudi s raznih strana. Ne poznavaju se. Nemaju ni povjerenja jedan u drugoga. Tako se događa da ljudi stanujući u istoj mnogostambenoj zgradi ne poznaju svojih susjeda, sustanara. Ukoliko do nekog poznanstva i dođe, to ostaje formalistično. Bližih i prijateljskih odnosa nema.

Tako i u novim naseljima i gradovima i vjernici postaju sve tuđiji i nepoznatiji. Ako i dođu u crkvu, dođu kao pojedinci, a ne sa sviješću zajedništva u Kristu, u Božjoj zajednici — Crkvi, konkretno u župi...

Svakako je ovo negativna pojava, nespojiva s pravim shvaćanjem kršćanskog zajedništva u Kristu, koje se mora naročito manifestirati u svetoj liturgiji, pogotovo u svetoj Euharistiji.

To je ponukalo neke vatrene reformatore da su svim žarom svoje duše, ognjem i mačem, navalili ne samo na izolacijski individualizam, nego na svaku pojavu individualnosti, pa i osobnih i privatnih pobožnosti.

To je neke zavelo tako daleko, da su proglasili, da treba uvoditi »kolektivnu« ispovijed, a dokinuti individualnu, privatnu. Neki su se kod toga pozivali »na praksu« Istočnih Crkvi...

Drugi su ostali »misteriozniji«. Govorili su na veliko o kolektivnoj »pripravi«, o zajedničkom činu kajanja kao uvodu u euharistijsku žrtvu... Da li su time mislili privatnu,

individualnu ispovijed dokinuti ili modificirati, nisu se jasno izrazili. Vjerojatno ni sami nisu imali jasnih i sigurnih pojmova.

Čujemo da se u posljednje vrijeme pojavljuju »novi proroci«, samozvani, od nikakve legitimne crkvene vlasti ovlašteni, koji su »otkrili« najnoviju formulu duhovnog života i posvećenja: da naime grijeha »de facto« i nema. Barem ne smrtnog grijeha. Čula se »velika mudrost« iz ustiju tzv. »teologa i svećenika — reformatora«, da čitav grad (u kojem je govorio) nije »sposoban« učiniti jedan sam smrtni grijeh. A za male grijehe da nema potrebe, a kamoli nužnosti, ispovijedati se.

Nije to, budimo otvoreni ,nikakva objava Duha Svetoga. Nije to nikakva formula za istinsku obnovu i renesansu duhovnog života. To je povampireni, davno osuđeni modernizam, istinski perfidni ateizam. Pod maskom vjere, duhovne obnove želi srušiti temelje duhovnog života i vjere.

Treba raskrinkati takvo frazerstvo, licemjerstvo. Upozorimo samo na činjenicu, da nije ni to istina, da Istočne Crkve nemaju osobne ispovijedi. Žalosna je činjenica, da se uglavnom sada ne prakticira u njihovim crkvama, ali je činjenica, da se sve više pojavljuje težnja za tim individualnim sakramentom. U nekim se crkvama već uvodi. I kod nas u Beogradu. A nestala je, tako svjedoče poznavaoci, individualna ispovijed, kad je nestalo iskusnih monaha, koji su ranije obavljali taj posao. Vjernici nisu rado otvarali svojih duša, otkrivali svoje jade, mjesnim oženjenim svećenicima, nego su tražili one, koji su provodili duboki kontemplativni duhovni život.

Mogao bih iz vlastitog iskustva ispričati mnoge slučajeve, kako su mi za vrijeme pastoralnog rada u Makedoniji, prije rata, često dolazili dobri i pobožni pravoslavci s molbom za svetu ispovijed (navodeći spomenute motive) izjavljujući da se ne mogu pomiriti mišlju, da bi samim pokajanjem pristupili svetoj pričesti — toj Svetinji.

Pozivanje na činjenicu, da u prvo kršćansko doba nije poznata praksa osobne ispovijedi, je običan sofizam i dijalektika. Stručno su o tome raspravljali stručnjaci dogmatičari i liturgičari. Za nas i našu praksu je jasno jedno, da je naime naš božanski Spasitelj ustanovio i naredio svetu ispovijed (vlast razrješivanja, praštanja — cf. Iv 20, 22—23. . .), da je zapovijedio apostolima i njihovim nasljednicima (u svećeništvu) da opraštaju grijehe. Svakako ne po simpatijama, prijateljstvu ili preporukama — nego nakon priznanja, samo-

optužbe Kao što i sve ostale vjerske istine vremenom sve dublje shvaćamo (a ne otkrivamo nove!), tako je svakako i sa sakramentom svete ispovijedi. Istina ostaje, način se mijenja.

A njezinu korisnost u sadašnjem obliku potvrđuje sva praksa Crkve (bezbrojni sveci, koji su baš blagodareći svetoj ispovijedi tako duhovno napredovali) i izjave savremenih čestitih psihologa, koji redom i javno priznavaju (čak nekatolici), da je ispovijed vanrednog, nenadoknadivog značenja za normalni duhovni razvoj, za izgradnju karaktera, a napose savršenog kršćanskog života.

Postoji kriza ispovijedi, kao što postoji i opća kriza duhovne kulture. Pred činjenicama ne zatvaramo oči. Ali ne zavaravajmo se, da ćemo bolesnom čovječanstvu i vremenu pomoći, ako rušimo ono što jedino može spasiti, a što suvremeni »bolesnici« ne znaju pravilno koristiti!

Dijagnoze su pogrešno postavljene. Još su pogrešniji recepti, koji se šarlatanski nuđaju — sve u želji za originalnošću. Još češće u želji prikriti svoju neaktivnost, pastoralnu ležernost, a možda čak u namjeri samoga sebe zavaravati i svoju savjest uspavati. Da bismo lakše i komotnije išli »širokom« cestom — u luksuznim automobilima, u prijatnom društvu i po izletničkim mjestima — umjesto zgrčeni satima u ispovjedaonici slušajući tuđe jade i vapaje!

USTANOVITI DIJAGNOZU

Vapaj: »Ispovijed je u krizi«, istinit je. Ali ispovijed nije u krizi zbog same sebe i svoje prirode, zbog toga što je izgubila na aktuelnosti ili što ne bi odgovarala takva kakva jest, sadašnjem, savremenom čovjeku. U pitanju je kriza vjere. A ta kriza ima svoje korijene u savremenom načinu života, a najviše u praktičnom materijalizmu, koji je zahvatio na široko — kao epidemija, da nije poštedio ni duhovna lica, ni ona iza strogih samostanskih zidina. Ljudi su izgubili smisao za duhovno, smisao za *žrtvu.*

Ne zavaravajmo se! Bez smisla za žrtvu nema vjere, pogotovo ne Kristove! Naš božanski Spasitelj je sasvim nedvosmisleno, kategorički kazao: »Tko ne nosi svoj križ i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik!« (Lk 14, 27).

Budimo iskreni! Od koga su dolazili prigovori protiv svete ispovijedi, takve kakvu imamo? Ne od dobrih vjernika. Ne od onih, koji teže za savršenim životom. Bili su to najprije oni lakoživi, koji bi željeli s jedne strane ostati kršćani

(jer ipak ima toliko ljepote u kršćanstvu!), a istovremeno služiti svojim požudama. Kriza je obično dolazila u »kritičnim« godinama, ali je polako prolazila. Oni pak, koji su ustrajali u ozbiljnom prakticiranju ispovijedi, i koji su našli svećenika — istinskog ispovjednika, a ne najamnika, su baš pomoću svete ispovijedi prebrodili najkritičnije godine mladosti — u milosti i radosti!

Kada je došlo, pogotovo u gradovima, u modu »čuvanje od djece«, odustale su od ispovijedi mjesne dame. Odustale su svjesne da su grešne. Odustale su, ali su bile barem toliko poštene, da su time pred sobom, Bogom i svijetom priznale, da su griješnice. A to je veliki osnov praštanja i milosrđa.

A sada su se našli oni, koji bi trebali kao liječnici pomoći jadnim »duhovnim bolesnicima«, da baš pomoću toga božanskog lijeka traže spas svojoj duši, da se često padajući često i dižu, često se prljajući često i okupaju na izvoru milosti, tom daru božanskog Srca — probodenog na Kalvariji.

Da, nije prijatno satima sjediti zgrčen u ispovjedaonici, možda u cičoj zimi smrzavajući se, ili gušeći se u sparini zbog velike navalice naroda. I slušati samu ljudsku bijedu. Slušati tolike probleme, koji muče duše i davati utjehu, savjete; moralno pomoći ubijenima od životnih nevolja i grijeha...

Nije prijatno — fizički, materijalistički! Ali tko bi za bilo što zamjenio zadovoljstvo poslije svih takvih »tortura«, svijest da si tolike davljenike izvukao iz moralnih močvara, mnoge nalomljene grane učvrstio, izgubljene ovčice izvukao iz kandža Sotone, iz očaja?!!

Umjesto da bi udarili sami po sebi, po svojoj najamničkoj bezbrižnosti prema Kristu i dušama, eto, našli su se neki i žele minirati svetu ispovijed raznim zavodljivim i neistinitim parolama, prognozama i dijagnozama.

Nije opasna kriza ispovijedi, koja postoji zbog opće krize vjere, nego je mnogo opasnija kriza shvaćanja svećeničkog poziva — kao poziva *dobrog pastira i liječnika duša*.

Nema pravog svećeničkog duha, koji redovno ne čeka duše u ispovjedaonici — kao liječnik i dobri pastir. Koji svršava sve šablonski, na brzinu — samo da se oslobodi penitenta i njegovih jada. A šta da kažemo o onima, koji uopšte ne zaviru u ispovjedaonicu ili samo onda, kada ih se napose moli i poziva.

Ovo posljednje je najveći neprijatelj dobre i česte ispovijedi. Ljudi ne žele moljakati za usluge, za koje imaju pravo!

LITURGIJA ISPOVIJEDI

Mnogo je nemira nastalo među vjernicima na razne glasine o kolektivnoj ispovijedi, o »liturgiji« ispovijedanja... U većini slučajeva bila je samo nespretna formulacija, ali je, nažalost, bilo i svećenika, koji su pod parolom, da je ispovijed samo za »velike — smrtne« grijehe, najavljivali da će ubuduće vjernici moći samo zajednički obaviti »liturgiju« ispovijedi te tako mirno pristupati svetoj pričesti. Savjest se dobrih vjernika revoltira protiv takvog tumačenja.

Vjernici vrlo dobro znaju, da je za prijem svete pričesti samo po sebi dovoljno stanje posvećujuće milosti. Ali oni znaju i to, da svaka ispovijed osim praštanja grijeha, donosi i praštanje zasluženih kazni, a dušu obogaćuje milostima: umnožava posvećujuću milost i dijeli naročite djelujuće (djelotvorne) milosti, kako bi se lakše čuvali baš ispovijeđenih grijeha.

Znaju vjernici i to (dok ih netko farizejskim frazama ne zavede) da baš svijest i saznanje, da ćeš se morati za grijeh optužiti pred svećenikom — kao Kristovim zamjenikom, uvelike pomaže da se čovjek očuva od padanja u velike moralne ponore. I to je jedna vanredno važna psihološka pozitivna strana svete ispovijedi!

A može li se nekako spojiti jedno i drugo?

Može i mora! Razumije se, u raznim okolnostima na različite načine. Ne rušenjem pozitivnog, nego dogradnjom.

Kad sam prije rata u zamjenjivanju vojnog svećenika obilazio razne vojne garnizone u dijaspori za božićnu i uskrsnu ispovijed, uvijek sam sve vojnike katolike skupio i s njima izvršio zajedničku pripravu: prvo im katehezom govorio o značenju ispovijedi, o veličini toga Božjeg dara (koji nam se daje u našu korist), a zatim sam im pomogao da smo zajednički izvršili ispit savjesti te pokajanjem i čvrstom odlukom raspoložili duše za sam sakramenat ispovijedi.

Imao sam mnogo puta i prvopričesnike u vojničkim uniformama. I to iz velikih i najbogatijih župa naše države. Ali nikada nakon takve priprave nisam imao poteškoća kod ispovijedanja, a mladići nisu mogli zaboraviti tih momenata. Bili su presretni. A poslije zajedničke pričesti bila je zajednička zahvala.

Tako sam prakticirao i sa učenicima raznih škola. Rezultati nisu izostali.

U duhu sadašnjih liturgijskih reformi može se to, i treba, obaviti možda nešto svečanije i liturgičnije: čitanjem nekog odgovarajućeg odlomka Svetog pisma, dobro spremljenom katehezom i pjevanjem. No, budimo realni: to će biti moguće u manjim zajednicama, u krugu neke elite. Za ostale ostaje kao što je bilo.

No, duh skrušenosti kao nužne priprave za žrtvu svete mise trebalo bi potencirati nekom zajedničkom pobožnošću. Kao uvod i priprava za svetu misu. Razumije se, da treba za to mnogo truda i odgoja. I svećenik se mora za to preodgojiti! Samo neke formalnosti nama neće donijeti nikakav napredak, nikakvu istinsku duhovnu reformu!

Vjernike pak treba poučiti, da time mi ne dokidamo osobnu ispovijed, koja je i ostaje sakramenat — izvor milosti! A izvore treba koristiti — uvijek s pravim razumijevanjem! Na pravi način.

KATEHEZE O ISPOVIJEDI

Farizejski prigovor da ispovijed kod mnogih »pobožnih« duša, koje se »često« ispovijedaju, ne donosi pravih plodova, baš ništa ne dokazuje. Ona samo potvrđuje, da za svetost nije dovoljno formalno vršenje nekih obreda, nego da je potreban duh — pravo razumijevanje.

Sve može postati formalnost — bez sadržaja. I svećenikova služba! Da to pak ne bude, potrebno je neprekidno obnavljati saznanje i svijest što se radi i što želi da se time postigne. O sadržaju svetih sakramenata, o njihovoj suštini.

Nikada ne smijemo reći, da ljudi to znaju. Nismo li sami kod duhovnih vježbi ponovo i ponovo ustanovili, da mnogošta znamo, ali ipak neznamo.

O ispovijedi treba često tumačiti. Prikazati sam sakramenat u pravom svjetlu, u sklopu svih istina vjere — kao dar Božji. A napose treba govoriti o uslovima dobre ispovijedi, pogotovo o ispitu savjesti i kajanju te čvrstoj odluci. Koliko ispovijedi ne donosi nikakvih plodova baš zbog nedostatka tih uslova. Krivica za taj neuspjeh leži na svećeniku, koji ne poučava!

SAVRŠENO POKAJANJE

Kada je pokojni skopski biskup dr Gnidovec (biskup skopske biskupije od 1924—1939), istinski dobri pastir i apostol duša na onom teškom području, slao svećenike u dijasporu među raštrkane vjernike, uvijek im je polagao na srce,

neka vjernike tješe, kuraže, podižu i poučavaju. Na kraju je uvijek napose napomenuo, neka se onima, koji žive daleko od svećenika i crkve, naročito polaže na srce molitva (i to obiteljska, ako je moguće), pobožnost Srcu Isusovu i Marijinu, duhovna ispovijed i pričest, duhovno praznovanje nedjelja i praznika, a napose — savršeno pokajanje. Tako je i sam radio prigodom svojih pastoralnih pohoda pojedinim mjestima.

Govorio je o božjem milosrđu i opasnosti grijeha, o vrijednosti duše i ljepoti života u Bogu. Ljubav prema Vječnoj Ljubavi — Krista nas mora potaći da se čuvamo grijeha, da barem okajavamo grijeh... Svagdanji ispit savjesti poučit će nas o našoj zaduženosti pred Bogom, a pogled na Kalvariju pomoći će nam, da se iskreno rasplačemo zbog svoje nezahvalnosti... Gledajući u duhu Krista na križu lako ćemo probuditi savršeno pokajanje — pokajanje jer smo uvrijedili Boga, svoga Oca i Isusa Spasitelja. Govorio je: »Evo, kako lako se možete osloboditi od grijeha, iako ste daleko od svećenika. Nemojte ni časak ostati u grijehu. Kajte se redovno, pa vas Bog neće zaboraviti. Ako bi vam se desila nesreća (a nitko nije nikada siguran) i došla iznenada smrt, nemojte očajavati: savršeno pokajanje otvorit će vam vrata raja — otvorit će vam božansko Srce Isusovo. Daleko ste od crkve i svećenika. Ali niste daleko od svoga Boga. Nosite ga u svojim srcima. Duhovno mu se ispovijedajte, duhovno se pričešćujte, duhovno prisustvujte — po mogućnosti s molitvenikom u ruci — u nedjelje i praznike svetoj misi. A kad vam dođe svećenik, ne propustite da se ispovijedite i pričestite...«

I bile su takve pastoralne posjete istinske misije, duhovne obnove — i za svećenika i za vjernike. Bili su to duhovni doživljaji.

Ako usvojimo ove principe obnovit ćemo i produhoviti praksu ispovijedi. I tako obnovljena ispovijed postat će oslonac i temelj duhovne obnove, odskočna daska duhovne renesanse kršćanstva.

Alojz TURK

ODJECI I REFLEKSIJE

JE LI RAZBIJENA SLIKA SVEĆENIKA KATOLIČKE DOGMATIKE?

»Svesci« br. 14 donijeli su meditaciju Josepha Ratzingera »prilog pitanju o smislu svećeničke službe«. Tema je iz više razloga aktualna, pa i delikatna s obzirom na razna strujanja na tom području. Ratzingerova razmišljanja i »premišljanja« posebno nas zanimaju jer ih čitamo u vrijeme kad se punom parom spremamo na veliki čin primjene novog Rimskog Misala.

Iskreno želimo — iz više razloga — da ovaj sastav ne bude nikakva polemika. Postavljajući neka pitanja i izražavajući svoje sumnje nad Ratzingerovim razmišljanjima i tvrdnjama, želimo prije svega doći do nekih razjašnjenja. Još točnije rečeno: dobiti ih od »Svezaka«, jer bi možda ta razjašnjenja mogla otkloniti i sumnje i pitanja. Najprije ćemo iznijeti Ratzingerove tvrdnje koje su izazvale naše sumnje i pitanja, a onda se ukratko na njih i osvrnuti.

U prvom dijelu svoga »Priloga« pod naslovom »Biblijsko premišljanje« Ratzinger tvrdi: »Moramo započeti s negativnom tvrdnjom. Novo razumijevanje Pisma, koje je zapalo našu generaciju, učinilo je **sumnjivom**[1]) uobičajenu sliku svećenika katoličke dogmatike.« I dalje: »Ova je slika **neopozivo razbijena«**. Navedenu tvrdnju Ratzinger očito povezuje sa slijedećom: »Sad razabiremo u kričavoj jasnoći **golemo nerazumijevanje pojma pomirenja** kao i misli o sakramentu koje je sadržano u toj slici«. Prvu tvrdnju Ratzinger još jednom utvrđuje slijedećim riječima: »'Demitologiziranje' koje se ovdje dogodilo treba zahvaliti, kako je rečeno, novom pristupu Svetom Pismu, koje je prije svega, polazeći od dva ishodišta, sililo da se kritički odbije takvo mišljenje«.

Navedene tvrdnje Ratzinger temelji u prvom redu na poslanici Hebrejima, prema kojoj »nema drugog kulta osim ovoga (Kristova smrt), niti ima nekog drugog hiereusa, nekoga drugoga »svećenika« osim onoga koji je obavio ovaj kult, Isus Krist«. Zahvaljujući »novom razumijevanju Svetog Pisma koje je zapalo našu generaciju« Ratzinger dalje tvrdi: »Danas smo opet postali nanovo svjesni ovih činjenica u kojima poslanica Hebrejima samo jasno dovodi u svijest ono što uopće jest iza vjere i misli Novoga Zavjeta«. Svoju sumnju o »uobičajenoj slici svećenika katoličke dogmatike« te shvaćanje smisla svećeničke službe Ratzinger razvija i razjašnjuje: »Jer prema nalazu Novoga Zavjeta u Crkvi Isusa Krista nema više nikakvih hiereis, nikakvih »sacerdotes« u Kristovu su nasljedstvu apostoli, presbiteroi, episkopoi, diakonoi«. »S tim smo se — nastavlja Ratzinger — neposredno našli pred — za nas danas — gorućim pitanjem: Šta je s tim službama?«

Na postavljeno pitanje Ratzinger odgovora »da je situacija teološke misli pred ovim pitanjem obilježena **alternativom između dva ekstrema** koji se uostalom kroz svu povijest potiskuju naprijed«. On ih opisuje ovako: »Jedna je (očito katolička) za koju su ove službe u osnovi **samo nova imena za stare stvari«**, jer je »nemoguće poreći da je razvoj u Katoličkoj Crkvi sve više tendirao u blizinu ovakvog poimanja, tako da se logično sve više hvatalo također i starih imena te iznova govorilo o arhiereus, sacerdos i leviti«.

Prema drugoj alternativi »koja se danas **sve jače** javlja za riječ, radi se o jednom totalnom prijelomu«. Prema toj alternativi »tu nisu više nikakve prave službe, već samo usluge«. One imaju »samo prag-

matički karakter«, zato bi se — prema ovom nazoru — **mogle u svako doba isto tako dobro obavljati po svakom kršćaninu«.** O fiksiranim ekstremima Ratzinger daje i svoj sud: »Ovo drugo poimanje (očito protestantsko) prijeti niveliranjem na građansku egzistenciju, ugasnućem eshatološkog plamena one bezuvjetnosti zadatka (naloga)«, a drugo (poimanje katoličkih dogmatika) prijeti **pretapanjem u poganske predodžbene sheme«.** Zato se Ratzinger pita: »Šta imamo reći na očigled ove neprijatne alternative?« Istina, autor ne odgovara izravno na postavljeno pitanje, ali smjer njegova premišljanja pokazuje nam novi upit, koji se logično rodio iz toga premišljanja: Šta je s Euharistijom? »Katolički je svećenik ipak uvijek — ne samo u retoričkim pretjeravanjima, već u čitavoj liturgijskoj i teološkoj predaji — uvijek shvaćan kao liturg euharistijskog slavlja. Šta je sada s time? Bijaše li možda i to stramputica? Treba li se možda i ova zadaća sada ukloniti?«

Ratzinger kaže da se »ova zadaća ne smije ukloniti, već se mora **opet** jasnije uklopiti u sklop kojemu pripada«. Ma da je ovdje teško odrediti koji bi to bio sklop u koji se Euharistija »opet mora uklopiti«, čini se da bi slijedeća rečenica na negativan način to htjela odgovoriti: »Kršćanska liturgija nije ritualna praksa, gdje »sacerdos« prinosi Bogu pomirbenu žrtvu«. Zatim svoju misao iznosi i pozitivno: »To je oponumoćeno navještanje smrti i uskrsnuća Gospodnjega, takve punomoći, da se sami onaj događaj u njemu čini prisutnim«. Međutim, zadnja Ratzingerova formulacija ili ne kaže ono što smo dosad naučili shvaćati pod tim riječima, ili je u punom sukobu s njegovim »premišljanjima« i tvrdnjama. Pokušajmo se osvrnuti na Ratzingerova razmišljanja od početka.

Da je Ratzinger doveo »u sumnju uobičajenu sliku svećenika« bez pobližeg određenja, njegovu bismo tvrdnju vrlo lako shvatili u sociološkoj ili moralnoj dimenziji te slike. Razumije se, i prihvatili je. Nu, autor izričito kaže da se radi o slici svećenika katoličke dogmatike. Ipak ni ova formulacija ne bi morala po sebi grubo zazvučati, jer je jedno dogma Crkve, a drugo su naše dogmatike. Samo za tu tvrdnju potrebni su i »tvrdi« dokazi. Pogotovu su potrebni snažni dokazi kad se kaže da je slika svećenika katoličke dogmatike »neopozivo razbijena«. Ali nas Ratzinger svojim dokazivanjem nije nimalo zadovoljio. Kao dokaz da je slika »sumnjiva i neopozivo razbijena« on donosi novu tvrdnju, koja opet samo tvrdi, ali ne dokazuje: »Razabrali smo u kričavoj jasnoći golemo nerazumjevanje pojma pomirenja«. Da bismo i mi to mogli razabrati Ratzinger nas upućuje na poslanicu Hebrejima. Poslanicom Hebrejima on bi nas htio uvjeriti da »svećenik svojim rukama ne prikazuje Bogu pomirbenu žrtvu.« Međutim, ako svećenik ne prikazuje Bogu pomirbenu žrtvu, onda ni Euharistija nije žrtva. Onda je i Malahija krivo proricao. Ako pak Euharistija nije žrtva, onda je lako, dapače nužno, prihvatiti ideju da je »svećenička služba samo usluga koju bi i svaki drugi kršćanin jednako mogao obavljati«. U tom slučaju ne bi postojala dva »ekstrema koja se kroz svu povijest stalno potiskuju«, već bi postojao samo jedan ekstrem koji »prijeti pretapanjem (svećeničke službe) u poganske predodžbene sheme«. A očito, to je onda naš katolički »ekstrem«.

Pitanje, je li slika svećenika katoličke dogmatike »sumnjiva« i je li »neopozivo razbijena« rješava se na pitanju i poimanju Euharistije. Ako Katolička Crkva posjeduje istinu o Euharistiji, onda je i njezino poimanje svećeničke službe i danas i kroz svu povijest bilo u bitnom

istinito i ispravno; ako je Katolička Crkva gledala u Euharistiji osim uspomene na Gospodinovu večeru i pravu žrtvu Novoga Zavjeta, »žrtvu svetu, žrtvu čistu, žrtvu neokaljanu«, a te žrtve u stvari nema, onda je nužna revizija iz temelja. Protestanti su onda u pravu.

Ratzinger je svjestan da bi njegove tvrdnje logično vodile upravo k ovoj dilemi, zato je, kako smo vidjeli, i sam postavio pitanje Euharistije. On je rekao dvije stvari koje nas posve zadovoljavaju: »Svećenik je uvijek shvaćan kao liturg euharistijskog slavlja« i »on opunomoćeno navješta smrt i uskrsnuće Gospodnje, i to tako opunomoćeno da se sami događaj u njemu čini prisutnim«. Međutim, kako smo već rekli, ili je ovaj Ratzingerov zaključak u sukobu s njegovim premisama, ili se pod tim riječima možda i nešto drugo krije, neka ekvivokacija. Smijemo li tako reći, da autoru ne načinimo možda i veliku nepravdu? Pokušajmo se razjasniti.

I katolici i protestanti vjeruju u Euharistiju. Ali jedno i drugo poimanje toto coelo differunt. I protestanti vjeruju u Kristovu prisutnost u Euharistiji, ali to je nešto posve drugo od onoga što mi katolici vjerujemo. Smijemo li kriti da neki katolički teolozi današnjice kao da stoje zbunjeni pred Kristovom prisutnošću u Euharistiji, kako ju je Crkva dosad jasno i čvrsto učila? Nije u pitanju termin transubstancijacija, koja je u stvari ipak samo ljudska riječ o jednoj nadnaravnoj realnosti: kod nekih dolazi u pitanje i sama realnost. Poznato je, da je među katoličkim teolozima bilo i takvih, upravo zadnjih godina, koji su tvrdili da posvećene hostije nakon Mise ne zaslužuju našu adoraciju. Implikacija je jasna: Euharistija niti je žrtva, niti je pravo Kristovo tijelo. Ona je samo uspomena Gospodnje večere. Pa ipak i takvi teolozi govore o Kristovoj prisutnosti i u tako shvaćenoj Euharistiji. Imamo i takvih dogmatičara na našim katoličkim sveučilištima (izvan našeg područja) koji uče svoje studente da je euharistijska Kristova prisutnost nešto još nejasno, neproučeno, ali zato da se može s jasnoćom govoriti jedino o Kristovoj prisutnosti u zajednici vjernika i u riječi Evanđelja. Dok s jedne strane iskreni i oduševljeni pobornici liturgijske obnove nastoje oživjeti našu vjeru u zaista zanemarenu Kristovu prisutnost po Evanđelju i u zajednici vjernika, dotle neki kao da bi željeli loviti u mutnom: za njih je ista prisutnost i u Euharistiji, i u Evanđelju, i u zajednici vjernika. Međutim nije to ista prisutnost, nego prisutnost iste osobe, ali na posve različit način.

Ne bismo htjeli sve ovo imputirati i Ratzingeru. Ali nas je svojim premišljanjima potakao da se svega toga sjetimo.

Liturgijska obnova koja je s novim obredom Rimskog Misala ušla u najodlučniju fazu, a koja želi i obećaje obnovu na svoj širini: i duhovnu, i vjersku i moralnu, može biti ostvarena, ako je budu provodili oduševljeni i ustrajni svećenici. Svaka kolebljivost, svaki crv sumnje mogu biti kobni i ubitačni. Crkva nijednim svojim dokumentom, a bilo ih je više nekoliko zadnjih godina nego nekad u stoljeću, nije nijednom jedinom riječju dovela u pitanje i stavila u »sumnju sliku svećenika katoličke dogmatike«. Ona ni na koji način nije odstupila od vjere iz katakomba da se svećeničkom službom prikazuje Bogu pomirbena žrtva i da je ta žrtva i čista, i sveta i neokaljana. III Euharistijska molitva novog Rimskog Misala i sad moli: »Pogledaj, Gospodine, na prinos Crkve svoje i prepoznaj u njemu Žrtvu kojom si obnovio mir s nama.« I dalje: »Molimo te, Gospodine, da žrtva ovog našeg pomirenja bude za mir i spasenje svega svijeta«.

Međutim, ako je slika svećenika katoličke dogmatike »sumnjiva i neopozivo razbijena«, ako je naše katoličko poimanje svećeničke službe jedan ekstrem, to znači i stramputica, koji prijeti »pretapanjem u poganske predodžbene sheme«, tko onda ima volje i snage da provodi liturgijsku obnovu, koja sva stoji na pozicijama dojučerašnje dogmatike?

Stvaralačka i istraživalačka teologija nije nikad bila, a nije to ni danas, nekakva koncepcija koju su silom iznudili nemirni duhovi, željni novotarija i nezadovoljni sa svim starim oblicima mišljenja i rada. Ona je naprotiv normalno i nužno disanje na vrlo bogatim prostranstvima Objave. Ako je naravni red podatan za uvijek nove i neslućene spoznaje, kako to ne bi bila Objava, red nadnaravi, koja je kudikamo bogatija i šira? Zato prevelika bojazan da se na tim istraživanjima ne ode odmah u krivo znak je suviše malog pouzdanja i u čovjeka i Boga koji je autor i spoznaje i svekolike stvarnosti.

Ipak to ne znači da ne postoje neki čvrsti i posve jasno obilježeni branici i signali preko kojih se ne može prelaziti da se ne siđe s pravoga puta. Sve što je rekla Crkva preko redovnog učiteljstva, ma da nema uvijek i karakter nezabludivosti, ne može se sve u ime izražajnog prilagođivanja vremena i prilikama naprosto relativizirati i podložiti univerzalnoj reviziji. Neke su revizije sigurno potrebne. Neke su izvršene, neke se vrše, a bit će ih i u budućnosti. To je sve očit dokaz kako je naša teologija ipak nesigurno ljudsko zamucivanje o vrlo bogatoj Riječi Božjoj. Ipak se u novije vrijeme čovjek ne može oteti dojmu da se više puta nekako čudno isprepliću i zamjenjuju prava istraživalačka i stvaralačka teologija s nekom očito **taktičkom** teologijom. U želji da se što prije dođe do jedinstva Crkve neki teolozi kao da bi htjeli na svaki način otupiti i zamagliti neke posve jasne oblike katoličke misli i nauke, da bi se tako dobila što manja udaljenost s raznim izvankatoličkim stavovima i učenjima. Pokušaj Ratzingera da na jedan uvijen i diskretan način postavi upitnik nad ontologijom novozavjetnog svećeništva podsjeća nas na to. Više sliči na neku taktičku, prilagođivalačku teologiju nego na temeljito dokazivanje i iskreno istraživanje.

Ako ove sumnje imaju svoj temelj, onda je netko dužan da ih ukloni. Ako one ne bi imale svog pravog temelja, onda bi »Svesci« trebali voditi malo više računa o našim stvarnim dometima i svoj davanja malo više tome prilagoditi.

Fra Stanko Vasilj

JEAN GUITTON O SVEĆENIKU POSLIJE KONCILA

Dva mlada svećenika postavili su Guittonu upit: što će biti svećenik poslije Koncila? Kakav bi imao biti — njegov karakter, stil života, metoda evanđeoske propagande, nastup u zapovijedanju i stav u posluhu s obzirom na vrhovno svećeničko načelo — sentire cum Ecclesia?

Guitton odgovara: Sabor je rješio dva problema: **kolegijalitet Biskupa s Papom i apostolat lajikata.** Ali — svećenik je onaj kojega vjernici slušaju i zapažaju. Stoga bi morao biti prvi vidljivi učinak Koncila — produpsti ideju koju svećenik ima — **o svećenstvu,** i o utisku koji svećenik čini na vjernike. (L. Osser. Romano, br. 266, od **18 - X - 1965**).

Međutim, ako je slika svećenika katoličke dogmatike »sumnjiva i neopozivo razbijena«, ako je naše katoličko poimanje svećeničke službe jedan ekstrem, to znači i stramputica, koji prijeti »pretapanjem u poganske predodžbene sheme«, tko onda ima volje i snage da provodi liturgijsku obnovu, koja sva stoji na pozicijama dojučerašnje dogmatike?

Stvaralačka i istraživalačka teologija nije nikad bila, a nije to ni danas, nekakva koncepcija koju su silom iznudili nemirni duhovi, željni novotarija i nezadovoljni sa svim starim oblicima mišljenja i rada. Ona je naprotiv normalno i nužno disanje na vrlo bogatim prostranstvima Objave. Ako je naravni red podatan za uvijek nove i neslućene spoznaje, kako to ne bi bila Objava, red nadnaravi, koja je kudikamo bogatija i šira? Zato prevelika bojazan da se na tim istraživanjima ne ode odmah u krivo znak je suviše malog pouzdanja i u čovjeka i Boga koji je autor i spoznaje i svekolike stvarnosti.

Ipak to ne znači da ne postoje neki čvrsti i posve jasno obilježeni branici i signali preko kojih se ne može prelaziti da se ne siđe s pravoga puta. Sve što je rekla Crkva preko redovnog učiteljstva, ma da nema uvijek i karakter nezabludivosti, ne može se sve u ime izražajnog prilagođivanja vremena i prilikama naprosto relativizirati i podložiti univerzalnoj reviziji. Neke su revizije sigurno potrebne. Neke su izvršene, neke se vrše, a bit će ih i u budućnosti. To je sve očit dokaz kako je naša teologija ipak nesigurno ljudsko zamucivanje o vrlo bogatoj Riječi Božjoj. Ipak se u novije vrijeme čovjek ne može oteti dojmu da se više puta nekako čudno isprepliću i zamjenjuju prava istraživalačka i stvaralačka teologija s nekom očito **taktičkom** teologijom. U želji da se što prije dođe do jedinstva Crkve neki teolozi kao da bi htjeli na svaki način otupiti i zamagliti neke posve jasne oblike katoličke misli i nauke, da bi se tako dobila što manja udaljenost s raznim izvankatoličkim stavovima i učenjima. Pokušaj Ratzingera da na jedan uvijen i diskretan način postavi upitnik nad ontologijom novozavjetnog svećeništva podsjeća nas na to. Više sliči na neku taktičku, prilagođivalačku teologiju nego na temeljito dokazivanje i iskreno istraživanje.

Ako ove sumnje imaju svoj temelj, onda je netko dužan da ih ukloni. Ako one ne bi imale svog pravog temelja, onda bi »Svesci« trebali voditi malo više računa o našim stvarnim dometima i svoj davanja malo više tome prilagoditi.

Fra Stanko Vasilj

JEAN GUITTON O SVEĆENIKU POSLIJE KONCILA

Dva mlada svećenika postavili su Guittonu upit: što će biti svećenik poslije Koncila? Kakav bi imao biti — njegov karakter, stil života, metoda evanđeoske propagande, nastup u zapovijedanju i stav u posluhu s obzirom na vrhovno svećeničko načelo — sentire cum Ecclesia?

Guitton odgovara: Sabor je rješio dva problema: **kolegijalitet Biskupa s Papom** i **apostolat lajikata.** Ali — svećenik je onaj kojega vjernici slušaju i zapažaju. Stoga bi morao biti prvi vidljivi učinak Koncila — produpsti ideju koju svećenik ima — **o svećenstvu,** i o utisku koji svećenik čini na vjernike. (L. Osser. Romano, br. 266, od 18 - X - 1965).

KAKAV DA BUDE SVEĆENIK POSLIJE KONCILA?

Da se može pravilno odgovoriti na ovaj teški problem i da mu se pronađe tačno rješenje — treba znati u čemu je **bitnost** sveć. zvanja. Dva su različita komplementarna elementa svećeničke misije: jedan »horizontalan«: to jest evangelizacije svijeta (to je zajedničko zvanje i svećenika i katoličkog lajika) i drugi »vertikalan«: tj. posvećivanje, prikazivanje Bogu preko Krista, i u Njemu, — a to je vlastitost svećeništva. Sinteza ovih dvaju elemenata, zvanja i poziva, teška je, tim više kad je zemaljsko vrlo teretno i prouzrokuje velike tjeskobe u svećeničkom životu. Crkva će poslije Koncila pojačati svoju prisutnost u svijetu. I svećenik će pokušati ući u dnevni, ljudski život. To će biti **novi svećenik** s novim karakterom:

a) Bit će jednostavan, familijaran, bez majestetičkog stava — u govoru, odjevanju i gestima. Malo će se osloniti na običaje i vanjske pomoći. Htjet će zabaciti u zaborav da mora biti po strani od ljudi radi svoga zvanja. Radije, nego isticati razlike između svoga staleža i drugih, mučit će se da se ukopča u ljudsku situaciju. Svoj auktoritet prestavit će više kao — službu i funkciju. U riječima i svim svojim činima tražit će samo istinu i jednostavnost. Približit će se modernom čovjeku, koji odbija socijalne separacije, koliko više može, da provodi što bratskiji i jednostavniji život.

b) Ući će većma u zabrinutosti, muke, zaposlenja, službe, metode, nade, tjeskobe i poteškoće savjesti. Karitativno će respektirati. Neće tražiti da komandira, da se nameće — slobodi. Ali u isti mah on će biti po svuda prisutan: — s jednim zavjetom, mirisom, kvascem, mlazom vode što oplođuje bez šuma i to nevidljivom prisutnošću, diskretnom, ohrabrujućom, pomagajućom kao Duh.

c) Napokon, imat će pojačanu želju jedne solidarne akcije opće i zajedničke. Morat će živjeti sâm — za bolje ljubiti, bez razlike, svoga bližnjega; morat će uvijek sačuvati samoću koja je vrlo različita od izolacije, ali, kako će se on koliko je god moguće ujediniti sa župljanima, isto tako će se povezati sa svojom braćom u svećeništvu. Auktoritet biskupa bit će mu pratnja, više nego prije, ako će ga radije prestavljati kao izraz općeg dobra Crkve, kao dekret posebne volje koji ne daje uvijek svoje razloge bilo za rad, bilo za zahtjeve.

Posluh će biti još više izraz discipline ljubavi i za sve, vesela žrtva za sve, što je prisutno u kolegiju Biskupa, više nego podvrgavanje jednoj osobi.

U osobi onog koji zapovijeda — Sve će biti očevidnije. U dva tri slučaja ja nalazim iste ideje u riječima, koje se danas izrabljuju i miješaju: opće, zajedničko, zajednica, ili: red, obaveza, potreba od ljudi. U apstraktnom izrazu: sinteza, dijalektika, jedinstvo. Sve tri se objašnjuju u Evanđelju. A to je lako dokazati.

Poslije nego sam pokazao dubine »službe za ljude«, uključene u svećeništvu, ne mogu prišutjeti neki strah razgovarajući s nekim mladim svećenicima, pa se sjećam riječi Kardinala Saliège-a: »Imam 2 uha: jedno da čujem što mi se kaže, a drugo da shvatim ono što mi se ne kaže«. Da strašim se, veli Guitton, da svećenici od sutra, da ne bi u plemenitoj nakani da se miješaju s lajicima, imali napast da im se previše približe na njihovu terenu. Bojim se da se ne bi

žalili što nijesu kao oni — svijet od zanatlija, specijalista, profesionalaca, tehničara, političara, sindikalista, radnika, socijalnih rukovodilaca, aktera suvremene »Povijesti«!

Bojim se da ne izgube vrijeme i trud, da se ne iscrpe htijući govoriti poseban jezik, htijući prihvaćati naše metode i naša htijenja; naš drhtavi život, naše vremenite brige, naše obaveze ljudi na političkom terenu — u jednu riječ: naš stil modernog života. Osim toga bojim se da oni ne žele postati ono što su kod nas lajički »direktori« savjesti: psihijatri, terapeuti, sociolozi, psiholozi, psihoanalisti, učitelji humanih znanja? S te strane mi kat. lajici bit ćemo, radeći čitavo vrijeme — jači od njih. **Svećenici će biti naše vođe ako ostanu na svome vlastitom terenu** — koje je nepristupačno i nužno.

Strašim se, slušajući moje mlade prijatelje, da oni više ne cijene dosta dostojanstvo svoga staleža da gaje neki osjećaj prikritog žalenja da nijesu izabrali širi put, lakši, zračniji, čedniji, topliji tj. — **»lajičkog apostolata«.**

Strašim se, da oni, koji put uvečer, u samoći grada ili selâ imaju utisak da su »odsječeni od svoje braće ljudi« — od drugih naznačeni kao strani tipovi, bez obitelji, bez životnog iskustva i kao bez korjena. Bojim se da, bez da to hoće, bez da to reknu — da to oplakuju, radi toga žale — i da u njihovoj duši lebdi žalostan oblak.

I stoga, sa svim mojim uvjerenjem i dugim životnim iskustvom hoću im reći: Vi ćete uvijek izgubiti, ako budete htjeli izjednačiti se nama ili da nas vodite na našem lajičkom sektoru. Vi ćete uvijek pobijediti, ako se ustalite — radosno, snažno, svijetlo, jednostavno u onom što je vaš zadatak i nesaopćivi dominij: svećeništvo.

Nada sve vam pitamo — da nam date Boga — s vlašću koju samo vi imate: **odrješivanja i posvećivanja.** Tražimo od vas da budete »Ljudi Božji« — »Ish Elohim« — kao bivši proroci, nosioci izvanvremenske Riječi, dijelitelji Kruha života, predstavnici među nama — — **Vječnoga** — poklisari **Apsolutnoga.** I bez Apsolutnoga, koji nas ovija, mi ne možemo uživati ni relativnoga. A sad, dakle, budući da smo i **gladni i žedni Apsolutnoga,** i ne nalazeći ga nigdje u čistom stanju, mi imamo potrebu da nam bude blizu slično biće — nama, koje, u svojoj osrednjosti i mizeriji, utjelovljuje ideju Apsolutnoga, i to nam dokazuje njegovu prisutnost koja može opstojati, i da je također, bliže nama nego što mi možemo misliti.

Htio bih reći o problemu **celibata** svećenika.

Castitas, u ovom afrodizijskom svemiru, za svakoga je — uzak i težak put. Ako laici mogu prakticirati, bez herojskog napora, predbračnu čistoću i u braku — bračnu vjernost i čistoću, to je praktično stoga, jer oni vide živjeti — izvan klaustra — mladiće, snažne, muževne, radiozne — koji su čisti — s radošću, neusiljenošću, otvorenošću — svećenici. Odricanje nekih podiže i ozdravljuje atmosferu svih. Bez tih bića, a toliko humanih, ali koji su u samo svoje tijelo urezali stranku Apsolutnoga. Njihovo bi vladanje bilo apsurd kad Apsolutni ne bi bio. Tad bi duhovni livel pao. Odmah se smanjio, I tijelo bi malo po malo nadvladalo duh: pa bi se u jedan hip uvjerili da duh ne može svladati tijelo, barem bez posebnih uvjeta samostanskog ili redovničkog života. To bi bio pad slobode u dušama. Tako je moje uvjerenje. Nekoć sam o ovom problemu razgovarao s H. Bergsonom, prijateljem »des heros et des Saints« — kad je on objelodanio »Deux Sources«. I poslije nego je onaj filozof sve izvagao, pažljivo promotrio, a nije bio katolik, zaključio je u istom smislu, misleći da — uzdržljivost (continentia) i duhovnost — jedna su

nedjeljiva cjelina na našem »buntovnom« planetu. Za otvoriti se svima, treba biti potpuno raspoloživi i otcijepljeni od svih. Takav je smisao svećeničke čistoće.

Kard. Montini je sastavio ovu molitvu koju je upravljao Bogu za mlade svećenike: »O Gospode, daj ovim Tvojim službenicima — veliko srce, otvoreno za Tvoje misli, a zatvoreno za svaku sitnu ambiciju, za svako ljudsko bijedno takmičenje; jedno srce veliko, sposobno da se izjednači s Tvojim i da u sebi zahvati proporcije Crkve, proporcije svijeta, sposobno da sve ljubi, da svima služi, da bude tumač svih«.

Fra Krsto Kržanić

CERKVENE LJUDSKE PESMI V LITURGIJI

(Članek je v nekoliko skrčeni obliki vzet iz doktorske razprave: P. Anton Nadrah, Cerkvene ljudske pesmi v ljudske pesmi v liturgiji, Ljubljana 1969, str. 19-28. Prvi del razprave govori zlasti o teologiji cerkvene glasbe s posebnim ozirom na cerkveno ljudsko petje, drugi del pa ima med drugim tudi mnogo praktičnih navodil, ki bodo lahko koristila dušnim pastirjem pri usmerjanju cerkvenega ljudskega petja.)

Z veseljem smo pred leti pozdravili in sprejeli bogoslužje v narodnem jeziku. Liturgija se je na ta način precej približala sodbnemu človeku. Kmalu pa smo uvideli, da jezik ni vse. Pomeni le prvo stopnjo prilagoditve sedanjemu človeku. Še nadalje je liturgija ostala v marsičem tuja, nerazumljiva in zato ni donašala ter tudi danes še ne prinaša tistih sadov, ki bi jih morala prinašati. Spremeniti se mora po svojem notranjem ustroju, postati sodobnemu človeku bolj domača, mora se mu torej še bolj približati.

Isto velja za liturgično petje. Danes postaja vedno bolj jasno, da je ravno tako važno, da v liturgiji pustimo ljudem peti v njihovi lastni oblik, kakor že pojejo v lastnem jeziku. Kar pomislimo, kaj imajo verniki od mnogih sedanjih vstopnih mašnih spevov. Mar jih ne občutijo kot neko tuje telo? Kako vse drugače bi učinkovala cerkvena ljudska pesem, ki bi jo vsi peli. Nadomestala bi sedanji vstopni spev, ki ga zato seveda ne bi bilo treba posebej recitirati. Isto velja za darovinjski in obhajilni spev. Res smo že do sedaj peli cerkvene ljudske pesmi na začetku maše, pri darovanju in pri obhajilu, toda niso imele liturgične veljave, saj je bilo vedno treba recitirati tudi liturgične procesionalne speve.

Po liturgični konstituciji je dobila cerkvena ljudska pesem popolno domovinsko pravico v bogoslužju. To pomeni za cerkveno ljudsko pesem začetek nove dobe. Navodilo o glasbi pri svetem bogoslužju z dne 5. marca 1967, št. 32, daje za vstopni, darovanjski in obhajilni spev važno dovoljenje. Kjer je pravno veljaven in večkrat potrjen običaj, da se na teh mestih pojejo primerne cerkvene pesmi, se morejo peti še naprej s popolno liturgično veljavo, in sicer po presoji pristojne pokrajinske oblasti. Na ta člen se lahko sklicujemo tudi pri nas, prav tako tudi na člen, ki pravi, da bo pristojna pokrajinska oblast odločila, »če je mogoče uporabljavati nekatera uglasbena domača besedila iz prejšnjih časov, čeprav se ne skladajo povsem s pravilno odobrenimi prevodi liturgičnih besedil« (št. 55). Brez dvoma

nedjeljiva cjelina na našem »buntovnom« planetu. Za otvoriti se svima, treba biti potpuno raspoloživi i otcijepljeni od svih. Takav je smisao svećeničke čistoće.

Kard. Montini je sastavio ovu molitvu koju je upravljao Bogu za mlade svećenike: »O Gospode, daj ovim Tvojim službenicima — veliko srce, otvoreno za Tvoje misli, a zatvoreno za svaku sitnu ambiciju, za svako ljudsko bijedno takmičenje; jedno srce veliko, sposobno da se izjednači s Tvojim i da u sebi zahvati proporcije Crkve, proporcije svijeta, sposobno da sve ljubi, da svima služi, da bude tumač svih«.

Fra Krsto Kržanić

CERKVENE LJUDSKE PESMI V LITURGIJI

(Članek je v nekoliko skrčeni obliki vzet iz doktorske razprave: P. Anton Nadrah, Cerkvene ljudske pesmi v ljudske pesmi v liturgiji, Ljubljana 1969, str. 19-28. Prvi del razprave govori zlasti o teologiji cerkvene glasbe s posebnim ozirom na cerkveno ljudsko petje, drugi del pa ima med drugim tudi mnogo praktičnih navodil, ki bodo lahko koristila dušnim pastirjem pri usmerjanju cerkvenega ljudskega petja.)

Z veseljem smo pred leti pozdravili in sprejeli bogoslužje v narodnem jeziku. Liturgija se je na ta način precej približala sodbnemu človeku. Kmalu pa smo uvideli, da jezik ni vse. Pomeni le prvo stopnjo prilagoditve sedanjemu človeku. Še nadalje je liturgija ostala v marsičem tuja, nerazumljiva in zato ni donašala ter tudi danes še ne prinaša tistih sadov, ki bi jih morala prinašati. Spremeniti se mora po svojem notranjem ustroju, postati sodobnemu človeku bolj domača, mora se mu torej še bolj približati.

Isto velja za liturgično petje. Danes postaja vedno bolj jasno, da je ravno tako važno, da v liturgiji pustimo ljudem peti v njihovi lastni oblik, kakor že pojejo v lastnem jeziku. Kar pomislimo, kaj imajo verniki od mnogih sedanjih vstopnih mašnih spevov. Mar jih ne občutijo kot neko tuje telo? Kako vse drugače bi učinkovala cerkvena ljudska pesem, ki bi jo vsi peli. Nadomestala bi sedanji vstopni spev, ki ga zato seveda ne bi bilo treba posebej recitirati. Isto velja za darovinjski in obhajilni spev. Res smo že do sedaj peli cerkvene ljudske pesmi na začetku maše, pri darovanju in pri obhajilu, toda niso imele liturgične veljave, saj je bilo vedno treba recitirati tudi liturgične procesionalne speve.

Po liturgični konstituciji je dobila cerkvena ljudska pesem popolno domovinsko pravico v bogoslužju. To pomeni za cerkveno ljudsko pesem začetek nove dobe. Navodilo o glasbi pri svetem bogoslužju z dne 5. marca 1967, št. 32, daje za vstopni, darovanjski in obhajilni spev važno dovoljenje. Kjer je pravno veljaven in večkrat potrjen običaj, da se na teh mestih pojejo primerne cerkvene pesmi, se morejo peti še naprej s popolno liturgično veljavo, in sicer po presoji pristojne pokrajinske oblasti. Na ta člen se lahko sklicujemo tudi pri nas, prav tako tudi na člen, ki pravi, da bo pristojna pokrajinska oblast odločila, »če je mogoče uporabljavati nekatera uglasbena domača besedila iz prejšnjih časov, čeprav se ne skladajo povsem s pravilno odobrenimi prevodi liturgičnih besedil« (št. 55). Brez dvoma

bo cerkvena ljudska pesem imela vedno večjo vlogo v liturgiji. Zato bo koristno, da njeno mesto v liturgiji vsestransko osmislimo in utemeljimo.

Posamezni razlogi za petje cerkvenih ljudskih pesmi

1. **Dejavno sodelovanje v liturgiji.** Pri liturgiji mora ljudstvo dejavno sodelovati. Isto velja za peto liturgijo. Sodelovanje pa je najlepše, kadar vsa cerkev poje. Mnogokrat bo to mogoče le tedaj, če bodo ljudje lahko peli znane domače pesmi.

2. **Največje približanje liturgije ljudem.** Cerkvene ljudske pesmi so ljudem najbolj blizu, so se torej najbolj učlovečile, če se smem tako izraziti. Božji Sin se je učlovečil in nam postal enak v vsem razen v grehu (prim. Hebr 4, 15). Bog je z nami stopil v dialog v našem jeziku. V sv. pismu se je razodeval v čisto določenem jeziku, v kakršnem so ga ljudje tiste dobe in tistega kraja razumeli. V obojem učlovečenju, v obojem približanju Boga človeku je najglobiji teološki temelj za uporabu domačih cerkvenih ljudskih pesmi v liturgiji. Vsak narod ima pravico v svojem jeziku peti pesmi, ki so se rodile v globinah narodove »duše« in ki so obenem bolj prilagojene duhu in temperamentu vsakega naroda kakor pa sedanji liturgični spevi. Ta prilagojenost velja seveda za vsebinsko in glasbeno stran pesmi.

3. **Upoštevanje razvojnega pojmovanja.** Cerkvene pesmi mnogo laže kakor sedanji liturgični spevi upoštevajo načelo razvoja, ki se v današnjem hitrem teku življenja zelo poudarja. Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu pravi, da »človeški rod prehaja od bolj statičnega pojmovanja reda stvarnosti na bolj dinamično in razvojno pojmovanje« (št. 5, 3). Ko ljudje v vsem sodelujejo z zakonom razvoja, obenem izpolnjujejo Stvarnikovo naročilo v raju (1 Mojz 1, 26 sl.) in »dalje razvijajo Stvarnikovo delo« (št. 34, 2). Pri razvoju v svetu navzoč »Duh Boga, ki v čudoviti previdnosti vodi tok časov in prenavlja obličje zemlje« (št. 26, 4). Ves razvoj je usmerjen na Kristusa, kajti »Gospod je cilj človeške zgodovine, točka, v katero se stekajo vsa hrepenenja zgodovine in civilizacije, središče človeškega rodu« (št. 45, 2).

Zakon razvoja mora upoštevati tudi liturgija, kolikor je človeško delo, ki je vključeno v celotno spreminjanje in napredovanje v svetu. Tudi pesmi se morajo razvijati, tudi pri njih ne moremo izključiti vpliva Svetega Duha, tudi one imajo za cilj Kristusa in se morajo vedno bolj izpopolnjevati s tem, da se vključujejo v stvarstvo, ki se izpopolnjuje po Stvarnikovem naročilu v raju.

Prav zaradi velike možnosti razvijanja in napredovanja imajo cerkvene ljudske pesmi v nekem pogledu prednost pred svetopisemskimi pesmimi, ki se zaradi božjega navdihnjenja ne morejo in ne smejo spreminjati. Prav tako imajo cerkvene ljudske pesmi prednost pred srednjoveškim himnami, ki so po svoji vsebini in obliki za današnjega človeka že nekoliko tuje.

4. **Mogočen vpliv na celega človeka.** Zaradi domače vsebine in melodije cerkvene ljudske pesmi zajamejo celega človeka, ne le njegove razumske plati. Tako je tudi edino pravilno, saj mora ves človek živeti za Boga, ves je odrešen in vsega mora liturgija (tudi s pomočjo pesmi) posvečevati. Takšno petje še posebej močno poveže

ljudi med seboj in je odlično sredstvo za gojitev svetega velikonočnega veselja, ki se spodobi za sveto ljudstvo, katero se zbira k obhajanju velikonočne skrivnosti.

Ljudsko petje sicer ne bo umetniško tako dovršeno kakor petje zbora, vendar ga ne smemo presojati po normah za soliste ali zbor. Površina, ki je pokrita s cvetjem, je lepa, čeprav je morda mnogo cvetja še v popkih ali pa je že ovenelo. Če hočemo napraviti šopek, bomo seveda izbirali. Tako je s petjem v cerkveni ladji. Njegova kakovost se šteje bolj po njegovi enodušnosti in gorečnosti kakor pa po lepoti posameznih glasov.

5. **Predpodoba in predokus (anticipiranje) petja »nove pesmi« v nebeškem Jeruzalemu.** Če valja to že za cerkveno petje sploh, velja za skupno cerkveno ljudsko petje še v posebni meri. Petje »nove pesmi« namreč pomeni v svetem pismu mogočno skupno petje, ki slavi in se zahvaljuje za nova čudovita božja dela (prim. Ps 32, 3; 95, 1; 97, 1; Raz 5, 9-14; 14, 3). Res bo v polnosti zadonela »nova pesem« šele po drugem Kristusovem prihodu, toda prvine prihodnjega sveta so že tu. Novozavezno božje ljudstvo, zbrano v medsebojni ljubezni, kar je po nauku sv. Avguština bistveno za »novo pesem«, že poje skupaj s Kristusom in po njem to pesem v zahvalno za čudovita božja dela, ki so bila izvršena v Kristusu.

6. **Najuspešnejši način skupne molitve.** Ljudem bo domača pesem najuspešnejša posoda za izražanje skupne molitve, ki bo obenem privrela iz globin vsakega posameznika. Besedilo mora biti lahko razumljivo in pevno.

Petje cerkvenih ljudskih pesmi ima isto nalogo kakor premišljevalna molitev. Tu človek obstane ob eni sami misli, ob enem samem čustvu in se da prežeti od te misli, od tega čustva. Pesem se dotakne globine duše, katere beseda sama ne more vedno doseči. Po tej meditaciji se krščansko oznanilo ukorenini v cerkveni občini in preveva njeno dušno globino. Pesem je za zbuditev meditacije v splošnem mnogo boljša kakor pa sodelovanje pri ustni molitvi in poslušanje pridige. Za ljudi med svetom je ta način premišljevalne molitve morda edina oblika meditacije. Za zrelo versko življenje pa je vsaj neka oblika meditacije vsekakor potrebna.

Tesno v zvezi z meditacijo je dejstvo, ki se danes precej poudarja, namreč nujnost kristjanovega izkustvenega stika z Bogom. Pri tem je odločilne važnosti nega religioznega čuta, čuta za dojemanje Absolutnega, ki danes vse bolj zamira. Silno važno je tudi naše osebno izkustvo Kristusa v liturgiji. Ravno petje cerkvenih ljudskih pesmi lahko veliko pomaga pri posredovanju izkustvenega stika s Kristusom in sploh z nadnaravenim svetom v liturgiji.

7. **Velika oznanjevalna vrednost.** Pesmi gradijo in ohranjajo versko zavest med kristjani. Živa verska zavest kristjana je bistveno določena po verski vsebini pesmi, ki jih poje ali posluša v cerkvi. Že iz izbora pesmi kake cerkve bi bilo mogoče videti, kakšna je verska zavest določene cerkvene občine. Izbor pesmi more s tem, da gradi versko zavest, močno vplivati tudi na praktično vsakdanje življenje kristjana.

Pesem ima zaradi tega privilegirano mesto pri oznanjevanju in prisvajanju blagovesti. Pri petju namreč postane beseda bolj prodorna in laže sprejemljiva, dotika se duha in srca in ima tako mnogo moč-

nejši vpliv kakor nepeta beseda. Zaradi stalnega ponavljanja se tudi bolj vtisne v spomin in obenem spodbuja k življenju po veri. V misijonski in katehetični dejavnosti v zgodovini so vedno uporabljali pesmi. Ravno cerkveno ljudsko petje je mnogokrat ohranilo ljudem vero. Tudi pri današnji katehetski in pravzaprav že misijonski dejavnosti bomo morali dovolj upoštevati katehetično in misijonarsko vrednost petja cerkvenih ljudskih pesmi.

Vse božje ljudstvo, ki poje, oznanja tudi nevernim, pričuje za vstalega Kristusa. Obenem ko pesem oznanja, tudi poučuje. Pri petju je pouk naravnan na celotnega človeka in je prav zato zelo učinkovit.

8. **Prednosti cerkvenih ljudskih pesmi pred psalmi.** Gotovo bodo imeli psalmi prav zato, ker so navdihnjeni od Svetega Duha, še naprej svoje mesto v liturgiji. Vendar moramo reči, da sami ne zadoščajo. Kakor je pri liturgiji božje besede potrebna homolija, ki razloži božjo besedo, prav tako je poleg psalmov potrebna pesem, ki ima sodobno govorico, je bolj spontana in bolj neposredno sprejemljiva za vse.

Moremo iti še dalje. Psalmi so današnjemu človeku v marsičem tuji in bi zato ljudje potrebovali temeljite biblične izobrazbe, da bi jih mogli razumeti. Tudi psalmi so bili v začetku ljudski. Če bi nastajali danes, bi bili brez dvoma drugačni. Imajo pač pečat dobe in kraja. Njihova pomanjkljivost, če smemo tako reči, pa je v glavnem v tem, da so starozavezne pesmi, ki prav zaradi tega ne morejo imeti v sebi v vsej polnosti krščanskega oznanila, kakor ga je prinesla nova zaveza. Res so tudi psalmi, kakor vsa stara zaveza, usmerjeni na Kristusa, a za kristjan more le pesem, ki globoko črpa svoje motiv iz novozaveznega oznanila, biti v polnem pomenu »nova pesem«.

9. **Zbližanje med liturgijo in pobožnostmi.** Obstoj teh pobožnosti je opravičil in priporočil drugi vatikanski koncil, »če se le skladajo s cerkvenimi postavami in pravili«. Te pobožnosti iz njega izvirati in k njemu voditi, »kajti sv. bogoslužje je že po svoji naravi daleč odličnejše od njih« (B 13).

V prvi dobi krščanstva sta se liturgija in ljudska pobožnost več ali manj krili. Liturgija je bila obenem ljudska pobožnost. Pozneje, ko se j vedno bolj oblikovala in je sprejemala vedno bolj ustaljene oblike, že ni bila več tako ljudska. Ljudje so začutili potrebo po pobožnostih, ki bi bile njim bliže kakor uradna liturgija. Nove pobožnosti, ki so nastale, so vplivale tudi na samo liturgijo. Tako so bile npr. duhovnikove tihe molitve pri maši prvotno molitve za zasebno pobožnost.

Ta proces medsebojnega vplivanja pa se je že v srednjem veku, zlasti pa po tridentinskem cerkvenem zboru pretrgal. Liturgija se je namreč ustalila na tako rekoč slučajni točki razvoja. Po naročilu tridentinskega cerkvenega zbora so papeži 2. polovice 16. in v začetku 17. stoletja liturgijo ustalili z »ne varietur« (naj se ne spreminja) in jo poenotili za vso zahodno Cerkve. Možnost medsebojnega vpliva med liturgijo in ljudskimi pobožnostmi je bila s tem pretrgana.

Danes stojimo pred nujno nalogo, da liturgijo, kolikor je le mogoče, prilagodimo sodobnemu človeku, ki je od naroda do naroda različen. Po liturgični konstituciji lahko liturgija marsikaj prevzame iz ljudskih pobožnosti (prim. B 39 in 40). Cerkvene ljudske pesmi bodo zelo dobro sredstvo za zbližanje med liturgijo in ljudskimi po-

božnostmi. S tem bodo pomagale premostiti večstoletni prepad. Liturgija bo tako postala bolj ljudska, bolj bo upoštevala konkretnega človeka določene dobe in pokrajine.

10. **Pesmi prinesejo lirično ravnotežje.** Le petje kratkega refrena, če se pri maši pojejo samo psalmi, je premalo za sodelovanje ljudstva. V Franciji pravijo, da so take maše »žalostne«. Če bi hoteli peti le psalme, bi to pomenilo osiromašenje mašne liturgije. Potrebna je torej čimvečja različnost. To različnost zahtevajo tudi po izobrazbi, mišljenju, čustvovanju in celotnem ustroju zelo različni udeleženci pri liturgiji.

11. **Za uporabo pesmi govori krščansko izročilo.** Cerkvene pesmi so peli že v prvih časih krščanstva. Zametki novozaveznih pesmi so že v sv. pismu (prim. 1 Tim 3, 16). Vzhodna Cerkve še danes v mnogo večjem obsegu uporablja v liturgiji himne kakor zahodna. Sirci so do danes ohranili bogati zaklad cerkvenih himen. Torej smo čisto v skladu u tradicijo, če postavljamo zahtevo po uporabi cerkvenih ljudskih pesmi (ki so nekakšna dediščina starih himen) v liturgiji.

Za uporabo cerkvenih ljudskih pesmi v liturgji govori pri nas tudi naša razmeroma bogata pesemska tradicija. Da so cerkvene pesmi peli tudi pri petih in celo slovesnih mašah, dokazujejo večkratne tožbe naših cecilijancev v Cerkvenem glasbeniku ob koncu prejšnjega stoletja. Pritoževali so se, da duhovniki in organisti ne upoštevajo cerkvenih določb o latinskem petju. Kjer so pri petih in slovesnih mašah peli slovenske pesmi, so se sklicevali na »staro, zakonito pravico«.

12. **Spodbude cerkvenega učiteljstva.** Res je, da papeži petja cerkvenih ljudskih pesmi do 2. vatikanskega koncila redno niso imeli za liturgično petje, vender je prišla cerkvena ljudska pesem uradno v rimsko liturgijo še pred koncilom, in sicer prvič že v obnovljeni obred velikega tedna leta 1955, ko naj bi se pela med procesijo z oljčnimi vejicami na cvetno nedeljo. Pij XII. je cerkveno ljudsko petje zelo poveličeval. V okrožnici Mediator Dei spodbuja škofe, naj s svojo prizadevnostjo pospešujejo cerkveno ljudsko petje. »Ubrane in mogočne pesmi našega ljudstva naj se dvigajo v nebo kakor bučanje šumečega morja in naj z donečim in povzdignjenim glasom razodevajo eno srce in eno dušo, kakor se spodobi bratom in otrokom istega Očeta» (št. 192). Okrožnica Musicae sacrae disciplina istega papeža še posebno močno podčrtava važnost cerkvenega ljudskega petja. Škofe živo spodbuja: »Z vsemi sredstvi negujte in širite v svojih škofijah ljudsko versko petje. Poskrbite, da bodo strokovnjaki na primeren način zbrali te pesmi, kjer tega še niso storili, v zbirko, ter se jih bodo mogli verniki laže naučiti, jih lahko peti in si jih dobro vtisniti v spomin« (št. 32).

Drugi vatikanski koncil pa je cerkvenemu ljudskemu petju odprl pot v liturgijo, ko pravi, da je ljudsko nabožno petje »treba skrbno gojiti, da se bodo pri pobožnostih in svetih opravilih ter pri samih liturgičnih dejanjih mogli po pravilih in določbah rubrik razlegati tudi glasovi vernikov« (B 118). Narodi z lastnim izročilom (sem spadamo tudi mi), zlasti v misijonskih deželah, imajo še večje možnosti, da pride njihov način petja v liturgijo (B 119).

Iz navedenih razlogov se vidi, kako važno mesto imajo cerkvene ljudske pesmi v življenju božjega ljudstva. Njihov vstop v liturgijo pomeni za liturgijo in za krščansko življenje novo dobo.

P. Anton Nadrah

IMAM POVJERENJE U BUDUĆNOST

Evo svjedočanstva jednog starijeg svećenika. Kao župnik raznih župa na području Pariza pedeset godina je služio Bogu i ljudima. Ovdje nam kaže, što je bio njegov život i što za njega predstavlja »treće doba« (doba starosti). Ovdje se možemo sjetiti svih onih, koji poslije nego su sve dali iz ljubavi, često na večer svoga života osjećaju neopisivu osamljenost.

— Vi ste zašli u takozvanu »dob povlačenja«. Što to znači za vas svećenika?

— To znači najprije više vremena, više mogućnosti za razmišljanje i za molitvu. Prije, dok sam imao odgovornosti i dok sam aktivno radio, imao sam briga. Oslobođen tih briga, mogu više moliti. Tako, kad izlazim vani, molim za one koje susrećem. Za mene je treća dob, vrijeme kontemlacije. Nastojim iskoristiti ovo vrijeme, koje mi je dano, da se više približim Gospodinu.

— Većina ljudi u vašim godinama trpi od osamljenosti. Dali se osjećati izoliran, odsječen od života Crkve?

— Ne, nipošto. Često imam prigodu da se susretnem sa svećenicima, koji su u punom aktivnom životu. Ponekad me pitanju za savjet, i ja im u prijateljskom razgovoru priopćujem svoje iskustvo, svojestan solidarnosti, koja me s njima povezuje. Moja dob mi dozvoljava, da mogu izraziti sasvim slobodno ono što mislim: to je korisno. Ja nemam zaista utisak, da sam na dopustu od života Crkve. Naprotiv, svijestan sam, da u njezinu životu aktivno sudjelujem, ali na mojem mjestu i mojim sredstvima, t. j. najprije molitvom. Često molim za Crkvu i za one koji su mi bili povjereni za vrijeme moje službe.

— Starost je doba obračuna. Kakav osjećaj imate kad gledate natrag na vaš svećenički život?

— Najprije osjećam neizmjernu radost: radost što mi je dana milost svećeništva. Imam radosni osjećaj, da me je Providnost pomagala u svim etapama moga života. Konačno osjećam veliku zahvalnost prema svima onima, svećenicima i svjetovnjacima, koji su me također pomagali u mom životu. Koliko puta nisam pred tim i tim svjetovnjakom sebi rekao: »On bi morao biti na mojem mjestu i mene obratiti...«

— Dali osjećate grižnju savjesti?

— Svatko ima grižnje savjesti. Osobno odviše su me bez dvojbe zaokupljale materijalne, administrativne i organizacijske dužnosti. Morao sam češće posjećivati bolesnike, osobe u poteškoćama. Žalim što nijesam posvetio dovoljno vremena ljudima, t. j. onomu što je bitno. Naprotiv, nisam nigda žalio što pripadam Crkvi: u njoj sam se uvijek dobro i sretno osjećao.

— A ipak lice Crkve nije više točno onako kakvim ste ga vi u vašoj mladosti upoznali. Bio je Koncil i nadošla je čitava obnova, koju je izazvao. Kako ste reagirali na ova zbivanja? Što vam je to osobno donijelo?

Iz navedenih razlogov se vidi, kako važno mesto imajo cerkvene ljudske pesmi v življenju božjega ljudstva. Njihov vstop v liturgijo pomeni za liturgijo in za krščansko življenje novo dobo.

P. Anton Nadrah

IMAM POVJERENJE U BUDUĆNOST

Evo svjedočanstva jednog starijeg svećenika. Kao župnik raznih župa na području Pariza pedeset godina je služio Bogu i ljudima. Ovdje nam kaže, što je bio njegov život i što za njega predstavlja »treće doba« (doba starosti). Ovdje se možemo sjetiti svih onih, koji poslije nego su sve dali iz ljubavi, često na večer svoga života osjećaju neopisivu osamljenost.

— Vi ste zašli u takozvanu »dob povlačenja«. Što to znači za vas svećenika?

— To znači najprije više vremena, više mogućnosti za razmišljanje i za molitvu. Prije, dok sam imao odgovornosti i dok sam aktivno radio, imao sam briga. Oslobođen tih briga, mogu više moliti. Tako, kad izlazim vani, molim za one koje susrećem. Za mene je treća dob, vrijeme kontemlacije. Nastojim iskoristiti ovo vrijeme, koje mi je dano, da se više približim Gospodinu.

— Većina ljudi u vašim godinama trpi od osamljenosti. Dali se osjećati izoliran, odsječen od života Crkve?

— Ne, nipošto. Često imam prigodu da se susretnem sa svećenicima, koji su u punom aktivnom životu. Ponekad me pitanju za savjet, i ja im u prijateljskom razgovoru priopćujem svoje iskustvo, svojestan solidarnosti, koja me s njima povezuje. Moja dob mi dozvoljava, da mogu izraziti sasvim slobodno ono što mislim: to je korisno. Ja nemam zaista utisak, da sam na dopustu od života Crkve. Naprotiv, svijestan sam, da u njezinu životu aktivno sudjelujem, ali na mojem mjestu i mojim sredstvima, t. j. najprije molitvom. Često molim za Crkvu i za one koji su mi bili povjereni za vrijeme moje službe.

— Starost je doba obračuna. Kakav osjećaj imate kad gledate natrag na vaš svećenički život?

— Najprije osjećam neizmjernu radost: radost što mi je dana milost svećeništva. Imam radosni osjećaj, da me je Providnost pomagala u svim etapama moga života. Konačno osjećam veliku zahvalnost prema svima onima, svećenicima i svjetovnjacima, koji su me također pomagali u mom životu. Koliko puta nisam pred tim i tim svjetovnjakom sebi rekao: »On bi morao biti na mojem mjestu i mene obratiti . . .«

— Dali osjećate grižnju savjesti?

— Svatko ima grižnje savjesti. Osobno odviše su me bez dvojbe zaokupljale materijalne, administrativne i organizacijske dužnosti. Morao sam češće posjećivati bolesnike, osobe u poteškoćama. Žalim što nijesam posvetio dovoljno vremena ljudima, t. j. onomu što je bitno. Naprotiv, nisam nigda žalio što pripadam Crkvi: u njoj sam se uvijek dobro i sretno osjećao.

— A ipak lice Crkve nije više točno onako kakvim ste ga vi u vašoj mladosti upoznali. Bio je Koncil i nadošla je čitava obnova, koju je izazvao. Kako ste reagirali na ova zbivanja? Što vam je to osobno donijelo?

— Upravo sam s radošću gledao, kako se ocrtava divna obnova u životu Crkve. Ja vjerujem, da je vrijeme koje mi sada proživljujemo uistinu »vrijeme milosti«. Nekada se odviše naglašavala »formalistička« strana vjere. Odveć se pokazivala tendencija, da se kršćanstvo svede na neku praksu. Danas se više naglasuje bitno, t. j. duboki smisao Evanđelja. Ja to smatram srećom. Osobno nemam nikakova straha od promjena, koje su u toku. Normalno je, da se pojavljuje neka kriza, jer se moramo osloboditi od onoga s čime smo se bili saživjeli kroz duge godine i moramo se prilagoditi novom načinu mišljenja i djelovanja. Jednostavno žalim, što neki hoće da idu previše brzo i što drugi postavljaju zapreke obnovi, koja je apsolutno potrebna. Ostajem optimista i imam povjerenje u budućnost Crkvi. Impuls je dan. Plodovi će se jednog dana pokazati.

— Zadnje pitanje: Što je Krist za Vas?

— Sav moj život. Jer sam čitav život nastojao da ga slušam, da mu služim i da ga slijedim.

priredio M. Š.

LOPTA I ŽUPNIK

Nogomet je postao potreba dobrog dijela današnjeg čovjeka. Dokazuju mase sakupljene na igrališnim stadionima, reportaže na novinskim stranicama i prenosi radija i televizije. Nikakva zabava i igra ne podiže pažnju čovjeka koliko nogometne utakmice. Tu se čovjek zaboravlja. Upada često puta u čudni trans. Nikakvo čudo da netko prekorači granice razbora ako zanos prijeđe u delirijum.

Mladost kao da živi od toga. Rijetko je naći kuću ili obitelj da nema lopte. I u najzabitnijim selima susrećemo branke. Nekada su stavljene propisno. Nekada su to obična dva kamena. U svakom su slučaju branke. Koliko danas po gradovima ugrožava prolaznika motorni saobraćaj, toliko mu smeta i lopta koja otskače po ulicama i trotoarima kao na igralištu. Ima djece koja poznaju ime svakog nogometaša. I njihove slike sakupljaju u albume kao dragocjene amanete. Svakog poznaju u glavu. Bolje nego itkog u svojoj okolini.

Ima ih u poodmaklim godinama, s visokim titulama koji rado prate sportske događaje. Nogomet im je duša. To se lijepo zapaža kod prijenosa utakmica. Usne im zatitraju, tijelo uskomeša, noge zaigraju. Dižu, se, skaču, viču, psuju, komentiraju kao da su postavljeni za suce na samom igralištu.

Sport nije grijeh. U nogometu ima najmanje prigode za to. Ako je u granicama razbora, dobar je odmor i razonoda. I svećenici su iz svijeta uzeti za svijet. Ne mogu se oteti tekovinama savremenih zbivanja. Ne bi bilo ni pametno. Nije zlo ako svećenik voli šport. Osobito nogomet. Sv. Otac prima u audijencije prestavnike športskih klubova. Daje im pripomene i smjernice. Negdje su svećenici istaknuti treneri sportskih disciplina. Nedavno su hokejaši iz Kanade igrali na svjetskim prvenstvima. Bili su i kod nas. S ponosom smo na malim ekranima promatrali trenera svećenika. Nekoliko je puta snimatelj namjerno pokazao njegov svećenički kolar.

Sve ima svoju mjeru. I sport. I nogomet. Ima mladih svećenika koji misle da se jedino s nogometom može pristupati k vjeronauku. Uvjereni su da je to jedini način za sakupljanje djece. I zato kupuju lotpe. Radi tog je crkveno dvorište pretvoreno u nogometno igralište. Oko drugih javnih zgrada cvatu nasadi, goji se cvijeće a pred

— Upravo sam s radošću gledao, kako se ocrtava divna obnova u životu Crkve. Ja vjerujem, da je vrijeme koje mi sada proživljujemo uistinu »vrijeme milosti«. Nekada se odviše naglašavala »formalistička« strana vjere. Odveć se pokazivala tendencija, da se kršćanstvo svede na neku praksu. Danas se više naglasuje bitno, t. j. duboki smisao Evanđelja. Ja to smatram srećom. Osobno nemam nikakova straha od promjena, koje su u toku. Normalno je, da se pojavljuje neka kriza, jer se moramo osloboditi od onoga s čime smo se bili saživjeli kroz duge godine i moramo se prilagoditi novom načinu mišljenja i djelovanja. Jednostavno žalim, što neki hoće da idu previše brzo i što drugi postavljaju zapreke obnovi, koja je apsolutno potrebna. Ostajem optimista i imam povjerenje u budućnost Crkvi. Impuls je dan. Plodovi će se jednog dana pokazati.

— Zadnje pitanje: Što je Krist za Vas?

— Sav moj život. Jer sam čitav život nastojao da ga slušam, da mu služim i da ga slijedim.

priredio M. Š.

LOPTA I ŽUPNIK

Nogomet je postao potreba dobrog dijela današnjeg čovjeka. Dokazuju mase sakupljene na igrališnim stadionima, reportaže na novinskim stranicama i prenosi radija i televizije. Nikakva zabava i igra ne podiže pažnju čovjeka koliko nogometne utakmice. Tu se čovjek zaboravlja. Upada često puta u čudni trans. Nikakvo čudo da netko prekorači granice razbora ako zanos prijeđe u delirijum.

Mladost kao da živi od toga. Rijetko je naći kuću ili obitelj da nema lopte. I u najzabitnijim selima susrećemo branke. Nekada su stavljene propisno. Nekada su to obična dva kamena. U svakom su slučaju branke. Koliko danas po gradovima ugrožava prolaznika motorni saobraćaj, toliko mu smeta i lopta koja otskače po ulicama i trotoarima kao na igralištu. Ima djece koja poznaju ime svakog nogometaša. I njihove slike sakupljaju u albume kao dragocjene amanete. Svakog poznaju u glavu. Bolje nego itkog u svojoj okolini.

Ima ih u poodmaklim godinama, s visokim titulama koji rado prate sportske događaje. Nogomet im je duša. To se lijepo zapaža kod prijenosa utakmica. Usne im zatitraju, tijelo uskomeša, noge zaigraju. Dižu, se, skaču, viču, psuju, komentiraju kao da su postavljeni za suce na samom igralištu.

Sport nije grijeh. U nogometu ima najmanje prigode za to. Ako je u granicama razbora, dobar je odmor i razonoda. I svećenici su iz svijeta uzeti za svijet. Ne mogu se oteti tekovinama savremenih zbivanja. Ne bi bilo ni pametno. Nije zlo ako svećenik voli šport. Osobito nogomet. Sv. Otac prima u audijencije prestavnike športskih klubova. Daje im pripomene i smjernice. Negdje su svećenici istaknuti treneri sportskih disciplina. Nedavno su hokejaši iz Kanade igrali na svjetskim prvenstvima. Bili su i kod nas. S ponosom smo na malim ekranima promatrali trenera svećenika. Nekoliko je puta snimatelj namjerno pokazao njegov svećenički kolar.

Sve ima svoju mjeru. I sport. I nogomet. Ima mladih svećenika koji misle da se jedino s nogometom može pristupati k vjeronauku. Uvjereni su da je to jedini način za sakupljanje djece. I zato kupuju lotpe. Radi tog je crkveno dvorište pretvoreno u nogometno igralište. Oko drugih javnih zgrada cvatu nasadi, goji se cvijeće a pred

crkvom i oko crkve vlada pustoš. Na raskopanoj zemlji nezgrapno strše primitivne branke ili po nekoliko navaljanih kamenja. Ako je nekad postojalo koje ukrasno plemenito stablo ili kakav cvjetni nasad, sve su to djeca s nogama do temelja uništili. Pred jednom su crkvom, na primjer, izišle žile stabala na površinu. Iskopala su ih djeca. U istom mjestu oko škole zasađeni su nasadi koji se budno paze i uzgajaju. Što je najžalosnije, takva igrališta postaju stalna poprišta gubljenja vremena najtamnijih mladih elemenata u gradovima i selima. Tu se preko čitavog dana susreću pojedinci i grupice onih koji ne uče, koji se skrivaju od škole i roditeljskih očiju. Kao da su tu najsigurniji.

Svaka škola ima svoje sportsko igralište. Uvijek je u razboritom razmaku od školske zgrade. Ima izraziti izgled svrhe kojoj služi. Rijetko susrećemo djecu pred samim školskim vratima da udaraju loptu. To se smatra prekršajem.

Svećenik mora i po inteligenciji, i po naobrazbi, i po pedagoškim metodama parirati nastavnom osoblju. Nezgodno je ako njegovo nepoznavanje odgojnih principa javno iskoči pred stručnjacima. Griješi svaki svećenik koji crkveni obor pretvara u nogometno igralište. Zamjeriti će mu mnogi. Djeca su navikla na to igralište. Oni ne vode računa ni o vremenu, ni o prilikama. Bez razmišljanja iz škole trču pred crkvu. U dreci i trci razmještaju se. Započinje divlja igra. Vjernici zastajkuju. Prigovaraju. Mrgode se. Viču. Djeca zanesena igrom od svega tog ništa ne čuju. Tek tad se kakav odvažan muškarac fizički uplete među igrače, nastane reagiranje. To je nekad pomalo čudno. Nedolično za ovakve prilike. I mjesto da se u tišini i sabranosti ulazi na crkvene pobožnosti i bogoslužja, stariji svijet započinje molitvu u nervozi i neraspoloženju.

Moramo imati na umu da na naše pobožnosti redovito dolaze stariji vjernici. Oni koji su konzervativno nastrojeni. Oni koji su premoreni težinom života. Naše bakice i djedovi pobjegli su iz kuće da se uklone bučnosti i nepoštivanju. Jedino u crkvi nalaze smirenje. Današnji ih naraštaj ne razumije. Nažalost i tu doživljavaju razočarenje. To je još bolnije ako su u toj klapi zatekli župnika koji mahnito leta za loptom.

Sve ima svoje granice. Prosvjetno osoblje pred školsku zgradu dolazi uredno obučeno. Pristupaju djeci blisko ali ozbiljno. Nikada pametan školski odgojitelj neće zaigrati s djecom pred školskim vratima. Drugo službeno osoblje ne treba ni spominjati. Nitko od općinskog, sudskog, medicinskog osoblja nije nikada zaigrao s dječurlijom, koju je zatekao u trci za loptom, pred svojom službenom zgradom.

Može se vrlo lako dokazati kako mnogi svećenici postizavaju uspjeh kod vjeronauka a nikada se nije zaigralo s loptom. Oni koji loptu smatraju kao nužan presedans, teško sebe osuđuju. Znači da nemaju nutarenjih preduvjeta potrebnih za ovaj posao. Vješt će psiholog skrenuti pažnju na drugo. Posumnjat će da je igru upriličio radi sebe a ne radi vjeronauka.

I onda, kad vjernik prolazi uz crkvu, nerado gleda igru neposredno pred crkvom ili na grobištu. To se smatra svetogrđem. Pogotovo ako crkvena vrata služe za branke.

U mnogo slučajeva kršćanski roditelji koče vjeronaučnu obuku. Djeca im trebaju. Kad idu u školu bez nervoze ih upućuju. Kad dođe vrijeme vjeronauka uznemire se. Onima u gradu padne na pamet pri-

prava na školu. Onima u selu stotina kućnih poslova. Ako su opazili da su se kod vjeronauka zadržali na nogometu, pobijesne. Ovo bi morali imati na umu svi predavači vjeronauka.

Ipak nitko ne može zanijekati da djeca vole nogomet. Ne može se ustvrditi da lopta ne privlači. Jasno je svakome da razborit svećenik može preko lopte steći poznanstva. Ona je u prazničkim danima zlato. Odmor i razonoda za svećenika i za djecu. Za sve ovo potrebno je igralište. Može biti u neposrednoj blizini crkvenog dvorišta. Može biti negdje na livadi. Ondje gdje neće stići prigovor.

U svemu zlatna sredina pa i u ovom slučaju.

Fra Vjeko Vrčić

PRAVI SVEĆENIK
(Za razmišljanje)

Gdje u životu nema pravog svećenika, tamo je nesreća, koja se ne može opisati. Najveći dar, najveća ljubav, koja se može dati, to je pravi svećenik. To je najveće približenje vidljive Kristove prisutnosti, koja se može ostvariti ovdje na zemlji.

U Kristu se nalazi ljudski i Božanski život. I u svećeniku je poželjan i pravi ljudski i pravi Božanski život. Velika je nesreća, vlika je šteta, što je kod mnogih svećenika osječen ili pravi ljudski ili pravi Božanski život!

Ima svećenika, koji izgledaju da nisu nikad živjeli ljudskim životom. Oni ne znaju odvagnuti teškoće jednog čovjeka, oca ili majke obitelji. Oni ne znaju, što je istinito, stvarno i bolno u životu čovjeka ili žene.

Kad kršćani-vjernici susretnu jedanog svećenika, koji ih je razumio, koji je sa svojim ljudskim srcem ušao u njihov život, u njihove teškoće, oni nikad ne će to zaboraviti, oni će se toga uvijek sjećati.

Svećenici su dugo vremena postupali s vjernicima kao s maloljetnicima. Danas neki svćenici prelaze u drugu skrajnost i postaju sudrugovi, pajtaši s vjernicima. A poželjno je da uvijek ostanu oci! Kad otac obitelji vidi, da mu je sin odrastao, drukčije s njim postupa, nego je postupao, kad mu je sin bio kao dijete, ali uvijek s njim postupa kao sa svojim sinom.

Isto tako potrebno je, da svećenik živi i Božanskim životom. Premda svećenik živi među nama, on mora uvijek ostati iznad nas!

Koji su znakovi, koje očekujemo od ove Božanske pristunosti u svećeniku?

1. — MOLITVA! Ima svećenika, koje nikad ne vidimo da se mole. A to je velik manjak, velika šteta!

2. — RADOST! U svim poslovima i u svim nevoljama poput velikog apostola naroda, svetog Pavla!

3. — JAKOST! Svećenik mora biti izdržljiv. Treba biti tankoćutan, meka srca, zanosan, ali neslomljiv!

4. — SLOBODA! Želimo, da svećenik bude slobodan od svake predrasude i nagađanja. Da bude slobodan od svih formula i recepata!

5. — NESEBIČNOST! Svećenik nam treba pomoći, da ispunimo svoje poslanstvo, svoju misiju u svijetu!

prava na školu. Onima u selu stotina kućnih poslova. Ako su opazili da su se kod vjeronauka zadržali na nogometu, pobijesne. Ovo bi morali imati na umu svi predavači vjeronauka.

Ipak nitko ne može zanijekati da djeca vole nogomet. Ne može se ustvrditi da lopta ne privlači. Jasno je svakome da razborit svećenik može preko lopte steći poznanstva. Ona je u prazničkim danima zlato. Odmor i razonoda za svećenika i za djecu. Za sve ovo potrebno je igralište. Može biti u neposrednoj blizini crkvenog dvorišta. Može biti negdje na livadi. Ondje gdje neće stići prigovor.

U svemu zlatna sredina pa i u ovom slučaju.

Fra Vjeko Vrčić

PRAVI SVEĆENIK
(Za razmišljanje)

Gdje u životu nema pravog svećenika, tamo je nesreća, koja se ne može opisati. Najveći dar, najveća ljubav, koja se može dati, to je pravi svećenik. To je najveće približenje vidljive Kristove prisutnosti, koja se može ostvariti ovdje na zemlji.

U Kristu se nalazi ljudski i Božanski život. I u svećeniku je poželjan i pravi ljudski i pravi Božanski život. Velika je nesreća, vlika je šteta, što je kod mnogih svećenika osječen ili pravi ljudski ili pravi Božanski život!

Ima svećenika, koji izgledaju da nisu nikad živjeli ljudskim životom. Oni ne znaju odvagnuti teškoće jednog čovjeka, oca ili majke obitelji. Oni ne znaju, što je istinito, stvarno i bolno u životu čovjeka ili žene.

Kad kršćani-vjernici susretnu jedanog svećenika, koji ih je razumio, koji je sa svojim ljudskim srcem ušao u njihov život, u njihove teškoće, oni nikad ne će to zaboraviti; oni će se toga uvijek sjećati.

Svećenici su dugo vremena postupali s vjernicima kao s maloljetnicima. Danas neki svćenici prelaze u drugu skrajnost i postaju sudrugovi, pajtaši s vjernicima. A poželjno je da uvijek ostanu oci! Kad otac obitelji vidi, da mu je sin odrastao, drukčije s njim postupa, nego je postupao, kad mu je sin bio kao dijete, ali uvijek s njim postupa kao sa svojim sinom.

Isto tako potrebno je, da svećenik živi i Božanskim životom. Premda svećenik živi među nama, on mora uvijek ostati iznad nas!

Koji su znakovi, koje očekujemo od ove Božanske pristunosti u svećeniku?

1. — MOLITVA! Ima svećenika, koje nikad ne vidimo da se mole. A to je velik manjak, velika šteta!

2. — RADOST! U svim poslovima i u svim nevoljama poput velikog apostola naroda, svetog Pavla!

3. — JAKOST! Svećenik mora biti izdržljiv. Treba biti tankoćutan, meka srca, zanosan, ali neslomljiv!

4. — SLOBODA! Želimo, da svećenik bude slobodan od svake predrasude i nagađanja. Da bude slobodan od svih formula i recepata!

5. — NESEBIČNOST! Svećenik nam treba pomoći, da ispunimo svoje poslanstvo, svoju misiju u svijetu!

6. — DISKRECIJA-OPREZNOST! Svećenik mora biti znati šutjeti, jer gubimo pouzdanje u onoga, koji je previše povjerljiv!

7. — ISTINA! Svećenik mora uvijek govoriti istinu! Isus je put, istina i život! On je rekao: ISTINA će vas osloboditi!

8. — SIROMAŠTVO! To je vrlo važno! Svećenik mora biti slobodan prema novcu! Da ne bude rob novca! Da osjeća posebni poticaj, koji će ga instinktivno tjerati prema majmanjima, prema siromasima!

9. — OSJEĆATI S CRKVOM! Da nikad ne govori o Crkvi lakoumno, površno, nepromišljeno. Kao da mu Crkva nije Majka! Sin, koji nelijepo govori o svojoj Majci, već je time osuđen!

Međutim, često jedan treći život znade zavladati i ljudskim i Božanskim životom u svećeniku. Svećenik postane čovjek »klerikalnog miliea«, što se očituje u njegovu životu, njegovu rječniku, nazivanju stvari, njegovu ukusu malih interesa i malih utjecajnih borbi. Sve ovo stvara jednu masku, koja bolno sakriva svećenika i on ostaje u pozadini . . .

Ne imati u životu jednog pravog svećenika, nevolja je, koja se ne može izraziti. To je jedina bijeda, to je jedino siromaštvo u životu!

(Prema Essor ou déclin du clergé francais)

Dr Srećko Bošnjak

TEOLOG DANIÉLOU — O SLOBODI TEOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA

Moderna savjest, veli **Daniélou** (L. Osser. Rom. br. 53. od 5. III 1969), zahtijeva — **slobodu istraživanja.** On to govori kao veliki teolog. — I tvrdi da je **sloboda** teološkog istraživanja svojstvena i za područje teologije, jer je neokrnjiva u svim sferama intelektualnog rada.

Na području znanosti, teologija mora računati na progres profanih znanosti i nema prava da im osporava rezultate — dogmatskim imperativima, jer su znanosti autonomne na svome sektoru.

Dalje, izjavljuje Daniélou: **Objava,** koja je objekt teološke znanosti, proglašena je jedanput zauvijek, ali shvaćanje objave mora neprestano napredovati. Sve ovo uključuje mnoge opasnosti. Ali, iskustvo dokazuje da su opasnosti manje pogibeljne u teološkom istraživanju — od skleroze, koja bi nastupila, kad bi se to istraživanje zanemarilo.

Ovaj veliki isusovački teolog za sebe tvrdi: **»Ja sam uvjereni pristaša teološkog istraživanja. Radi njega sam i trpio zajedno s drugim osobama.** Spreman sam i još trpjeti, ako bude potrebno«. Ali, razborito ispovijeda pred čitavom kat. javnošću, preko vatikanskog poluslužbenog glasila: »Kad neki teolozi tvrde da danas, u Katoličkoj Crkvi, ne postoji sloboda istraživanja i traže jednu veću liberalizaciju kontrole koju vrši kompetentni crkveni akutoritet, **ja** na to **ne mogu dati moj pristanak«.**

Daniélou, kao jak teolog i poslušan sin Crkve, kaže: »Ako vjerujem u slobodu teološkog istraživanja, ipak sam uvjerenja da se ono mora vršiti unutar nekih granica. A te su granice one njezina samog objekta«.

6. — DISKRECIJA-OPREZNOST! Svećenik mora biti znati šutjeti, jer gubimo pouzdanje u onoga, koji je previše povjerljiv!

7. — ISTINA! Svećenik mora uvijek govoriti istinu! Isus je put, istina i život! On je rekao: ISTINA će vas osloboditi!

8. — SIROMAŠTVO! To je vrlo važno! Svećenik mora biti slobodan prema novcu! Da ne bude rob novca! Da osjeća posebni poticaj, koji će ga instinktivno tjerati prema majmanjima, prema siromasima!

9. — OSJEĆATI S CRKVOM! Da nikad ne govori o Crkvi lakoumno, površno, nepromišljeno. Kao da mu Crkva nije Majka! Sin, koji nelijepo govori o svojoj Majci, već je time osuđen!

Međutim, često jedan treći život znade zavladati i ljudskim i Božanskim životom u svećeniku. Svećenik postane čovjek »klerikalnog miliea«, što se očituje u njegovu životu, njegovu rječniku, nazivanju stvari, njegovu ukusu malih interesa i malih utjecajnih borbi. Sve ovo stvara jednu masku, koja bolno sakriva svećenika i on ostaje u pozadini...

Ne imati u životu jednog pravog svećenika, nevolja je, koja se ne može izraziti. To je jedina bijeda, to je jedino siromaštvo u životu!

(Prema Essor ou déclin du clergé francais)

Dr Srećko Bošnjak

TEOLOG DANIÉLOU — O SLOBODI TEOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA

Moderna savjest, veli **Daniélou** (L. Osser. Rom. br. 53. od 5. III 1969), zahtijeva — **slobodu istraživanja.** On to govori kao veliki teolog. — I tvrdi da je **sloboda** teološkog istraživanja svojstvena i za područje teologije, jer je neokrnjiva u svim sferama intelektualnog rada.

Na području znanosti, teologija mora računati na progres profanih znanosti i nema prava da im osporava rezultate — dogmatskim imperativima, jer su znanosti autonomne na svome sektoru.

Dalje, izjavljuje Daniélou: **Objava,** koja je objekt teološke znanosti, proglašena je jedanput zauvijek, ali shvaćanje objave mora neprestano napredovati. Sve ovo uključuje mnoge opasnosti. Ali, iskustvo dokazuje da su opasnosti manje pogibeljne u teološkom istraživanju — od skleroze, koja bi nastupila, kad bi se to istraživanje zanemarilo.

Ovaj veliki isusovački teolog za sebe tvrdi: **»Ja sam uvjereni pristaša teološkog istraživanja. Radi njega sam i trpio zajedno s drugim osobama.** Spreman sam i još trpjeti, ako bude potrebno«. Ali, razborito ispovijeda pred čitavom kat. javnošću, preko vatikanskog poluslužbenog glasila: »Kad neki teolozi tvrde da danas, u Katoličkoj Crkvi, ne postoji sloboda istraživanja i traže jednu veću liberalizaciju kontrole koju vrši kompetentni crkveni akutoritet, **ja** na to **ne mogu dati moj pristanak«.**

Daniélou, kao jak teolog i poslušan sin Crkve, kaže: »Ako vjerujem u slobodu teološkog istraživanja, ipak sam uvjerenja da se ono mora vršiti unutar nekih granica. A te su granice one njezina samog objekta«.

Sloboda u pozitivnim znanostima sastoji se u osporavanju jedne radne hipoteze, koja ne vodi računa o novim podacima, da je zamijeni s jednom drugom. Ali nije nikada osporavanje samih činjenica.

Tako se događa i za teologiju: njezina je zadaća osporavati **sliku** koju tvorim o Bogu, ili **način** kojim izražavam da kruh i vino postaju Tijelo i Krv Kristova. Ali kad samo istraživanje osporava samu opstojnost Boga ili stvarnost njegove **realne** prisutnosti, tad se pretvara u prah njegov objekt. A zadaća je Učiteljstva Crkve uprav taj: — sačuvati netaknut podatak Objave. I kad jedno preuzetno teološko istraživanje postavlja u diskusiju neki nauk Objave, Učiteljstvo ima — tvrdi Daniélou i pravo i dužnost osporiti mu autentičnost.

S druge strane, cilj je istraživanja kušati otvoriti-**nove putove**, a to ne može biti nego pomoću smiono pogibeljnih hipoteza sve dok jedna od njih ne pogodi ispravno rješenje. I samo onda zaslužuje saopćiti rezultate. I u teološkoj znanosti različitog su reda istraživanje specijalista i saopćavanja rezultata masi. Hijerarhija mora i ovdje bdjeti da se ne proširi nekažnjeno nikakva hipoteza, jer bi samo prouzrokovala metež. Upravo zato je savršena zakonita kontrola Hijerarhije u izdavanju teoloških djela.

U današnjoj situaciji, poslije II Vatikanskog Sabora nepripustljivo je tvrditi da auktoritet Crkve paralizira autentično teološko istraživanje i priječi proširenje njegovih vrijednih rezultata. Ta je tvrdnja — neistinita! **Hijerarhija** samo to čini — i to s oprezom — **da osuđuje** mišljenja koja mijenjaju — podatak vjere, i protivi se širenju spornih mišljenja, koja lansiraju, često na laku ruku, neki teolozi kojima je više od časovite mode nego do stvarnog napretka vjere. U svemu tome Hijerarhija vrši svoju strogu dužnost — braneći Božji narod od onih koji ruše njegovu vjeru.

Daniélou, kao vjeran i poslušan teolog Crkve, veli: »Imam pravo uznemiriti se, kada s prividnošću da brane zakonitu slobodu istraživanja, **zastrašuju** Hijerarhiju da je spriječe, vršiti svoju dužnost **bdjenja,** kvalificirajući kao **represiju** bilo koju njezinu intervenciju da osudi neki nauk ili zapriječi širenje nekog djela. Manevar je spretan, jer svi znamo magičnu snagu koju danas ima riječ — represija kojoj se utječu oni koji Hijerarhiju zastrašuju. Upotreba ovog slogana paralizira svaku državnu intervenciju u Univerzama. Kad bi zavladala i u odnosu teologa istražitelja i Hijerarhije, paralizirala bi svako vršenje auktoriteta u Crkvi.

Istina je velika i neosporna: Ne može se bez auktoriteta! Kad slabi onaj zakoniti, drugi odmah zauzimlju njegovo mjesto. **Daniélou** umno zaključuje: Neke male grupe, koje nas zasiplju svojim tiranskim parolama, služeći se moćnim sredstvima propagande, nastoje nas uvjeriti da predstavljaju sadašnje autentično teološko istraživanje, a nijesu nego samo njegova — **karikatura.** Zakoniti auktoritet najbolja je garancija autentične slobode protiv pristranih presija. Stoga: Oprijeti se slabljenju ovog auktoriteta znači ostati vjerni autentičnom religioznom istraživanju protiv svemu što je njegova deformacija.

Fra Krsto Kržanić

IZ LAJIČKIH USTA
(Problem pastve u neboderskim naseljima)

Nije to moja ideja. Čuo sam je iz lajičkih usta.

Razgovarao sam sa jednim, starijim, zagrebačkim intelektualcem, praktičnim katolikom.

Dobila mu je, udata, kći novi stan na periferiji Zagreba. U jednoj ogromnoj stambenoj novogradnji: možda dosada najvećoj u Zagrebu. U kućetini ima 300 stanova. A stanara? Ima ih, svakako, više nego što su negda brojile naše prosječne seoske župe. Od toga će biti, — računao je on, — najmanje pet stotina djece. A to je samo početak. Novi neboderi već niču unaokolo. I nicat će sve više. Opet s hiljadama, gradskih, stanovnika: katolika najviše.

Kako da Crkva, da duhovna pastva, nađu put do toga svijeta? Kako da ga pastoriziraju? Župa su i župska crkva, za gradska shvaćanja predaleko. Nitko tih ljudi, te djece, ne okupi u župskoj crkvi! Ni na zajedničku vjersku pouku, a kamo li na onu individualnu. A danas je i ta potrebna. Bez nje nema ništa. Svaki taj građanin, svaki taj mladić i djevojka, svaki dječak i djevojčica, imaju svoje probleme.

Na stare se načine ne da tu puno učiniti, pa ni da su župnik i kapelan najrevniji i najneumorniji.

Njemu izgleda, da nema druge, nego Crkvu dovesti, još bliže, k tim ljudima: direktno je ubaciti, useliti, među njih. Mora netko od Crkve biti s njima: među njima stanovati.

On je to i konkretizirao. Treba da i jedan svećenik kupi ili, barem, iznajmi stan u toj kući. Etažni stan. I časne sestre isto tako. Pa da taj svoj stan, i izvana, markiraju kao pastoralnu postaju: nekim natpisom. Da ljudi odmah vide, koga imaju u blizini i kamo treba da se obraćaju u svojim duhovnim potrebama. Da ih svaki čas mogu lako naći. I da mogu, odmah tu, na licu mjesta, — barem jednim dijelom, — udovoljiti svojim vjerskim dužnostima. I slušati misu. I ispovijediti se. I dobiti, — djeca i omladina, a po potrebi i odrasli, — i katehetsku ili prebračnu pouku. Svakoga bi čovjeka i ženu, svako dijete, oko sebe ti crkveni ljudi lično poznavali. Sa svakim bračnim parom, sa svakom obitelji, mogli bi podržavati društvene i susjedske veze. Apostolske, dakako: po svom bitnom karakteru. Ali i one karitativno-socijalne. A informacije bi crpli iz prve ruke: iz neposrednog opažanja. Pastoralna evidencija i kontrola mogla bi biti, relativno, savršena. Onako nekako, kako je to na malim seoskim župicama, gdje svatko svakoga poznaje.

Čudio sam se, dok sam ga slušao. Kako je sve to realno! Kako je dobro uočio problem! I kako mu je našao, — ili, u najmanju ruku, naslutio, — rješenje, koje je, zapravo, jedino moguće!

Odmah su mi pale na pamet jadikovke naših sarajevskih župnika na praktičnu bespomoćnost njihove pastve u onim, neboderskim, naseljima na Grbavici i drugdje. A sjetio sam se odmah i nekih ideja sa katoličkog zapada: prijedloga (iz Francuske), da se duhovna pastva, osobito ona u industrijskim krajevima, koncentrira u velikim svećeničkim zajednicama, s ekskurencijom, i učini tako ekipnom i pokretnom; pokušaja i eksperimenata (u Sjedinjenim Državama), da se vjernici pastoralno okupljaju po profesijama, afinitetima, izobrazbi, dobi, u zasebne skupine, »župe«, slobodne i neteritorijalne.

Problem je zapravo u svim tim slučajevima isti, i ako je zahvaćen i promatran sa raznih stanovišta; i ako su rješenja, koja mu nalaze, kojiput pomalo i jednostrana.

Meni se, na primjer, ne sviđa američka ideja, da se vjernici, mjesto po teritoriju okupljaju po staležima, dobi, inteligenciji, sumišljeništvu i duhovnim simpatijama. Praktično je neprovodiva: osim da napustimo hijerarhijski princip i svećeničko vodstvo crkvene zajednice: tko bi tolikim, heterogenim, skupinama osigurao svećenika i duhovnog vođu! Po ljudsku, brzo bi se to izrodilo u »karizmatičko« sektarstvo i u religioznu anarhiju. A idealno to ne bi bilo ni sa socijalno-društvenog gledišta. Ne smijemo stvarati novih »klasa«, nove oligarhije, nove »aristokracije«: ni one intelektualne. Sa evanđeoskog i kršćanskog, dakako, još manje. Nikada kroz povijest nije Crkva, u svom liturgijsko-pastoralnom životu, okupljala vjernika po staležima; naprotiv, ona je, iz načela i programatski, uvijek pred Bogom držala skupa i »velike« i »male« i inteligentne i neinteligentne. Sve su te razlike među ljudima previše sitne, kad oni stoje pred Bogom. Ono, što im svima treba, — milost i otkupljenje, — to ne dolazi od ljudske pameti, nego iz srca, prosvijetljena vjerom i poučena Duhom Svetim. »Svi ste vi braća«, govorio nam je Krist (Mat. 23, 8.). A Apostol upravo s emfazom ističe, da među kršćanima nema ni roba ni slobodnjaka, ni Grka ni barbarina, ni muža ni žene (Rim. 10, 12.; 1. Kor. 12, 13.; Gal. 3, 28.; Kol. 3, 11.). Kršćanstvo je religija zajedništva i bratstva sviju, koji su djeca Božja. Ako u njemu treba rasťavljati staleže i davati im poseban odgoj i pouku, to smije biti samo u neoficijelnim formama vjerske aktivnosti; ne u oficijelnima i bitnima.

No stoga za što pogodnije teritorijalno okupljanje vjernika govore svi momenti: i nadnaravni i naravni: To je naprosto pastoralni imperativ vremena. I tu se duhovna pastva apsolutno mora prilagođivati novim socijalnim pojavama i prilikama: konkretno sve većoj seobi ljudi u gradove i novom sistemu nastambi: u gusto zbijenim, mautskim, naseljima.

S te je strane sugestija ovoga katoličkog lajika potpuno na mjestu. I dobro nam je došla. Drugoga načina odista nema. Valja pastvu i svećenika približiti tim masama vjernika na okupu. I lokalno, i društveno.

O pojedinostima se, dakako, može raspravljati. A valja računati i sa faktičnim mogućnostima. I materijalnima, i personalnima. Jedva da ćemo mi ikada imati toliko svećenika, da bismo mogli po jednoga smjestiti u svaku veću skupinu gustih i velikih gradskih naselja: u svaki grozd nebodera i stambenih »kasarni«. Ali ugušćivati moramo svoje pastoralne postaje to više, što se radi o većim aglomeracijama kuća i ljudi. A u koliko na sve takve točke ne možemo dovesti svećenika, mogli bismo dovesti sestre. Sa specifičnom zadaćom, da ispomažu u duhovnoj pastvi i da drže kontakte sa vjernicima na svome terenu, u svojoj okolici.

Možda bismo, za početak, mogli baš na to obratiti pažnju. O apostolatu redovnica puno se danas govori i piše, ali, — budimo iskreni, — praktično smo dosada na tom polju učinili vrlo malo. I gdje ima ženskih samostana i zajednica, makar i onih manjih, župskih, malo gdje su se sestre uspjele aktivnije ukopčati u vjersko-moralni život svoje okolice i svojih susjeda. Prodaju možda svojim susjedima mlijeko, odu im na televiziju, ali da bi vodile o njima sustavnu pastoralnu evidenciju, — barem kao epskozitura i informa-

tivni organ župe, — i po planu radile na formiranju njihova vjersko-obiteljskog života i pomagale im u odgoju djece, toga skoro nigdje nema. A moglo bi biti: na mnogim mjestima. Tko im brani, da to rade? Diskretno, to se zna, i iz izrazito nadnaravnih motiva.

Na ništa, valjalo bi o ovome razgovarati. Prvotno između klera i redovnica, a na inicijativu i uz posredovanje viših crkvenih vlasti. I započeti bi trebalo. Skromno, ali i odlučno. Svi, eto, — i lajički vjernici, — vide, da je tomu došlo vrijeme. I jest!

Č.

CRKVA I MODERNI ČOVJEK

Čovjek je uvijek jedan te isti. Zašto baš trebamo govoriti o nekom modernom čovjeku? U čemu se sastoji razlika današnjih ljudi i pred izvjesno vrijeme? Značenje termina je u tom što zbog nastale promjene u svijetu današnji ljudi imaju nove položaje, nove poglede, želje, težnje i tolike nove stvari.

Promatrajući čovjeka u novom svijetu i novim povijesnim uvjetima ponetko pomišlja da Crkva nije više u stanju dati svijetu nikakve novosti. Društveni napredak predstavlja se više u čisto ljudskom pogledu nego u čisto religioznom. Da su slijedili Crkvu, ne bi, kažu, postigli današnji napredak.

Čovjek i napredak

U odnosu na shvaćanje ljudskog napretka ima danas dosta dvoličnosti i nejasnih i neiskristaliziranih stavova i tumačenja. Sigurno mi danas gledamo na svijet u mnogočemu drukčije nego se nekoć gledalo. Ipak, moramo se sjetiti da čovjekova veličina nije samo u tome da zavlada svijetom. Često se pretpostavlja da je čovjek tim napredniji što više podloži svojoj volji i svojim ciljevima i interesima stvari u svijetu.

U odnosu na ovo postavljamo pitanje, da li je čovjek doista stupio u dodir sa svijetom u svojem punom dostojanstvu ili je tom prigodom izgubio nešto od svoje osobne veličine?

Crkva nije nikada priječila čovjeku da bude ono što jest i što treba da bude. Prije svega, Bog tako hoće, a u drugom redu, još nismo otkrili potpuno što znači princip iz sv. Pisma da je pojedinac, konkretni čovjek, stvoren na sliku i priliku Božju. Čovjek nosi u sebi bogatstvo X. Ovo je točka gdje se razilaze Crkva i moderni ljudi. Crkva promatra veličinu čovjeka u odnosu prema Bogu, a moderni ljudi često puta šute i ne žele govoriti o tom odnosu, a poneki ideološki pravci čak gledaju u religiji degradaciju čovjeka.

Današnji čovjek postoji jednako kao i onaj pred sto godina, ali između današnjih ljudi i onih pred sto godina ima dosta razlika.

Kako se čovjek sastoji od tijela i duše, tako isto Crkva priznaje opstojnost dviju stvarnosti: ona duhovna, koju zovemo religiozna i ona društvena, koju možemo nazvati moderni čovjek. Opstoji Crkva i Država.

Čovjek u svojem životu mora uskladiti dobra obaju društava. Pitanje je da li mora dati veću važnost jednoj ili drugoj strani? Zastupamo mišljenje da je organiziranje života bez Boga ustvari organiziranje protiv samog čovjeka. »Ekskluzivni humanizam je neljudski« (Lubac).

tivni organ župe, — i po planu radile na formiranju njihova vjersko-obiteljskog života i pomagale im u odgoju djece, toga skoro nigdje nema. A moglo bi biti: na mnogim mjestima. Tko im brani, da to rade? Diskretno, to se zna, i iz izrazito nadnaravnih motiva.

Na ništa, valjalo bi o ovome razgovarati. Prvotno između klera i redovnica, a na inicijativu i uz posredovanje viših crkvenih vlasti. I započeti bi trebalo. Skromno, ali i odlučno. Svi, eto, — i lajički vjernici, — vide, da je tomu došlo vrijeme. I jest!

Č.

CRKVA I MODERNI ČOVJEK

Čovjek je uvijek jedan te isti. Zašto baš trebamo govoriti o nekom modernom čovjeku? U čemu se sastoji razlika današnjih ljudi i pred izvjesno vrijeme? Značenje termina je u tom što zbog nastale promjene u svijetu današnji ljudi imaju nove položaje, nove poglede, želje, težnje i tolike nove stvari.

Promatrajući čovjeka u novom svijetu i novim povijesnim uvjetima ponetko pomišlja da Crkva nije više u stanju dati svijetu nikakve novosti. Društveni napredak predstavlja se više u čisto ljudskom pogledu nego u čisto religioznom. Da su slijedili Crkvu, ne bi, kažu, postigli današnji napredak.

Čovjek i napredak

U odnosu na shvaćanje ljudskog napretka ima danas dosta dvoličnosti i nejasnih i neiskristaliziranih stavova i tumačenja. Sigurno mi danas gledamo na svijet u mnogočemu drukčije nego se nekoć gledalo. Ipak, moramo se sjetiti da čovjekova veličina nije samo u tome da zavlada svijetom. Često se pretpostavlja da je čovjek tim napredniji što više podloži svojoj volji i svojim ciljevima i interesima stvari u svijetu.

U odnosu na ovo postavljamo pitanje, da li je čovjek doista stupio u dodir sa svijetom u svojem punom dostojanstvu ili je tom prigodom izgubio nešto od svoje osobne veličine?

Crkva nije nikada priječila čovjeku da bude ono što jest i što treba da bude. Prije svega, Bog tako hoće, a u drugom redu, još nismo otkrili potpuno što znači princip iz sv. Pisma da je pojedinac, konkretni čovjek, stvoren na sliku i priliku Božju. Čovjek nosi u sebi bogatstvo X. Ovo je točka gdje se razilaze Crkva i moderni ljudi. Crkva promatra veličinu čovjeka u odnosu prema Bogu, a moderni ljudi često puta šute i ne žele govoriti o tom odnosu, a poneki ideološki pravci čak gledaju u religiji degradaciju čovjeka.

Današnji čovjek postoji jednako kao i onaj pred sto godina, ali između današnjih ljudi i onih pred sto godina ima dosta razlika.

Kako se čovjek sastoji od tijela i duše, tako isto Crkva priznaje opstojnost dviju stvarnosti: ona duhovna, koju zovemo religiozna i ona društvena, koju možemo nazvati moderni čovjek. Opstoji Crkva i Država.

Čovjek u svojem životu mora uskladiti dobra obaju društava. Pitanje je da li mora dati veću važnost jednoj ili drugoj strani? Zastupamo mišljenje da je organiziranje života bez Boga ustvari organiziranje protiv samog čovjeka. »Ekskluzivni humanizam je neljudski« (Lubac).

Nema pravog humanizma ako nije otvoren prema Apsolutnom, u priznanju jednog poziva koji daje pravi pojam ljudskog života. Ne samo da čovjek nije zadnja norma vrijednosti nego on se niti ne ostvaruje nego nadilazeći samoga sebe.« (Enc. Popul. progress. n. 42).

Religija ateizma

Postoje ljudi koji izjavljuju da s religijom nemaju ništa, osim, možda, da je nište malo po malo. Te ljude nazivamo bezbošcima, ateistima. Često puta danas za bezbošce ateizam znači jednu stvar, a za nas drugu. To je, ustvari, česta pojava i uzrok neslaganja među ljudima. Ne shvaćamo se. Oni prema našem mišljenju i uvjerenju niječu najveću i glavnu stvarnost, a oni kažu da je Bog nešto suviše. Interesira ih samo čovjek. Suviše, današnji bezbošci gledaju na Boga kao na sredstvo koje je služilo nekadašnjoj vlasti. Vjeru u transcedentnog Boga smatraju opijumom narodnih masa. Napadaju Crkvu da je bila vezana uz zemaljsku vlast, koja je često puta izdala povjerenje podložnika.

Jedna od osnovnih tvrdnji ateista jest: mi nećemo religiju, nego hoćemo stvoriti novo zemaljsko društvo, blagostanje, prosperitet, komoditet, miran i udoban život.

Isključivši naše neslaganje s njima u vjerskom pitanju, sve ostalo nam je zajedničko. Ali razlika je u vrednovanju ovog zajedničkog cilja. Za njih je to konačni cilj, a za nas tek jedan osnovni. Osim za napredni zemaljski život i društvo, mi radimo za jedan kršćanski u sadašnjosti i božanski u budućnosti.

Dijalog i perspektive

U dijalogu s današnjim čovjekom događa se to da imamo iste riječi s različitim značenjem.

Današnji čovjek iznosi slabosti Crkve i to je za njega njezino lice. A ako stvar okrenemo malo drukčije, vidjet ćemo je sasvim drukčiju i plodniju. Socijalna povijest Evrope uglavnom govori u prilog Crkve.

Škole, univerze, bolnice, banke za siromahe, prihvatilišta za starce i djecu, sve su to djela što su ih ostvarili crkveni ljudi. (Poznata je činjenica da je srednjovjekovnim radnicima bilo zabranjeno nositi grimizna odijela. Radnik nije bio proleter nego dobro situiran čovjek).

Suvremena afrička stvarnost govori također u prilog Crkve. Izbacite njezine institucije iz centralne Afrike, vratit ćete Afriku u kameno doba.

Da li su sve negativne pojave iz povijesti krivnje same Crkve? Što su civili radili? Što su to carska, kraljevska i plemićka vlast? Mi ne osuđujemo nikoga i ne želimo polemizirati s mrtvima. Neka se svak brine za svoje u svojem djelokrugu!

Ipak bismo mogli nešto naučiti od povijesti, za koju kažu da je učiteljica života.

Da li su danas ljudi bez vjere sretniji nego nekoć? Ako danas izbacimo religiju, počinit ćemo istu pogrešku što su je nekoć počinjali kad su govorili previše ili samo o njoj. Sada kad govore samo o čovjeku, to je ista stvar, jedino gledana s druge strane. Kad svrše ljudske stvari, svršava sve.

Zašto danas mladi ljudi toliko zabrinjavaju? Upravo zato jer nisu navikli misliti.

Crkva potpomaže svaki ljudski napredak. Ona kaže: Svaka ljudska istina jest od Boga. Bog je autor i naravnog i svrhunaravnog reda. Stvorio je čovjeka da unese u kozmos novo bogatstvo, stvarnost duha i milosti. U Božjem promislu napredak je poželjan i on je pokretač svega stvorenoga. Sve što čovjek pronađe za svoj napredak, olakšanje života, to je dobro i pohvalno i moralno. Ali Crkva posebno naglašava da progres nije samo plod inteligencije nego i **dobrote.** Ovdje vidimo pogrešku onih koji hoće napredak bez Boga. Mjera dobrote je neizmjerni i predobri Bog. Ako je sam čovjek mjera dobrote, onda je to, prema nama, jako ograničeno i malo. Napredak je ograničen na samo izvjesna ograničena područja. Ovdje vidimo da Crkva više cijeni čovjeka nego ijedna druga ljudska zajednica. Ovu istinu ćemo dokazati jedino Kristovim receptom, »neka vide naša dobra djela!«

Stanko ANIĆ prema A. Grion-u O. P.

TKO JE PRED BOGOM VEĆI?

(Molitelji i pokornici po samostanima)

Sve su mi se ove refleksije posve spontano nametnule.

Toliko se danas govori o »posavremenjenju« svega u Crkvi. Pa i o »posavremenjenju« redovničkog i samostanskog života. A svuda oko sebe nailaziš i na praktične pokušaje primjene toga redovničkog »posavremenjenja«. Na redovnike u svjetovnom civilu, za koje ti, istom iza kako si se s njima izrukovao, moraju kazati: »To je fratar!« Na redovnike s, vječnom, cigaretom u zubima. Na redovnike, za koje se jadne predstojnice po samostanima na sve moguće načine dovijaju, kako bi ih se, diplomatski, oslobodile kao ispovjednika, ekshortatora, vođa duhovnih vježbi. Svačemu će ih naučiti njihove sestre, a najviše »slobodi savjesti« i neposluhu.

A ova moja dvojica iz članka nijesu nimalo »savremena«. Pravi su »starinski fratri«. A samo je slučaj, da su obadvojica kapucini. I to kapucini-lajici: samostanska sirotinja i »plebs«.

Jedan je misionar u Braziliji. I Talijan je podrijetlom. Ali do zadnjega rata njegovi su živjeli u Dubrovniku, pa se je i on bio napola pohrvatio. I javio se, kao pobožan mladić, u kapucine. U dubrovačkom je, kapucinskom samostanu i dočekao konac rata. I zidao ga je: još je u svijetu bio zidar po zanimanju. Iza rata je prešao u mletačku, kapucinsku, provinciju, a kad su iz Brazilije tražili misionara, javio se i on. Sada je već starac, šezdesetgodišnjak, s ogromnom bijelom bradom. U habitu je i sandalama, to se zna. U njima je i putovao.

Pustili su ga, da još jednom u životu vidi bolesnu sestru, staricu, koja je ostala u Dubrovniku. U samostanu je stanovao, a sestru bi pohađao: svaki dan.

Viđao sam ga i ja tih dana. I sretao se s njim. Najviše u crkvi i oko crkve. Po vas dan bi bio u njoj. Molio se. Klečao na podu. Obilazio zavjetni oltar. Razgledao ju je i pregledao s vidljivom ljubavlju: svoju staru znanicu, »Gospu od Milosrđa«. A uvijek mi je izgledao naravan, veseo, nasmijan. I blagih je, vedrih, očiju bio. Otvoreno je gledao i u ljude i u svijet. Odmah se je i meni javio. I ministrirao bi mi. I ispovjedio bi se kod mene. Njemu nije nimalo smetalo, što sam ja »sekularac«.

Crkva potpomaže svaki ljudski napredak. Ona kaže: Svaka ljudska istina jest od Boga. Bog je autor i naravnog i svrhunaravnog reda. Stvorio je čovjeka da unese u kozmos novo bogatstvo, stvarnost duha i milosti. U Božjem promislu napredak je poželjan i on je pokretač svega stvorenoga. Sve što čovjek pronađe za svoj napredak, olakšanje života, to je dobro i pohvalno i moralno. Ali Crkva posebno naglašava da progres nije samo plod inteligencije nego i **dobrote**. Ovdje vidimo pogrešku onih koji hoće napredak bez Boga. Mjera dobrote je neizmjerni i predobri Bog. Ako je sam čovjek mjera dobrote, onda je to, prema nama, jako ograničeno i malo. Napredak je ograničen na samo izvjesna ograničena područja. Ovdje vidimo da Crkva više cijeni čovjeka nego ijedna druga ljudska zajednica. Ovu istinu ćemo dokazati jedino Kristovim receptom, »neka vide naša dobra djela!«

Stanko ANIĆ prema A. Grion-u O. P.

TKO JE PRED BOGOM VEĆI?

(Molitelji i pokornici po samostanima)

Sve su mi se ove refleksije posve spontano nametnule.

Toliko se danas govori o »posavremenjenju« svega u Crkvi. Pa i o »posavremenjenju« redovničkog i samostanskog života. A svuda oko sebe nailaziš i na praktične pokušaje primjene toga redovničkog »posavremenjenja«. Na redovnike u svjetovnom civilu, za koje ti, istom iza kako si se s njima izrukovao, moraju kazati: »To je fratar!« Na redovnike s, vječnom, cigaretom u zubima. Na redovnike, za koje se jadne predstojnice po samostanima na sve moguće načine dovijaju, kako bi ih se, diplomatski, oslobodile kao ispovjednika, ekshortatora, vođa duhovnih vježbi. Svačemu će ih naučiti njihove sestre, a najviše »slobodi savjesti« i neposluhu.

A ova moja dvojica iz članka nijesu nimalo »savremena«. Pravi su »starinski fratri«. A samo je slučaj, da su obadvojica kapucini. I to kapucini-lajici: samostanska sirotinja i »plebs«.

Jedan je misionar u Braziliji. I Talijan je podrijetlom. Ali do zadnjega rata njegovi su živjeli u Dubrovniku, pa se je i on bio napola pohrvatio. I javio se, kao pobožan mladić, u kapucine. U dubrovačkom je kapucinskom samostanu i dočekao konac rata. I zidao ga je: još je u svijetu bio zidar po zanimanju. Iza rata je prešao u mletačku, kapucinsku, provinciju, a kad su iz Brazilije tražili misionara, javio se i on. Sada je već starac, šezdesetgodišnjak, s ogromnom bijelom bradom. U habitu je i sandalama, to se zna. U njima je i putovao.

Pustili su ga, da još jednom u životu vidi bolesnu sestru, staricu, koja je ostala u Dubrovniku. U samostanu je stanovao, a sestru bi pohađao: svaki dan.

Viđao sam ga i ja tih dana. I sretao se s njim. Najviše u crkvi i oko crkve. Po vas dan bi bio u njoj. Molio se. Klečao na podu. Obilazio zavjetni oltar. Razgledao ju je i pregledao s vidljivom ljubavlju: svoju staru znanicu, »Gospu od Milosrđa«. A uvijek mi je izgledao naravan, veseo, nasmijan. I blagih je, vedrih, očiju bio. Otvoreno je gledao i u ljude i u svijet. Odmah se je i meni javio. I ministrirao bi mi. I ispovjedio bi se kod mene. Njemu nije nimalo smetalo, što sam ja »sekularac«.

I razgovarali smo koji put. Prilično je još govorio hrvatski, ali bi, kad mu ne bi odmah pao na jezik hrvatski izraz, ubacivao u razgovor i talijanske rečenice. A ja sam se opet, razgovarajući se s njim, vježbao u talijanskom, pa smo tako našu konverzaciju vodili u »žargonu ad hoc«.

Spominjao je i svoje »stare dane«. Osobito se hvalio godinama, što ih je bio proveo u Karlobagu. Izrijekom mi je rekao, da mu nigdje i nikada u životu nije bilo ljepše nego ondje. I motivirao je to značajnom i kratkom sentencijom: »Disciplina rigidissima, armonia perfetta!« Bila je u malom samostanu »stroga disciplina i savršena sloga«. Razumljivo: gdje ljudima potpuno vlada Bog i gdje oni potpuno vladaju sobom i svojim nižim strastima, tu moraju biti i jedan s drugim dobri: tu se moraju i ljubiti. Jer »Bog je ljubav!« (1. Iv. 4, 16.).

Bože, kako mi je to u onaj čas imponiralo! Vidiš, mislio sam u sebi, u čemu je taj — onda još mlad — čovjek uživao; u čemu je nalazio svoju najveću radost! U samozataji i u bratskoj ljubavi. U ljudima, koji su se bili posve oteli svijetu, a predali Bogu, pa zato bili i mirni i dobri.

»E, to je pravi redovnik!« kazao sam sâm sebi. On je razumio duh sv. Franje. Onu Franjinu čudnu, paradoksalnu, radost u siromaštvu, oskudici, strogoći, ali zaslađenu »mirom i dobrom«: »Pax et bonum!« Ovakovu jednu, kao što je ovaj laik ovdje, i poklanjao je sv. Franjo, dok je bio živ, svoje povjerenje i očitovao mu svoje najtajnije misli, najintimnije osjećaje. I tumačio mu, »bratu Leonu, Božjoj ovčici«, svoju teoriju o »savršenoj radosti«: o »gioia perfetta«, o »perfecta laetitia«.

Iza nekoliko dana Talijan je, fra Bernardin, otputovao. Stara je njegova sestra htjela da ga isprati na autobusni kolodvor. Nije joj dao. »Šta bi svijet rekao!« On je svoje bratsko-sestrinske razgovore s njom vodio samo u kući, između četiri zida. Kao sv. Benedikt u Monte Cassino, sa svojom svetom sestrom Skolastikom.

Drugi je moj poznanik poznat, sigurno, i mnogima drugima od čitatelja »Službe Božje«. To je kapucinski brat-laik fra Anto sa Rijeke.

I njega odavna poznajem. Ima možda i četrdeset, i više, godina kako je, još mlad, obilazio po svim našim krajevima, kupeći priloge i milostinju za novi kapucinski samostan »Gospe od Milosrđa« u Dubrovniku, koji je tada bio u gradnji, a danas i ja u njemu stanujem. I kroz Sarajevo je fra Anto tada naišao. I u sarajevsku se je Nadbiskupiju navratio. I meni je potkučio svoju sabirnu knjigu. Bio sam tada tajnik — ili kancelar — u sarajevskoj nadbiskupskoj kuriji. Dobar mi se je i skroman učinio i tada, i ako se je bavio nesimpatičnim, prosjačkim, poslom. Ali prosjački mu je i Red.

A onda sam ga, iza dugo, dugo godina, opet vidio. G. 1958. i 1959. Na Rijeci. U sakristiji Skrivanićeve bazilike »Naše gospe Lurdske«. Nijesam ga, prve godine, ni prepoznao. A ni on mene. Previše je bilo, kroz tridesetak godina, napadalo inja po mojoj glavi, a po njegovu licu bora. No, kad mi je, kao sakristan, poturio iza mise knjigu, da se u nju potpišem, i iza toga u njoj pročitao moje ime, odmah se je sjetio našega susreta u Sarajevu. I bilo mu je drago. Rekao mi je, i koliko sam mu tada bio dao dinara. I meni je bilo drago. S dubokim počitanjem i simpatijom gledao sam na toga priprostoga sina naše kršne dalmatinske Zagore. Bio je tako iskreno ponizan, prijazan, uslužan, blag, ponizan.

Jesenas sam ga opet vidio. Iza skoro deset godina. Opet na prolazu kroz Rijeku. Opet u sakristiji. Stari fra Anto. Nema na njemu nikakva »posavremenjenja«. Brada na njemu kao i prije. Mršav kao i prije. Objesio se na njemu stari, izlizani, habit kao i prije. Sandale mu na nogama kao i prije. S dugom krunicom u ruci kupi po crkvi milostinju kao i prije. Lice mu od onoga svijeta kao i prije. Ne izgleda toliko ni star — nije još jako posijedio — koliko izgleda suh, ubog, ponizan i nevin. Samo, vidi se, da je sada još bliže Bogu, nego pred deset, i četrdeset, godina. Pogrbio se. Noge ga izdaju. Teško mu pokleknuti. Ne može više onoliko klečati kao nekada. Ali se opet polako spusti na klecalo pred Propelom u sakristiji i moli se, sklopljenih očiju, kao u ekstazi. Kao da je i on, poput sv. Franje na Alvernu, došao pred Propetoga, da se s njim izgrli. Šteta, što ga nitko nije uzeo za model slici sv. Franje! Savršeno bi odgovarao. Mora da je sv. Franjo bio baš nekako ovakav.

A opet naš fra Anto, i ovako »nesavremen«, služi i Bogu, i Lurdskoj Gospi, i svome kapucinskom Redu, bolje možda od sve svoje redovničke subraće. Ne mogu ga se njegove starješine da dosta nahvale. Dva je njihova samostana taj ubogi laik pomogao izgraditi, svojom poniznom »proševinom«. A u crkvi i u samostanu na Rijeci, otkako je ondje, on je pravi »ministar«. Više je od gvardijana. Sve mu je u rukama. I crkva, i sakristija, i milostinja, i »mise«, i toliki svećenici, što se navrate u crkvu, da mise, ili u samostan, da prenoće. On im svima posluži. On ih sve zadovolji. Tiho, blago, bez nervoze. Naučio je pomalo i njemački, i engleski, i francuski, i talijanski: toliko, da se ne boji ni »turista«. Jer, tko je Božji, on je i ljudski. Autentično ljudski. U stilu otkupljenog čovještva. Nije sv. Pavao badava rekao, da je pobožnost za sve dobra: »Pietas autem ad omnia utilis est!« (1. Tim. 4, 8.).

Nego, ja ovdje ne mislim toliko na organizacijske kapitale. Ja mislim prvotno na one nadnaravne i moralne.

Obojica ovih kapucinskih bradonja niti su mudri niti su savremeni po kriterijima danas toliko razvikanoga »aggiornamenta« u Crkvi. Svi će ih vrući i mladi »progresisti« proglasiti do kraja zaostalima, nazadnima, »konzervativnima«. A meni su se ipak nametnuli kao veličine. A nametnuli su se, ja mislim, i mnogima drugima. Barem od onih, koji dolaze u crkvu. Nijesam opazio, da se itko podruguje ili podsmijeva starom fra Anti, kad kupi po crkvi milostinju sa krunicom u ruci. Ne bih rekao, ni da ga itko, iole pametan i plemenit, a vidi ga, smatra manjim od sebe. Smatra ga većim. I gleda u ono njegovo oduhovljeno lice, mrtvo za ovaj svijet, s tihim, dubokim, strahopočitanjem. Naslućuje iza njega nadmoć i veličinu duše. Viši mu se jedan svijet iz njega objavljuje: Bog mu se iz njega javlja. Smatra ga dobrotvorom i svojim i svijeta i Crkve. Gleda u njemu branitelja pred Božjom pravdom. »Hic est fratrum amator et populi Israel; hic est, qui multum orat pro populo et universa sancta civitate« (2. Mak. 15, 14.).

Trebalo bi, čini mi se, baš ovu dvojicu izvesti na pozornicu: pred ljude, koji odlučuju o »posavremenjenju« i »adaptaciji« redovničkog života. I konfrontirati ih sa nagizdanim redovnicima u civilu. Samo tako bi rasprava o ovom problemu bila realna i plodna.

Tko je od njih veći? Pred Bogom veći! Tko je Crkvi i kršćanstvu na veću čast? Tko više doprinosi izgradnji Kraljevstva Božjega? Tko više daje dušama i čovječanstvu?

Mislim, da bismo onda mnoge teze korigirali. I mnoge stvari iz crkvenog, pa i iz samostanskog, života rješavali puno ozbiljnije i puno opreznije. Manje površno. A više u duhu Evanđelja. I više u duhu svetaca.

Na koncu, bez svetaca nikada nije bilo u Crkvi reforme. Ne može je biti ni danas: ni u pokoncilsko vrijeme. A svece bi nam — i, a to je isto, molitelje i pokornike — u prvom redu morali odgojiti — samostani. Odgojiti i izmoliti!

Dr Č. Č.

»NEKAJ KAZUSOV«

U »Cerkev v sedanjem svetu« — leto 3, br. 3—4, 1969. u Ljubljani tiskan je članak »Spovednik in problem kontracepcije — po izidu »Humanae vitae«. Napisao ga je Štefan Steiner. U članku zauzima posebnu važnost točka 4. »Nekaj kazusov« u kojima je pisac pokušao riješiti nekoliko praktičnih kazusa iz kontracepcije.

Upozoren sam od jednog svećenika na taj članak, na te kazuse, i zamoljen sam da dadem svoje mišljenje na rješenje tih kazusa, jer mu se čini da je rješenje odveć progresivno.

Isti me je svećenik obavijestio, kako je čuo da se ni biskupski Ordinarijat u Ljubljani nije suglasio s takvim rješenjem, pače je i protestirao. Sreća da je i samo uredništvo na koncu članka izjavilo: **»Svoja izvajanja avtor podreja naknadnim odločitvam cerkvenega učiteljstva.«**

Kako su kazusi, a posebno onaj pod **e**, vrlo aktualni za praksu ispovijedanja, smatram se ponukanim, a nekako i dužnim, da dadem svoje mišljenje, a i obrazloženje.

Najprije donosim cijeli tekst na slovenskom jeziku. Mi hrvatski svećenici razumjet ćemo, ako ne svaku riječ, a ono barem suštinu svakoga kazusa. Iza izloženih kazusa dat ću mišljenje na svaki kazus — po označenim u njima slovima.

»Nekaj kazusov«

a) — Žena vpraša pri spovedi, se sme v zakonskem dejanju sodelovati, ko njen mož uporablja kontracepcijsko sredstvo. Sama se s to uporabo ne strinja. Če je zadosten razlog, npr. zakonsko soglasje, sme žena pri kontracepcijskem dejanju moža sodelovati. Problem nam rešijo načela o materialnem sodelovanju pri slabem. Sme celo prositi za »debitum coniugale«. Zavetnik spovednikov, sv. Alfonz Lig. uči: »Verjetneje je, da žena ne samo sme, ampak celo mora sodelovati. Razlog za to je pravica tistega, ki tak zakonski odnos zahteva, do zakonskega dejanja kot takega. Dejanja mu zakonec ne sme odreči zaradi pravičnosti. Jasno je, da zaradi takih zakonskih odnosov žena ne sodeluje pri grehu« (Theol. moralis VI, cap. 11, n. 947). Isto velja za moža, čigar žena uporablja kontracepcijska sredstva. Nadložni zakonec si je dolžan po pameti prizadevati, da soproga odvrne od kontracepcijske dejavnosti, posebno če je le-ta izrazito egoistična. Ne bi bilo pametno, če bi nedložni zakonec s svojo pasivnostjo pri zakonskem dejanju hotel drugoga odvrniti od kontracepcijskega ravnanja.

Problem postane težji, če zakonec zahteva od sozakonca, naj le-ta uporablja kontracepcijska sredstva. Če so zelo važni razlogi, npr. utemeljena bojazen, da bi sicer zahtevajoči zakonec grešil s prešu-

Mislim, da bismo onda mnoge teze korigirali. I mnoge stvari iz crkvenog, pa i iz samostanskog, života rješavali puno ozbiljnije i puno opreznije. Manje površno. A više u duhu Evanđelja. I više u duhu svetaca.

Na koncu, bez svetaca nikada nije bilo u Crkvi reforme. Ne može je biti ni danas: ni u pokoncilsko vrijeme. A svece bi nam — i, a tô je isto, molitelje i pokornike — u prvom redu morali odgojiti — samostani. Odgojiti i izmoliti!

Dr Č. Č.

»NEKAJ KAZUSOV«

U »Cerkev v sedanjem svetu« — leto 3, br. 3—4, 1969. u Ljubljani tiskan je članak »Spovednik in problem kontracepcije — po izidu »Humanae vitae«. Napisao ga je Štefan Steiner. U članku zauzima posebnu važnost točka 4. »Nekaj kazusov« u kojima je pisac pokušao riješiti nekoliko praktičnih kazusa iz kontracepcije.

Upozoren sam od jednog svećenika na taj članak, na te kazuse, i zamoljen sam da dadem svoje mišljenje na rješenje tih kazusa, jer mu se čini da je rješenje odveć progresivno.

Isti me je svećenik obavijestio, kako je čuo da se ni biskupski Ordinarijat u Ljubljani nije suglasio s takvim rješenjem, pače je i protestirao. Sreća da je i samo uredništvo na koncu članka izjavilo: **»Svoja izvajanja avtor podreja naknadnim odločitvam cerkvenega učiteljstva.«**

Kako su kazusi, a posebno onaj pod **e,** vrlo aktualni za praksu ispovijedanja, smatram se ponukanim, a nekako i dužnim, da dadem svoje mišljenje, a i obrazloženje.

Najprije donosim cijeli tekst na slovenskom jeziku. Mi hrvatski svećenici razumjet ćemo, ako ne svaku riječ, a ono barem suštinu svakoga kazusa. Iza izloženih kazusa dat ću mišljenje na svaki kazus — po označenim u njima slovima.

»Nekaj kazusov«

a) — Žena vpraša pri spovedi, se sme v zakonskem dejanju sodelovati, ko njen mož uporablja kontracepcijsko sredstvo. Sama se s to uporabo ne strinja. Če je zadosten razlog, npr. zakonsko soglasje, sme žena pri kontracepcijskem dejanju moža sodelovati. Problem nam rešijo načela o materialnem sodelovanju pri slabem. Sme celo prositi za »debitum coniugale«. Zavetnik spovednikov, sv. Alfonz Lig. uči: »Verjetneje je, da žena ne samo sme, ampak celo mora sodelovati. Razlog za to je pravica tistega, ki tak zakonski odnos zahteva, do zakonskega dejanja kot takega. Dejanja mu zakonec ne sme odreči zaradi pravičnosti. Jasno je, da zaradi takih zakonskih odnosov žena ne sodeluje pri grehu« (Theol. moralis VI, cap. 11, n. 947). Isto velja za moža, čigar žena uporablja kontracepcijska sredstva. Nadložni zakonec si je dolžan po pameti prizadevati, da soproga odvrne od kontracepcijske dejavnosti, posebno če je le-ta izrazito egoistična. Ne bi bilo pametno, če bi nedložni zakonec s svojo pasivnostjo pri zakonskem dejanju hotel drugoga odvrniti od kontracepcijskega ravnanja.

Problem postane težji, če zakonec zahteva od sozakonca, naj le-ta uporablja kontracepcijska sredstva. Če so zelo važni razlogi, npr. utemeljena bojazen, da bi sicer zahtevajoči zakonec grešil s prešu-

štvom ali samooskrumbo, nevarno krhanje zakonskega sožitja, je po mnenju nekaterih moralistov tudi v tem primeru mogoče aplicirati načela o materialnem sodelovanju. Spovednik sme odločitev prepustiti spovedancu, ki bi naj tako sodeloval.

Podobni primeri večkrat nastopijo v zakonih, kjer je en zakonec veren, drugi pa neveren, eden katoličan, drugi nekatoličan.

b) — Eden zakoncev je pijanec, lenuh, zelo neuravnovešen človek, ki hoče imeti spolne odnose, za otroke pa ne skrbi, torej ni zmožen odgovornega starševstva. Ali se sme drug zakonec braniti pred neodgovornim porajanjem novega človeka s kontracepcijskim sredstvom, če ni na voljo drugega sredstva?

Zelo znani moralist jezuitski pater De Lestapis meni, da se nedolžni zakonec sme braniti s kontracepcijskim sredstvom po načelu: proti krivičnemu napadalcu smemo uporabiti sorazmerna in učinkovita sredstva (prim. France catolique, 16. avg. 1968. str. 6). Nedolžni zakonec v tem primeru brani svojo skrb za otroke, osebno nepreobremenjenost itd. Neodgovornemu zakoncu sme včasih odreči spolno dejanje, ne sme pa mu ga odrekati stalno. Tudi sam ima pravico do tega dejanja.

Podobno bi smelravnati zakonec, čigar sozakonec ima psihično ali fizično bolezen, ki je nalezljiva, npr. spolno bolezen.

c) — Neki zdravnik je vprašal: »Ali smem vplivati na neko pacientko, ki vsakega novospočetega otroka splavi, najraje uporablja kontracepcijska sredstva? Imela je že osem splavov.«

Odgovor: »Po vašem vprašanju sodim, da je žena že vnaprej odločena, da vsak novi plod splavi. Če je tako, smete svetovati, naj raje uporablja kontracepcijska sredstva. Manjše zlo smemo kot preprečitev večjega zla svetovati, če se je kdo za večje zlo že odločil. S tem ga odvračamo od večjega zla. Manjše zlo le dopuščamo. Dejansko torej hočemo nekaj dobrega!

Isto bi smel svetovati tudi spovednik. Ker pa bi tak nasvet lahko povzročil pohujšanje, torej naknadno zlo (spovedanci radi take nasvete raznesejo, da opravičujejo svoje početje), naj duhovnik tega redno ne dela; če bi pa imel t. i. ozko moralno gotovost, da pohujšanja ne bo, bi smel svetovati manjše zlo tudi on. Naj dušni pastirji o gornjem načelu informirajo zdravstveno osebje.

č) — Za misijon je prišla k spovedi neka inteligentka. Misijonar je po spraševanju dognal, da spovedanka uporablja sredstva za preprečevanje spočetja. Spovedanka je trdila, da svojega početja ne smatra za greh, ker imata z možem že pet otrok in jih več ne moreta odgovorno preskrbeti. Spovednik jo je opomnil na prepoved kontracepcijskih sredstev v okrožnici »Humanae vitae«. Žena je priznala, da za to prepoved ve, da pa je nikakor, vsaj za svoj primer, ne more razumeti in se po njej ravnati. Razburjeno je celo rekla: »Potem pa vi in papež skrbita za moje nadaljne otroke!« Spovednik jo je spomnil na Knaus-Oginovo metodo. Spovedanka pa nato: »Ta pri meni ne drži. Petega otroka sva z možem dobila, ko sva uporabljala to metodo.« Misijonar jo je opomnil, naj vzdržno živita. Penitentka je odgovorila, da je to pri njunih štiridesetig letih nemogoče ter da zakon ni samo zaradi otrok. Nato je še spovednika poučila, da on potrebe zakocev po spolnih odnosih ne more razumeti. Ko je spovednik vprašal, ali obljubi, da ne bo več uporabljala kontracepcijskih sredstev, je odločno odgovorila: »Tega ne morem obljubiti, ker bi

se lagala.« Spovednik ji ni dal odveze. Žena je pozneje v svoji okolici na široko pripovedala, zakaj ni dobila odveze. Zakonci so ji dajali prav in obsojali spovednika. Ali je spovednik prav ravnal?

Vse spovedankine besede pričajo, da ne more dojeti, da bi bila kontracepcija, vsaj v njenem primeru, nekaj slabega. Pri njej je torej šlo za t. i. nepremagljivo ali težko premagljivo nevednost. Morda bi kdo ugovarjal, češ, saj je vendar vedela za nauk »Humanae vitae«. V konkretnem življenju je možno, da človek zaradi najrazličnejših vplivov, nezadostne zmožnosti za dojetje slabega, življenskih težav itd. ne more razumeti, zakaj je nekaj slabo, čeprav teoretično ve, da je kot slabo prepovedano. Če k temu dodamo še težave, ki jih človek ima z izvrševanjem objektivno dobrega in nezadostno spoznanje o tem, kakšno vlogo ima cerkveno učiteljstvo za naše naravno življenje, moremo dopustiti možnost, da je nekdo glede zla kontracepcije v nepremagljivi nevednosti oz. da ima o njem zmotno, a trdno vest.

Spovednik ni prav ravnal. Moral bi ji najpre obzirno oblikovati vest, npr. z razlogi, zakaj Cerkev prepoveduje kontracepcijska sredstva, z dejstvom, da se moramo kristjani truditi, da Božjo voljo ki se nam zelo javlja po cerkevnem učiteljstvu, spoznamo in jo izpolnimo. Naj bi priznal, da to sicer ni lahko, pa da se z dobro voljo in z Božjo pomočjo da marsikaj doseči. Če bi mu spovedanka obljubila vsaj to, da bo molila za spoznanje Božje volje glede kontracepcije, bi ji lahko dal odvezo, čeprav ne bi obljubila da bo prekinila z upotrebljanjem kontracepcijskih sredstev; saj vendar vemo, da človek ki ravna po svoji zmotni, a trdni vesti, ali človek, ki slabo dela zaradi nepremagljive, ali težko premagljive nevednosti, ne more storiti smrtnega greha. Za odvezo pa je potrebna volja, da se bo po svojih močeh trudil za odpravo navednosti oz. zmotne vesti.

d) — Ali sme spovednik spovedanca pustiti glede kontracepcije v nepremagljivi nevednosti ali v zmotni, a trdni vesti? Kakor smo zgoraj nakazali, je taka navednost in taka vest mogoča tudi takrat, ko negdo teoretično ve za propoved uporabe kontracepcijskih sredstev.

To bi spovednik smel storiti, če so sorazmerni razlogi, npr. če bi se spovedanec sicer od oddaljil od Cerkve ali prenehal s prejemanjem zakramentov. Ne bi ga pa smel pustiti v nepremagljivi navednosti oz. v zmotni vesti, če bi to imelo za spovedanca teške naravne posljedice, npr. nevarno pogrezanje v egoizem, ali če bi s svojim početjem spovedanec povzročal večjo krivico bližnjemu, npr. mož ženi, ki upravičeno hoče imati otroke, ali zakonca domovini, ki zelo potrebuje čim več članov.

e) — Neka žena je že trikrat rodila s pomočjo cesarskega reza. Četrti cesarski rez je navadno smrtno nevaren. Z možem sta poročena osem let, nobeden še nima 30 let. Ovulacija je pri ženi zelo neredna in za uravnavanje rojstev ne moreta uporabljati dovoljnih metod. Rada bi živela zdržno, toda iz prakse vesta, da jima to pogosto ne uspe. Nove zanositve ne smeta tvegati, ker bi sicer postavila ženo v smrtno nevarnost. Ko sta po tretjem ženinem cesarskem rezu dva meseca živela zdržno, je prišlo v zakonu do živčne napetosti, razburjanj itd. Čeprav sta sporazumno s klenila, da se bosta vzdržala zakonskih dejanj, je žena začela očitati možu, da je nima več rad, da ima druge in podobno. Potem je mož začel uporabljati kondom, a da ne bi prišlo do usodnega spočetja in da bi zakonsko sožitje

poslalo spet normalno. Župnik, ki je pripovedoval ta kazus, trdi da gre za vestna krščanska zakonca. »Kako ju najvodim?« je vprašal.

Kazus je težak. Okrožnica »Humanae vitae« uči svetopisemski (prim. Rimlj 3, 8) in stalni moralni nauk Cerkve, ko poudarja: »Res je včasih dovoljeno dopustiti manjše zlo, da se izognemo večjemu ali da pospešujemo večje dobro. Nikdar pa ni dovoljeno, tudi iz zelo važnih razlogov ,ne delati slabo, da bi iz njega prišlo dobro. To se pravi, ni dovoljeno, da se volja odloči za nekaj, kar samo v sebi nasprotuje naravnemu redu in je torej nevredno človeške osebe, četudi se to zgodi z namenom, da se brani ali pospešuje blaginja posameznika, družine ali družbe... Zakonsko dejanje, samovoljno narejeno za nerodovitno... je samo v sebi nečastno...« (tč. 14).

Ali gre v našem kazusu za dopustitev manjšega zla, to je kontracepcije, da se prepreči večje, to je zakonsko nesoglasje in smrtna nevarnost za ženo, ali pa gre za odločitev volje »za nekaj, kar samo v sebi nasprotuje naravnemu redu«, in se torej dela slabo, preprečavanje spočetja, da bi prišlo dobro, varnost ženinega življenja in zakonsko soglasje? Ali gre za »samovoljo«, ali gre za moralno prisiljenost; za prisiljenost zato, ker bi sicer istočasno prišlo do večjega zla in ni drugega izhoda za odvrnitev tega večjega zla? Če ne razlagamo človeka (!) in moralnih načel po črki, ki ubija (prim. 2 Kor 3, 6), ampak oboje po duhu, ki je v njima, potem moramo priznati, da zakonca v našem kazusu kontracepcije dejansko nočeta, ampak prej dopuščata, da ne gre za samovoljno preprečavanje spočetja, ampak ju k temu silijo resnične težave.

Za rešitev kazusov, kakršen je ta naš, so francoski škofje po izidu okrožnice dali v svoji izjavi naslednje navodilo: Kontracepcija nikoli ne more biti nekaj dobrega. Vedno je neki nered. Toda ta nered ni vedno nekaj grešnega. Zgoditi se namreč more, da se zakonci znajdejo v navzkrižju raznih dolžnosti. Vsakdo pozna duševne stiske, ki mučijo poštene zakonce takrat, ko jim naravni ciklus ne nudi dovolj zanesljive podlage za uravnavanje rojstev. Ti zakonci se zavedajo, da morajo pustiti vsako zakonsko dejanje odprto za porajanje življenja, pravtako pa so v vesti prepričani, da se je treba izogniti novemu rojstvu ali ga premakniti na poznejši čas. Ne morejo pa za to uporabljati naravne menjave plodnosti in neplodnosti pri ženi. Na drugi strani pa se ti zakonci za sedaj ne morejo odpovedati izrazom svoje telesne ljubezni, ker bi sicer bila ogrožena trdnost njihove zakonske skupnosti.

Za rešitev tega navzkrižja opozarjamo preprosto na stalni moralni nauk: kadar se nekdo nahaja pred dvema dolžnostima, ki zahtevata istočasno izpolnitev, in se pri tem ne more izogniti slabemu, naj bo njegova odločitev taka ali drugačna, jer treba po tradicionalni modrosti pred Bogom premisliti, katera od nasprotujočih si dolžnosti je večja. Zakonci se bodo odločili po skupnem premisleku, ki naj ga izvrše z vso vestnostjo, kakršno zahteva veličina njihovega zakonskega poslanstva.

Nobene dolžnosti jim ni dovoljeno pozabiti ali prezirati. Svoja srca bodo imeli dovzetna za božji klic in bodo pozorni na nove možnosti, ki bi zahtevale, da odločijo ali ravnajo drugačke kot doslej« (tč. 16).

P. Martelet, ki je med teologi — kot najožji papežev sodelavec pri sestavi enciklike — gotovo najbolj poklican, da prav komentira, kako je treba razumeti njen nauk o reševanju praktičnih primerov

vesti, se strinja z navodilom francoskih škofov (prim. NRTh 1968, 1053—55). Ker je še precej teoloških težav pri aplikaciji navodila francoskih škofov, počakajmo z uporabo tega navodila, dokler se o njem ne izjavi sv. sedež.

Če bi torej imel spovednik podoben kazus, kot je gornji, je njegova prva dolžnost, da vpliva na spovedanca, da se bo le-ta pred Bogom in svojo vestjo iskreno odločil za tisto, kar misli, da je najbolj prav. Končna odločitev torej pripada spovedancu, ne spovedniku. Spovednik ne sme v takih primerih reči spovedancu, naj uporablja kontracepcijska sredstva, ker bi mu s tem naročal nekaj nečastnega. Pravtako pa ga s prepovedovanjem teh sredstev ne sme nagibati k temu, da bi postavljal ženino življenje v smrtno nevarnost in izpodkopaval zakonsko sožitje. Če je vest res tisto osebno središče, v katerem sam Bog govori posamezniku (prim. CS 16), potem se bo mogel spovedanec prav odločiti le sam, ko iskreno prisluhne glasu svoje dobro oblikovane vesti.

f) — Ali se smejo zakonci odločiti za kontracepcijsko kot manjše zlo v primeru, da morejo skrbeti za uravnavanje rojstev z Knaus-Oginovo in termično metodo? Ne smejo se odločiti. Za preprečitev večjega zla je namreč na razpolago primerno sredstvo, to je omenjeni metodi.

g) — Neki ženi, ki ima neurenjen mesečni ciklus, je katoliški zdravnik svetoval, naj v dneh, ko po naravnih zakonitostih ne bi smelo priti do ovulacije, uporablja tablete, ki zavirajo zorenje jajčeca ali sprostitev jajčeca od jajčnika. V tistih dneh, ko pa v urejenjem ciklusu po naravnih zakonitostih pride do sprostitve jajčeca, pa jih sme uporabljati, ker bi sicer onemogočala naravni proces in bi zato ravnala slabo. Ali je zdravnik prav svetoval? Ali se žena sme po nasvetu ravnati?

Menimo, da pravilnost ravnanja obeh potrjuje sama okrožnica »Humanae vitae«: »Cerkev pa nikakor ne smatra za nedovoljeno uporabljanje sredstev, ki so potrebna za zdravljenje organizma, čeprav se kot posledica predvidi preprečitev roditve, le da preprečitev ni iz nobenega razloga neposredno hotena« (tč. 15). Pri svojem ravnanju mora imeti žena namen, da z jemanjem tablet uravnava mesečni ciklus, ne pa namen, da z njimi preprečuje spočetje. Kateri so tisti dnevi, v katerih bi žena smela jemati tablete, in kateri niso, o tem govori dr. F. Debevec v Bogoslovnem vestniku, 1965. str. 308 do 312.

Mnogo odličnih moralistov meni, da bi žena smela jemati zgoraj omenjene tablete v času dojenja otroka. Možnost novega spočetja je namreč po zdravniških ugotovitvah že četrti teden po rojstvu. To dovoljenost je omenil celo zelo »pravoverni« moralist Lambruschini, ko je kot uradni predstavnik Vatikana razlagal novinarjem okrožnico »Humanae vitae«.

Moje mišljenje

Ad a — Ako spomenuto »kontracepcijsko sredstvo« znači »copula abrupta«, bilo s jedne bilo s druge strane, onda materijalno sudjelovanje s formalnim grijehom s druge strane nije in se malum, pa ni u sebi zabranjeno.

Može, naime, da žena sudjeluje davajući svoje tijelo, ako će muž svijesno prekinuti kopulu prije seminacije muža. A može i muž da sudjeluje sa ženom, ako će se ona svojom krivnjom retrahirati prije nego bi muž seminirao.

Za ovakav slučaj vrijedi navedeno mišljenje sv. Alfonza, da nevina stranka, ne samo da ne griješi, nego da može i tražiti »debitum coniugale«, iako zna, da će se s druge strane čin izopačiti.

Ako li pak ta »kontracepcijska sredstva« znače sa strane muškarca »kondom«, a sa strane žene »pessarium« ili »pseudovaginam«, onda je svako sudjelovanje nedozvoljeno, jer obe strane izvršavaju čin per se proti naravi s kojim se ne smije sudjelovati. Za rješenje ovoga slučaja imamo odgovor Penitencijarije na upit: utrum vir talibus utens instrumentis, oppresori vere debeat aequiparari, cui proinde mulier eam resistentiam opponere debeat quam virgo invasori« — Odgovor: affirmative (god. 1916).[1])

Ad b — Rješenje nije neispravno. Isto mišljenje zastupa i naš Kuničić u članku »Le legitima difesa del matrimonio.«[2]) Takav muž smatra se napadačem na nevinu i siromašnu ženu. Slično su u Rimu riješili, kada su neki napadači u Kongu silovali dvije časne sestre. Bilo im je dozvoljeno da prije putovanja uzmu antikoncepcionu pilulu.[3])

Ad c — Dozvoljeno. To moralisti izričito uče. Noldin stavlja pitanje: Num liceat suadere minul malum ad impendiendum majus, ad quod patrandum iam determinatus est. I odgovara afirmativno, pače i u slučaju da ga svjetuješ na drugi manji grijeh, pa taman bio druge vrste.

Ako je netko odlučio ubiti čovjeka možeš ga svjetovati da mu obljubi ženu, jer to je manje zlo, a ipak i neko dobro.«[4]) Ovdje se stvarno ne savjetuje zlo nego ono dobro koje se nalazi između većega i manjega zla. Netko hoće da ukrade 10.000 ND. Svjetuješ ga da ukrade samo 5.000 ND. To znači da ga svjetuješ da gospodaru ostavi 5.000 ND. Ali ovako svjetovanje ne vrijedi za ispovjednika u ispovjedaonici. On ne smije reći: ukradi samo 5.000 ND, jer i to je smrtni grijeh, i ispovjednik ne može dati odriješenje, ako pokornik nije paratus vitandi omnia peccata mortalia — pa ne smije ukrasti ne samo 10.000 nego i 5.000 dinara.

Ad č — prvi ispovjednik je ispravno postupio. Kod žene intelektualke koja pozna crkvene zakone ne može se predmnijevati ignorantia invincibilis. Redovito se smatra da subjektivna svijest odgovara objektivnoj.[5])

Čitao sam negdje da je baš jedan znak etike situacije ako netko kaže kao i ova žena intelektualka: »priznajem zabranu, ali kod mene su takve prilike da to mene ne obavezuje.« Ne vrijedi da se intelektualka brani, da se ispovjednik ne može razumjeti u spolne odnose, jer je celibater. A zar liječnik, koji nije tuberkulozan, ne može liječiti tuberkulozu, ili gubu ako nije gubavac. Sva ova ispričavanja intelektualke ne odaju baš bonam fidem. Ne vrijedi prigovor, da je bračna uzdržljivost nemoguća. Na ovo Noldin odgovara: Neque dicatur continentiam praesertim iunioribus conjungibus moraliter impossibilem esse, ob proximum periculum peccandi, conjuges enim christiani qui non ex motivis egoisticis sed solum ex causis vere iustis, vel ad tempus vel in perpetuum ab usu matrimonii abstinere debent, in oratione aliisque pietatis exercitiis media habent impetrandi a Deo donum continentiae, qui neminem patietur tentari supra id, quod

1 Nola, De sexto str. 57.
2 Perfice munus - siječanj 1969. br. 1. s. 2.
3 Nola: op. c. str. 136.
4 Noldin: De praeceptis - Oeniponte, 1955, str. 105, br. 113.
5 Noldin: De sacramentis, br. 389.

potest«.[6]) A kako dobri i pobožni svećenici mogu kroz cijeli život živjeti u uzdržljivosti. Hoće se samo volja i molitva. Nekome se neće sviđati »stari« Noldin i još svećenik. Ovi neka poslušaju što o toj »nemogućnosti« piše novinar R. Forte i otac petoro djece: »i zajednički život, treba to jasno reći, ne ispoljuje se samo u spavanju zajedno, nego i još više u razgovoru, u tihom šaputanju, u međusobnom ispitivanju i razgovaranju o činjenicama života, pače u samoj blizini jednog kod drugoga, u prevelikoj utjehi kod prisutnosti ljubljene osobe, što nam ta blizina daje osjećaj da nismo sami i daje nam neizrecivi osjećaj tišine, pouzdanja i punine veselja što ćemo susresti onaj pogled i osjetiti kucaj onoga srca koje se toliko slaže s našim, što znademo da možemo slobodno govoriti sigurni da se razumijemo. Dosljedno, sam osjećaj žrtve koju bračni drugovi osjećaju u uzdržljivosti bit će toliko manji koliko bude veća ljubav i zadovoljstvo što žive zajedno.«[7]) Koliko npr. ima djevojaka i mladića koji na vjenčanje dolaze u čistoći, a ipak im je zaručnički život bio ugodan. To tim više, to je lakše bračnim drugovima, što bračni drugovi mogu uživati veneričnu nasladu, pače primiti poljupce i zagrljaje, nedovršene čine. Ako dakle mogu mladići, pa i svećenici živjeti u uzdržljivosti, mogu i bračni drugovi. Papa Pijo XII izjavio je jednom (29. X 1951): »Tim se čini nepravda bračnim drugovima, ako se misli da im je nemoguće živjeti u bračnoj uzdržljivosti«. I ne vrijedi prigovor intelektualke: uzdržljivost je nemoguća. Ako baš ispovjednik stiče uvjerenje da je pokornica posve in bona fide, teoretski govoreći moglo bi joj se dati odrješenje. Ako bi pokornica pokazala malo dobre volje i želje da upozna nauk Crkve i uredi svoju savjest, ne bi bilo očito da bi mu bilo zabranjeno dati odrješenje za taj put, a unaprijed će paziti da li je njezina volja bila baš dobra volja. I po tome će se vladati. Ova druga mogućnost čini mi se više teoretska nego praktički probabilna, ali bih se radije držao prve.

Ad d — Rješenje je probabilno.

Ad e — Sada dolazimo na čvor cijeloga problema radi kojega je ovo rješenje kazusa zapaženo i neodobreno. Rješenje tvrdi da je bračnim drugovima dozvoljeno upotrijebiti bilo koja kontracepcijska sredstva ako to nema svrhu »samovoljno sprečavanje spočetja, ampak ju k temu silijo resnične težave.« Ako ih na to sile razne teškoće a ne samovoljno sprečavanje začeća«. Za ovu tvrdnju pozivlje se pisac na izjavu francuskog episkopata koja pri koncu kaže: »Na drugoj strani bračni drugovi za sada ne mogu se odreći izraza svoje tjelesne ljubavi jer bi time bila ugrožena stalnost njihove bračne zajednice. Ako se dakle odriču tjelesne ljubavi, to je uzdržljivost.« Nastat će u njima seksualna napetost živaca koja bi ih silila da traže zadovoljstvo izvan obitelji. Dakle, in fondo, konačni razlog bi bila seksualna napetost živaca koja bi dozvoljavala upotrebu bilo kojih kontracepcijskih sredstava, ako je već neuspješno pokušao periodičku uzdržljivost. Francuska deklaracija to temelji na načelu: minus malum. Ako moraš ujedno izvršiti dvije suprotne dužnosti, odaberi onu koja je manje zlo, ako bračni odnošaj mora da donese na svijet još jedno dijete koje roditelji smatraju za nepotrebno, onda se treba odreći bračne tjelesne ljubavi, te trpjeti seksualnu napetost

Ovdje su dva zla po deklaraciji biskupa: upotreba kontracepcijskih sredstava ili seksualna napetost, te nemir u obitelji. Ako se

6 Noldin: De castitate, br. 73.
7 Pietro Bongiovanni — Palestra del clero, 15. X, 1968. str. 1301.

misli da je upotreba tih sredstava manje zlo, onda su dozvoljena kontracepcijska sredstva. Ako bračni drugovi ne znaju koje je manje zlo ostaje im sloboda da odaberu ono koje se njima čini manje teško. Za rješenje ovoga čvora treba biti na čistu:

1 — Da li su ta kontracepcijska sredstva protiv naravnog zakona, jesu li pozitivne ili negativne prirode?

2 — Kojim riječima enciklika »Humanae vitae« zabranjuje ta sredstva?

3 — Je li Papa kompetentan da ta pitanja presudi?

4 — Je li to zabrana pod veliki ili mali grijeh?

5 — Nauka o minus malum?

6 — Zle posljedice rješenja francuske deklaracije.

7 — Zaključak iz gornjih premisa.

Odgovor:

Ad 1 — Kontracepcijska sredstva tako su očevidno protiv naravi da je teolog David iz očevidnosti naravi toga zakona usudio se Papi u tome zanijekati nepogrešivost, koja bi mu bila zajamčena samo in rebus revelatis — ergo u vrhunaravi a ne u naravi. A da je to negativna zabrana jasno je iz onoga općega propisa: ne sagriješi bludno; a to znači u ovomu slučaju: ne čini nešto čime ćeš zapriječiti otvorenost bračnog čina prema porođaju. Kontracepcijska su sredstva očito protiv naravi, a postoji općenito načelo i naravne moralke: niti pogibelj smrti neispričava od negativnog zakona naravi; ovaj zakon, naime, zabranjuje ono što je u sebi zlo, pa se to ne smije učiniti niti da se izbjegne smrt.

Ad 2 — »Treba odbaciti kao nedopuštenim svaki zahvat kojemu bi bila svrha ili koji bi bio kao put i sredstvo za svrhu da se onemogući rađanje novoga života, i to bilo u predviđanju bračnoga čina, bilo u toku njegova vršenja, bilo u odvijanju njegovih prirodnih posljedica.« (br. 14).

Ad 3 — »Nikakav vjernik neće zanijekati da na učiteljstvo Crkve spada da tumači naravni moralni zakon... Posve je jasno kako su više puta izjavili naši predšasnici da Isus Krist kad je Petru i apostolima dao svoju božansku vlast, kada ih je pozvao da poučavaju sve narode u njegovim zapovijedima, da ih je u isti mah postavio čuvarima i autentičnim tumačima svega moralnog zakona, ne samo evanđeoskog zakona, nego i naravnoga, jer je i taj zakon izraz volje Božje, pa je vjerno izvršavanje i toga zakona potrebno za spasenje.«[8]) (br. 14).

Ad 4 — Ima teologa, pa i biskupskih konferencija (kao Kanada i Austrija) koji bi tu vidjeli samo obavezu pod mali grijeh. Drugi, i većina, smatraju tu obavezu pod veliki grijeh, jer u ovako važnome pitanju mala obaveza kao da i nije obaveza. Neki kažu da je mali grijeh, jer Papa u enciklici nije označio da je veliki ni mali grijeh. Ergo, tenendum quod minimum. Genicot kaže: Tunc etiam legislator **gravem** obligationem vult imponere ubi materia capax est gravis obligationis. Nam in materia gravi non est censendus legislator vere praecipiens obligationem sub levi, nisi id deserte exprimit.«[9])

Barem ovdje nije lagana stvar: o kojoj su komisije toliko vijećale, o kojoj je Papa 4—5 godina molio i promišljao, o kojoj konačno ovisi cijelo seksualno naravno kršćansko ćudoređe. Što ipak Papa

---

8 Noldin: De principiis, br. 177.
9 Genicot: Institutiones Theologiae moralis — I, br. 425.

nije to izričito zabranio »sub gravi« — to je zato što se praktično i kod dobrih kršćana, uslijed zlih sklonosti, ili nekih opravdavajućih, iako ne zadovoljavajućih razloga, lako nađe u praksi samo lagani, a ne teški grijeh, pa Papa nije htio izričito previše naglašavati veliki grijeh. A što nije naglasio Pavao VI — to je dva puta naglasio bivši Papa Pio XI u enciklici »Casti connubii«. Pio XI u »Casti connubii« čisto je izrazio: bilo koja uporaba braka, u kojoj se po ljudskoj zloći bračni čin lišava svoje naravne stvaralačke moći, ide protiv zakona Božjega, i oni koji se usude počiniti takva djela, postaju krivci teškoga grijeha.«[10])

Pio XI — Sacri connubii, 1931 — piše dalje: »Sacerdotes, qui confessionibus dant operam, ne fideles sibi creditos — dolose tacendo — errare sinant, sciant se supremo Judici Deo de muneris proditione severam, reddituros rationem«.[11]) Ako to nijesu veliki grijesi — zašto bi Bogu tako strogi račun davali? A strogi se račun daje samo za teške grijehe.

Može li tradicija Crkve pripustiti toliku izmjenu moralne nauke kroz samih 37 godina u tako važnom predmetu?! Mi moramo presumirati da pripomoć Božja nije uzmanjkala ni pređašnjem učiteljstvu.[12]) Ako u »Humanae vitae« nije izričito spomenuta obaveza pod smrtni grijeh, a to je implicite dovoljno izraženo. Ecclesia docet necessarium esse ut quilibet matrimonii usus ad vitam humanam procreandam per se destinatus permaneat. (br. 11). Dalje: »Ecclesia... usum earum rerum ut semper illicitum improbat quae conceptioni directo officiant.« (br. 16)

Zakon, ako je pravi zakon mora u praksi imati i efikasnu sankciju, a to je jedino svijest smrtnoga grijeha i dosljedno vječne kazne, iza smrti, ako se griješnik ne skruši i ne obrati. — Kada ovo ne bi bio teški grijeh, ne bi o tome trebalo pisati encikliku, nego, najviše instrukciju, a ta bi malo značila kad bi bila pod mali grijeh.

Ad 5 — Načelo »manjega zla« imamo u ovoj prispodobi. »Netko se rasrdio na te, pa je uzeo nož da te zakolje. Kroz to mu padne na pamet da ti se smiluje, pa ti umjesto glave otsiječe jednu ruku.« Evo, ovo znači umjesto većega zla učiniti manje. A da li bi ti to za se odobrio? — Posve je drugo svjetovati manje zlo, ako je netko čvrsto odlučio da učini veće. Svjetovati: odsijeci mu samo ruku, a ne glavu, jest svjetovati manje zlo, ali i odsjeći jednu ruku jest zlo, i to veliko zlo. Kad su neki branili pilulu kao manje zlo nego kondom, profesor Rossino je odgovorio: Da je dozvoljeno svjetovati manje zlo, tko se je već odlučio da učini veće, razumljivo je, ali da se naučava teorija da se može učiniti manje zlo, to je pogibeljna teorija i prijeti rušenjem cijeloga bračnoga morala.[13]) Očevidno je da se teorija manjega zla vrlo često krivo shvaća i slabo primjenjuje. Ovo bi se načelo samo moglo primijeniti, kada se radi o dva propisa, oba ljudskoga ili najviše, božjega pozitivnog (zakona) izraza. Imaš dvoriti bolesnika preko Mise a dužan si slušati Misu. Ovdje je manje zlo propustiti Misu, nego li zanemariti bolesnika, jer je propis Mise doduše božanskoga pozitivnoga zakona, a njegovanje bolesnika jest naravnoga i pozitivnoga prava.[14])

---

10 Nola: nav. djelo — str. 28.
11 Nav. dj. str. 19.
12 Biagio Russo: Un umile risposta al invito del Pontefice u »Palestra del Clero« 1. IV — 1969, str. 404.
13 Rossino: Perfice Munus — 1964 — oktom. str. 534.
14 Noldin: De principiis — str. 192 — 193.

Lijepo ovo pitanje obrazlaže dr Kuničić:

1 — nije zgodno govoriti o sukobu prava i dužnosti, jer oboje u korijenu izviru iz Boga, a Bog ne dolazi u sukob sa samim sobom. Govorimo radije o preferanciji ili prvenstvu, prednosti. Komu dati prednost? Čvrstoći obitelji ili fizičkom sjedinjenju uz frustraciju mogućnosti začeća upotrebom preventivnih sredstava protiv začeća.

2 — Zakon prednosti glasi: negativne su zapovijedi pred pozitivnima, jer negativne obavezuju posvuda i uvijek, ali ako su božanske zapovijedi obavezuju uvijek, ali ne posvuda, tj. ne u svakom slučaju.

3 — Nije točno apelirati na načelo da u slučaju treba birati između dva zla tako da se pribjegne onome koje je manje. U našem slučaju manje bi zlo bilo onemogućiti začeće upotrebom preventivnih sredstava. To vrijedi jedino u slučaju kad se mora jedno od rješenja izabrati, a drugoga izlaza nema. Ovdje je izlaz uzdržljivost.

4 — U ovom slučaju radi se prije svega o negativnoj zapovijedi. Bračni drugovi nisu dužni služiti se svojim bračnim pravima, ali ako se služe, moraju se služiti opslužujući propise objektivnoga moralnog reda. To znači: nikada ne smiju onemogućavati začeće kontraceptijskim sredstvima.

Ovo je sve tako jasno da je i sami Papa u enciklici odbacio priziv na načelo da treba izabrati zlo koje izgleda manje, jer nikada nije dopušteno zlo, da bi iz njega proizišlo dobro (Rim 3, 8) (br. 13).

Postoji temeljno načelo moralne teologije, da svrha, pa kako bila velika i plemenita (u našem slučaju harmonija i razumno racionaliziranje porođaja i dobro i pojedine obitelji i cijelog ljudskog društva) ne može nikada opravdati uporabu nemoralnoga sredstva. I ne radi se ovdje o biranju manjega zla, nego o postignuću dobra preko nedozvoljena i zla sredstva.

Ad 6 — Ako bi se pripustio dublji uzrok načela francuskog episkopata da seksualna napetost između muža i žene opravdava protunaravna antikoncepciona sredstva, onda bismo mogli poći i dalje pa to dozvoliti i zaručnicima i »curama s dečkima«, pače i svima osobama raznoga spola koje zbog raznih prilika žive zajedno jer i među njima vlada seksualna napetost, često puta jača nego između bračnih drugova. Pripustivši sve to doći ćemo dakle, da će se izgubiti i sami pojam čistoće i uzdržljivosti.

Ad 7 — Da saberemo: ako je kontraceptivna metoda protunaravni čin, i to negativni, tu se ne može naći slučaj da bi bila dozvoljena.

Ako je Papa kao vrhovni naučitelj, te metode izričito izrazio zabranjenim; ako »manje zlo«, kontraceptivna sredstva, mogu se izbjeći i uzdržljivošću koja je sigurno manje teška nego mnoge zvanične dužnosti, a za to imamo i dokaz što francuski biskupi pa i svećenici, kao i redovnici i redovnice žive u uzdržljivosti, a onda je jasno da su sve te metode griješne, i po naravi zabranjene. A tko hoće da živi ne samo kao kršćanin, nego kao i čovjek mora ih se čuvati, jer one čovjeka poživinčuju.

Na sve ovo može se staviti prigovor, zašto se izjave tolikih biskupskih konferencija ne pokrivaju sa Papinim izjavama. Ovo je Papa, nažalost i predvidio, pa na koncu enciklike zaklinje riječima

---

15 Kunčić: Ljubav u službi života, Zagreb — 1968 — str. 40.
16 Seraggi: Palestra del Clero »Humanae Vitae« str. 64.

sv. Pavla: »Zaklinjem vas, braćo, za ime Gospodina Isusa Krista, imajte svi isti osjećaj, neka ne bude među vama raskola, nego budite svi ujedinjeni u istome duhu i istoj misli!«[17]) A sv. Pavao je jednom rekao: »Potrebno je, doista, da među nama budu rascjepi da se očituju, prokušani među vama.« (I Kor 11, 19). Crkva je poluslužbeno 3—4 puta osudila Holandski katekizam, a i oni nisu poslušali da se pogreške isprave, izjavili su »iz ličnoga ponosa«. A Papa nije urgirao dalje da ne nastane očita shizma. On se nada da će se ljudi s vremenom osvijestiti. Slično je s drugim episkopatima. Čuje se da Papa sprema protuodgovore i konačno izjašnjenje protiv svih zastranjenja raznih episkopata. Među ostalim pisac piše: ali gre v našem kazusu za dopustitev manjšega zla, to je kontracepcije da se prepreči večje to je zakonsko nesuglasje in smrtna navarnost za ženo, ali pa gre za odločitev volje za nekaj kar, samo v sebi nasprotuje naravnemu redu.« In se torej dela slabo, preprečavanje spočetja, da bi prišlo dobro, varnost ženinega življenja in zakonsko soglasje? Ali gre za samo voljo, ali gre za moralno prisiljenost; za prisiljenost za to, ker bi sicer istočasno prišlo do večjega zla in ni drugega izhoda za odvrnitev tega večjega zla? Če ne razlagamo človeka (!) in moralnih načel po črki, ki ubija (prim. 2 Kor 3, 6), ampak oboje po duhu, ki je v njima, potem moramo priznati, da zakonca v našem kazusu kontracepcije dejansko nočeta, ampak prej dopuščata, da ne gre za samovoljno preprečavanje spočetja, ampak ju k temu silijo resnične težave.«

Po ovom razlaganju pisca samo kontracepcija iz obijesti i samovolje bila bi grijeh, a iz potrebe ne bi bila grijeh. Odgovaram: ovdje se radi o negativnoj naravnoj zapovijedi. Ako ti vojna vlast da naredbu da ubiješ prava i nevina čovjeka, inače ćeš ti biti ubijen, je li dozvoljeno da ga ubiješ? Je li dozvoljeno ubiti dijete u utrobi da se sačuva majka? Da li je dozvoljeno ubiti sebe ako si već osuđen na smrt, da ti smrt bude manje sramotna?. Ali stoji pravilo: A lege naturae negativa ne mortis periculum excusat. I pisac se ne poziva na nijednoga auktora, koji bi protivno učio, a to su još principi i vrhovna načela.

Pri koncu moramo istaknuti razliku francuskoga i njemačkoga episkopata od onog talijanskoga. Francusku smo izjavu vidjeli gore, a njemačka po izrazu Haringa glasi: »Radi toga, bračni drugovi koji radi duboka razloga, upotrebljavaju svjesno odgovorne metode, koje po njihovom mišljenju njima najbolje odgovaraju, mogu to učiniti bez da se ogriješe.«[18])

A talijanska glaši: »Ona evanđeoska blagost neka se očituje u odnosu prema svim bračnim drugovima, čije pogreške ne proistječu iz egoistične samovoljnosti, nego radije od teškoća, često puta ozbiljnih, u kojima se nalaze da spoje zahtjeve suodgovornog očinstva sa izmjeničnom ljubavi koja je posve ljudska i u isto vrijeme duhovna i tjelesna. U tome slučaju, ponašanje bračnih drugova, iako ne odgovara pravilima kršćanskog morala, ipak se ne smije ocijeniti u strogoj težini kao kad bi proisticalo jedino iz griješnih metoda, iz egoizma i naslade«. Razlike je od Haringove »recenzije« — »mogu to učiniti bez da se ogriješe«. On dakle posve dokida grijeh za 95% griješnika, a u praksi dosljedno dokida nauku »Humanae vitae«. Oni to opravdavaju, da ionako blizu svi bračni drugovi praktično griješe i upo-

17 I Kor 1, 10.
18 Häring: Theologia der Gegenwart, br. 4. 1968 — str. 230.

trebljavaju zle metode. A manje je zlo što griješe, negoli da griješe — a Crkva im reče: dobro činite, jer nije grijeh, ukinimo još i post i krađu i onda su svi ljudi kreposni i sveti. Italijanska kaže: samo ponašanje bračnih drugova, iako ne odgovara pravilima kršćanskoga morala ipak se ne smije ocijeniti u onoj težini kao kad bi proisticalo jedino iz griješnih metoda, naslada i egoizma.«[19]) Italijanska gleda više na subjekt, a Haring na objekt. Prva objektivno niječe grijeh, a druga preporuča ljubaznost i samilost prema griješnicima iz nevolje. Ova priznaje grijeh, i računa s njim, iako preporuča milosrdni postupak prema griješnicima. A ipak razlika je tu i to velika. Na prve se ispovjednik ne mora obazirati, a druge mora kao liječnik liječiti i kao otac podizati iz grijeha i dovoditi ih k Ocu nebeskomu. Griješnik će reći: »Oče, sagriješio sam!« A otac će mu odgovoriti: »Hajde, i nemoj više griješiti!«

Ad f — Ispravno je riješeno.

Ad g — Isto je ispravno riješeno.

U odnosu na uzimanje tableta za vrijeme dojenja, ima, uistinu, moralista koji to dozvoljavaju, jer ženi treba počinka, do 9 mjeseci, dok se prvo dijete odgoji.

Ne može se ipak reći da je ovo moralno sigurno probabilno, ali se dozvoljava neka probabilnost, još je pitanje u proučavanju.[20])

U slijedećem broju osvrnut ćemo se na točku 3: »Problem spraševanja«, te točku 5: »Prejemanje sv. obhajila«.

Fra Karlo NOLA

SPOMEN MRTVIH U KANONU

Jedan se čitalac »Službe Božje« interesira da li poseban spomen mrtvih u kanonu br. II i III ide moliti i na misama koje nisu »mrtvačke«. Na to imamo odgovor Vijeća za provođenje liturgijske konsitucije:

In precibus eucharisticis II st III, peculiaris formula pro depuncto quando adhiberi potest?

Resp.: Dubium ortum est quia rubrica tertiae precis eucharisticae sic sonabat: »Quando haec prex in Missis defunctorum adhibetur, dicitur ...« Quae rubrica clarior facta est in novo Ordine Misae (n. 322 b) et dicitur simpliciter: »Quando Missa **pro aliquo defuncto celebratur**«. Ergo peculiaris embolismus pro defunctis adhiberi potest in quacumque Missa, quae pro aliquo defuncto celebratur vel in qua de eo peculiaris memoria fit. Finis legis est faciliorem reddere executionem n. 316 Institutionis generalis de »moderate« sumendis Missis defunctorum.

(Notitiae n. 47, VII-VIII 1969)

trebljavaju zle metode. A manje je zlo što griješe, negoli da griješe — a Crkva im reče: dobro činite, jer nije grijeh, ukinimo još i post i krađu i onda su svi ljudi kreposni i sveti. Italijanska kaže: samo ponašanje bračnih drugova, iako ne odgovara pravilima kršćanskoga morala ipak se ne smije ocijeniti u onoj težini kao kad bi proisticalo jedino iz griješnih metoda, naslada i egoizma.«[19]) Italijanska gleda više na subjekt, a Haring na objekt. Prva objektivno niječe grijeh, a druga preporuča ljubaznost i samilost prema griješnicima iz nevolje. Ova priznaje grijeh, i računa s njim, iako preporuča milosrdni postupak prema griješnicima. A ipak razlika je tu i to velika. Na prve se ispovjednik ne mora obazirati, a druge mora kao liječnik liječiti i kao otac podizati iz grijeha i dovoditi ih k Ocu nebeskomu. Griješnik će reći: »Oče, sagriješio sam!« A otac će mu odgovoriti: »Hajde, i nemoj više griješiti!«

Ad f — Ispravno je riješeno.

Ad g — Isto je ispravno riješeno.

U odnosu na uzimanje tableta za vrijeme dojenja, ima, uistinu, moralista koji to dozvoljavaju, jer ženi treba počinka, do 9 mjeseci, dok se prvo dijete odgoji.

Ne može se ipak reći da je ovo moralno sigurno probabilno, ali se dozvoljava neka probabilnost, još je pitanje u proučavanju.[20])

U slijedećem broju osvrnut ćemo se na točku 3: »Problem sprašavanja«, te točku 5: »Prejemanje sv. obhajila«.

Fra Karlo NOLA

SPOMEN MRTVIH U KANONU

Jedan se čitalac »Službe Božje« interesira da li poseban spomen mrtvih u kanonu br. II i III ide moliti i na misama koje nisu »mrtvačke«. Na to imamo odgovor Vijeća za provođenje liturgijske konsitucije:

In precibus eucharisticis II st III, peculiaris formula pro depuncto quando adhiberi potest?

Resp.: Dubium ortum est quia rubrica tertiae precis eucharisticae sic sonabat: »Quando haec prex in Missis defunctorum adhibetur, dicitur . . .« Quae rubrica clarior facta est in novo Ordine Misae (n. 322 b) et dicitur simpliciter: »Quando Missa **pro aliquo defuncto celebratur**«. Ergo peculiaris embolismus pro defunctis adhiberi potest in quacumque Missa, quae pro aliquo defuncto celebratur vel in qua de eo peculiaris memoria fit. Finis legis est faciliorem reddere executionem n. 316 Institutionis generalis de »moderate« sumendis Missis defunctorum.

(Notitiae n. 47, VII-VIII 1969)